

รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการจับความรู้
เพื่อการเปลี่ยนแปลง

โดย
ณรงค์ คงมาก และคณะ

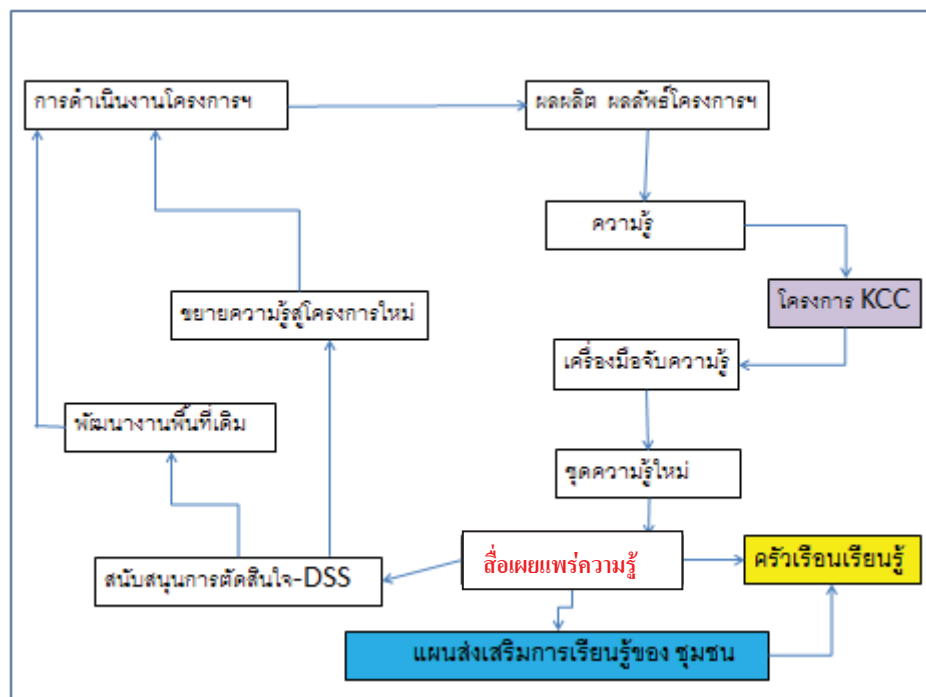
สนับสนุนโดย...สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

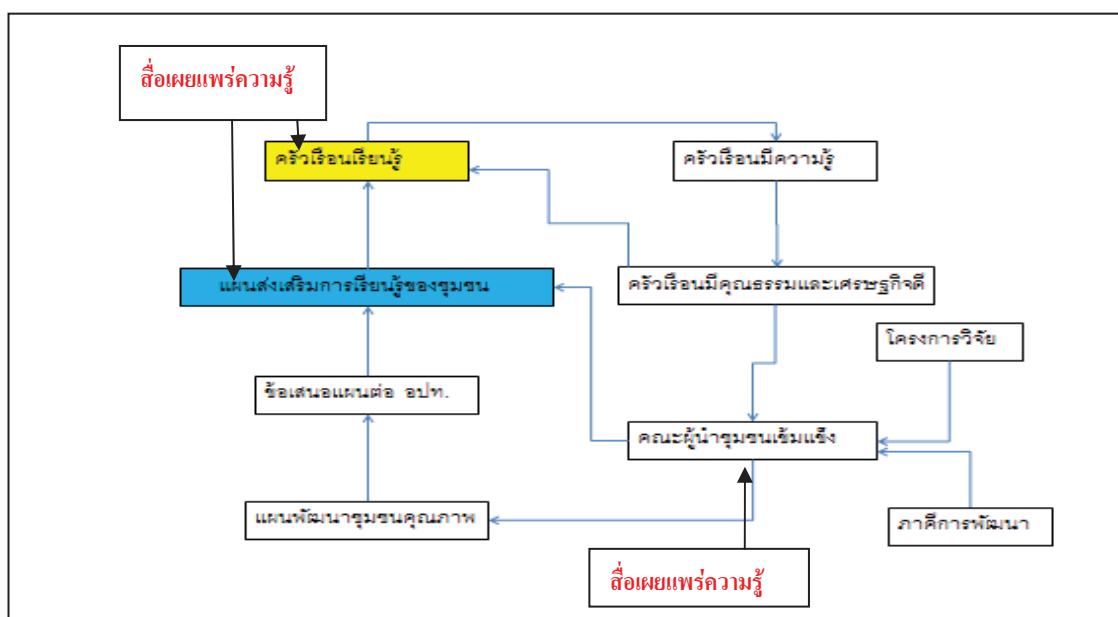
บทสรุปเชิงบริหาร

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Knowledge Capture For Change) หรือ โครงการ KCC ใช้กรอบการคิดแบบเชื่อมโยงมีเหตุผล ของ รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรณ์ มาพัฒนาวิธีการเขียนรายงานผลดำเนินงานโครงการ KCC โดยแปลงแนวคิดของโครงการ KCC ผู้ฟังวงจรระบบ ๒ วงจร คือ วงจรการจับความรู้ และ วงจรการเรียนรู้ของชุมชน (ดูภาพประกอบ)

๑.) วงจรการจับความรู้ของโครงการKCC

๒.) วงจรการเรียนรู้ของชุมชน

ภาพที่แสดงใน ๒ วงจร แสดงให้เห็น “ข้อต่อ” ที่เชื่อมระหว่างวงจร ทั้ง ๒ คือ องค์ประกอบด้าน“สื่อเผยแพร่ความรู้”จากวงจรจับความรู้โครงการKCC เป็น“เหตุ (Causes)”ให้เกิด “ผล(Results)” ใน ๓ องค์ประกอบของ “วงจรการเรียนรู้ของชุมชน” คือ ครวัเรือน คณะผู้นำชุมชน และ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)

ทั้งนี้ โครงการ KCC ได้ดำเนินงานตามแผนงาน/กิจกรรม ภายได้ ๓ เป้าหมายหลัก คือ

๑. การพัฒนาชุดเครื่องมือการพัฒนา เพื่อจับความรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการทำงานของโครงการความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาลังคมและสุขภาวะ ๕ จังหวัดในภาคใต้ ระยะที่ ๒ (สงขลา สตูล พัทลุง นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี) ซึ่งโครงการ KCC ได้พัฒนาเครื่องมือจับความรู้พร้อม คู่มือการใช้เครื่องมือ และสร้างชุดความรู้ จากการเรียนรู้ท่ามกลางปฏิบัติการร่วมกับโครงการความร่วมมือฯระยะที่ ๒ และจากการประยุกต์ใช้ความรู้จากโครงการความร่วมมือฯระยะที่ ๑ โดยสร้างชุดความรู้ทั้งในรูปสิ่งพิมพ์ สื่อวีดิทัศน์ และเว็บไซต์ ทั้งหมดรวม ๑๓ ชุดการเรียนรู้และสื่อเรียนรู้ สะท้อนชัดว่า “มีแหล่งความรู้ที่มากมายหลากหลายในกระบวนการดำเนินงานระหว่างทาง” (*Capture Knowledge on the Project Procedure*) ซึ่งเป็นการตอบโจทย์และปัญหา ของโครงการวิจัยที่ตั้งไว้ในข้อเสนอว่า “ความรู้ที่เกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการทำงานขาดการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและการขยายผลงาน” เมื่อคณะทำงานของโครงการ KCC จำนวน ๔ คน ได้ร่วมกันจัดการความรู้ที่เกิดขึ้นใน “ระหว่างทาง” ของการดำเนินงานโครงการความร่วมมือฯ โดยใช้ชุดเครื่องมือจับความรู้ที่พัฒนาอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ได้ความรู้ นำมาสร้างเป็น “ชุดความรู้ สร้างปัญญา เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาระบบการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม ” เกิดเป็นความรู้ใหม่ สร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับโครงการในพื้นที่เป้าหมายเดิมและขยายผลของความรู้ไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นได้จริงเป็นรูปธรรม อันเป็นผลจากการใช้เครื่องมือจับความรู้ที่อยู่บนฐานของ “การเรียนรู้การประยุกต์ใช้ศาสตร์ แบบสหวิทยาการ” อาทิเช่น การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System – GIS) โปรแกรม MapWindow GIS พัฒนาจาก มหาวิทยาลัย Idaho State University (ISU) สหรัฐอเมริกา และโปรแกรม Quantum GIS หรือ QGIS ซึ่งเป็นโปรแกรมสารสนเทศภูมิศาสตร์ประเภท Open Source (โปรแกรมรหัสเปิด) ที่เผยแพร่ทั่วโลก เป็นศาสตร์ความรู้ระดับสากล (Globalization) นำมาประยุกต์ใช้กับระบบฐานข้อมูลครวัเรือน ที่พัฒนาจากโปรแกรมখনหาด ศาสตร์ความรู้ระดับท้องถิ่น (Localization) จากตำบลখনหาด อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช พัฒนาโดยนายแพทย์บรรเจิด สุขพิพัฒปานนท์ และนายชินทิพย์เพ็ง ปัญญาชนคนท้องถิ่นได้อย่างลงตัว

โครงการ KCC ได้บูรณาการความรู้สากลเข้ากับความรู้ท้องถิ่น สู่การพัฒนาโปรแกรมประยุกต์ (Application) เพื่อใช้รองรับงานพัฒนาในระดับนโยบายสาธารณะ ๔ โปรแกรม คือ ๑.)

โปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือน ทำงานบนระบบออนไลน์ โดยโครงการ KCC และศูนย์
อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ใช้รองรับและเชื่อมต่อกับนโยบายการ
แก้ปัญหา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เป็นนโยบายสำคัญและเป็นวาระแห่งชาติของรัฐบาล โดยใช้
มติการจัดการข้อมูลครัวเรือนเป็นรากฐานของการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง การใช้หน่วย
“ครัวเรือน” เป็นฐานรากในการแก้ปัญหา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น โครงการ KCC เรียนรู้จาก
ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย และ นายทรงสิน สุขโต จากโครงการความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาคความยากจน
การพัฒนาสังคมและสุขภาวะ ๑๗ จังหวัด ซึ่งใช้ “บัญชีครัวเรือน” เป็นเครื่องมือเสริมพลังการ
เปลี่ยนแปลงจากระดับปัจเจกบุคคล สู่ระดับครัวเรือน ระดับชุมชนตำบล และระดับจังหวัด ในช่วง
๕ ปี ของปฏิบัติการโครงการความร่วมมือฯ ทั้ง ๒ ระยะ (พ.ศ. ๒๕๔๙ – ๒๕๕๓) ๒.) โปรแกรม
จับความรู้ฐานข้อมูลอาชีพ ซึ่งเป็นขยายผลความรู้ไปสู่สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และ
คุณภาพเยาวชน (สสค.) ภายใต้โครงการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ชุมชนเพื่อสัมมาชีพ ในพื้นที่
๒๗ จังหวัด (เดือนกันยายน ๒๕๕๔ – สิงหาคม ๒๕๕๕) ๓.) โปรแกรมบัญชีรับจ่ายครัวเรือน
แบบออนไลน์ ต่อยอดจากงานวิจัยของ สกว.และมหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อใช้ในการขยายผลสู่
สาธารณะให้สะดวกขึ้น และ ๔.) โปรแกรมบริหารจัดการไม้ผลและระบบตรวจสอบย้อนกลับ
จังหวัดนครศรีธรรมราช

๒. เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างภาคประชาชน ภาคราชการ ภาคองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น กับภาควิชาการ ในการพัฒนาเครื่องมือจับความรู้ ไปใช้ประโยชน์ในงานวิจัยเพื่อการ
พัฒนา (R&D) จากข้อค้นพบที่ว่า “การทำงานแบบยึดความร่วมมือ นำไปสู่การสร้าง
ความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างบุคคลกับบุคคล องค์กรต่อองค์กร หรือบุคคลกับองค์กร และนำไปสู่
การเปลี่ยนแปลงในทุกระดับ เริ่มจากระดับชุมชนท้องถิ่น ระดับจังหวัด จนถึงระดับชาติ” นั้น
เป็นความรู้สำคัญที่ โครงการ KCC เรียนรู้จากโครงการความร่วมมือฯ ระยะที่ ๑ สะท้อนให้เห็นพลัง
ของความร่วมมือ จากชุดความรู้เรื่อง “ผู้ประสานงานจังหวัด : ๑ คนเปลี่ยนแปลง ๑ จังหวัด”
หรือผลจากการขยายงานของโครงการ KCC ร่วมกับ ศอ.บต.ในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้
(นราธิวาส ยะลา ปัตตานี สงขลา และสตูล) ซึ่งมีที่มาจากความสัมพันธ์ระหว่างโครงการ KCC
และโครงการความร่วมมือฯ ที่ได้ร่วมงานกับนายภาณุ อุทัยรัตน์ สมัยดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการ
จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อนายภาณุ อุทัยรัตน์ มารับตำแหน่งผู้อำนวยการ ศอ.บต. ความเชื่อมโยง
สัมพันธ์ระหว่างโครงการ KCC ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ในนามของสำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย (สกว.) ส่งผลให้เกิดการสืบทอดความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง บนฐานที่มี “ความรู้” เป็นตัว
ยึดโยง ในกรณีนี้ “ความรู้ด้าน GIS ชุมชนและโปรแกรมขอนหา ” เป็นชุดความรู้ที่นายภาณุ อุทัย
รัตน์ และ ศอ.บต. “ ต้องการ ” เพื่อสนับสนุนการพัฒนาและแก้ปัญหา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้
ในมิติด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน และการทำงานของบัณฑิตอาสาในหมู่บ้าน และโครงการ

KCC ก็มุ่งหวัง“ขยายผล” ชุดความรู้ “GISชุมชน” เช่นกัน จึงเป็นที่มาของการสร้างความร่วมมือในการขยายผลความรู้ “GIS ชุมชนและโปรแกรมখনหาด” สู่พื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

สำหรับพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช โครงการ KCC ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องบนฐานงานการพัฒนาชุดความรู้การบริหารจัดการด้านการผลิตและการตลาดไม้ผล โดยเฉพาะเงาะและมังคุด ผ่านการดำเนินงานของสมาคมชาวสวนมังคุด(ไม้ผล) จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้ความร่วมมือกับสำนักงานเกษตรจังหวัดนครศรีธรรมราชและ มีการพัฒนาโปรแกรม จัดการข้อมูลไม้ผล www.thaisouthfruit.com รองรับการจัดการข้อมูลด้านไม้ผลระดับจังหวัด จนเกิดโครงการสืบเนื่องในระดับจังหวัด ภายใต้แผนการดำเนินงานของคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน (กรอ.จังหวัด) โดยผู้ว่าราชการจังหวัดมีคำสั่งคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ ๒๒๕๑/๒๕๕๕ ลงวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๕ แต่งตั้งคณะทำงานโครงการบริหารจัดการผลผลิตไม้ผลจังหวัดนครศรีธรรมราช ขึ้น และการเชื่อมโยงกับสำนักประสานงานชุดโครงการ “การวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ ๔ จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง” ของ สกว.ในกระบวนการจัดการความรู้ด้านภัยพิบัติ ร่วมกับมหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา

ความก้าวหน้าด้านการพัฒนาเครื่องมือจับความรู้เพื่อสร้างให้เกิด “การใช้ประโยชน์จากความรู้และข้อมูล” ของโครงการ KCC ได้รับการหนุนเสริมจากหลากหลายภาคี อาทิ ความร่วมมือกับสำนักประสานงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ ๕ จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง นำโดย รศ.ดร.สมยศ พุ่มหว่า และ รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นต้น และหลังจากนายณรงค์ คงมาก หัวหน้าโครงการ KCC เดินทางไปฝึกอบรมการใช้โปรแกรมMapWindowGIS เพิ่มเติมที่ Idaho State University (ISU) ในช่วงเดือนเมษายน ๒๕๕๓ ความร่วมมือด้านการพัฒนาโปรแกรม MWGIS มีสูงขึ้น เกิดการประชุมร่วมระหว่าง Dr. Daniel P Ames หัวหน้าโครงการพัฒนา MWGIS จาก ISU (มหาวิทยาลัยแห่งรัฐ Idaho) ประเทศสหรัฐอเมริกา กับเครือข่ายนักวิจัยและนักวิชาการด้านสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ชุมชน จากภาคใต้ของไทย และ สกว. ในวันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๕๔ ณ สำนักงาน สกว. ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาและการประยุกต์ใช้ โปรแกรม MWGIS ๑ ใน ๕ โปรแกรม GIS ประเภทโปรแกรมเปิดรหัส-ฟรีซอฟต์แวร์ ยอดนิยมของผู้ใช้ทั่วโลก ในประเทศไทยมากขึ้น

ในช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๕๓ โครงการ KCC ได้พัฒนาชุดเครื่องมือจับความรู้จากเวทีประชุมสัมมนา โดยใช้ “บัตรคำ”เป็นอุปกรณ์สำคัญ จึงที่ตั้งชื่อว่า “บัตรพาคิด” (Participatory Card Kits) เป็นเครื่องมือที่พัฒนามาจาก ฐานความรู้ดั้งเดิมของไทยที่เรียกว่า “หัวใจนักปราชญ์” สุ-จิ-ปุ-ลิ (ฟัง-คิด-ถาม-จด) และจากฐานงานพัฒนาชุมชนที่เน้น “กระบวนการมีส่วนร่วม” และมีการประยุกต์ใช้ในกระบวนการถอดบทเรียนของเครือข่ายภาคประชาชนใน ๑๔ จังหวัดภาคใต้ โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)

๓. เพื่อนำความรู้ที่จับ (Capture) ได้ หรือ ถอดบทเรียนได้ ไปสนับสนุนการปฏิบัติการ โดยเฉพาะในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายและภาคีการพัฒนาในพื้นที่ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามแผนงานของโครงการความร่วมมือฯ ระยะที่ ๒ ชุดเครื่องมือสำคัญพื้นฐานของโครงการความร่วมมือฯ คือ “บัญชีรับจ่ายครัวเรือน” มีทั้งสมุดทำบัญชีรับจ่ายครัวเรือน (สมุดเล่มเหลือง) และโปรแกรมสำเร็จรูปบัญชีรับจ่ายครัวเรือน ซึ่งพัฒนาโดยมหาวิทยาลัยมหิดลร่วมกับสกว. โครงการ KCC ได้ร่วมกับคณะทำงานจังหวัดของโครงการความร่วมมือฯ ร่วมจัดฝึกอบรมการใช้โปรแกรมบัญชีรับจ่ายครัวเรือน ติดตามการติดตั้งโปรแกรมใน อบต. การใช้โปรแกรมในระดับพื้นที่ตำบล และฝึกอบรมการประมวลผล การแปลความหมาย การวิเคราะห์ข้อมูลบัญชีครัวเรือน โดยการเขียนบทความเผยแพร่และใช้ประกอบการฝึกอบรม แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลบัญชีครัวเรือน และการจัดทำชุดความรู้ “ โฉนดชุมชน จากกรณี โฉนดช้างดำ ที่บ้านสระพัง ” ตำบลเสาธง อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยคณะ นักวิจัยของโครงการ KCC เพื่อเสนอให้ขบวนชุมชนที่ประสบปัญหาที่ดินทำกินได้ศึกษาเรียนรู้การก้าวไปสู่การออก “โฉนดชุมชน” หนึ่งในนโยบาย ของรัฐบาล (พุทธศักราช ๒๕๕๓) และโครงการ KCC ได้ร่วมกับคณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดสตูล และคณะทำงานตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล พัฒนาชุดเครื่องมือการวางแผนชุมชนแนวใหม่ใช้ระยะเวลาปฏิบัติการ ๑ วัน ภายใต้ชื่อชุดความรู้ “ Quick -HAS “ ซึ่งย่อมาจาก Quick Hot Area Synthesis โดยประยุกต์หลักการและเรียนรู้จากแนวทางปฏิบัติการจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่ ของโครงการพัฒนาออยตุง จังหวัดเชียงราย ที่เน้นการจัดการข้อมูลเชิงบริบทพื้นที่แบบองค์รวมให้สมบูรณ์ ภายในระยะเวลาอันสั้น เพื่อตอบสนองความต้องการและวางแผนการพัฒนาให้ทันการณ์ ไม่ล่าช้า และใช้ข้อเสนอจาก รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ ที่เสนอให้ใช้ข้อมูล ๓ ด้าน ประกอบการตัดสินใจ ในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน คือ ๑.ข้อมูลจากบัญชีครัวเรือน ๒.ข้อมูลทรัพยากร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ ๓.ข้อมูลศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ ซึ่งผลจากการทดสอบโมเดลและการเรียนรู้ การจัดการข้อมูลหมู่บ้านแบบ Quick – HAS ในช่วงปลายเดือน ตุลาคม ๒๕๕๒ พร้อมกับการประสานงานจาก ผู้อำนวยการ สอ.บต. ให้เข้าร่วมพัฒนาระบบข้อมูลครัวเรือนและชุมชนในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ หลังจากการทดสอบ Quick-HAS ที่บ้านเกาะยะระโศคนุ้ย ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จบลงพอดิ ส่งผลให้โครงการ KCC มีชุดความรู้การจัดการข้อมูลแบบ Quick-HAS ในการเข้าไปร่วมกับ สอ.บต. โดยใช้ความรู้และการเรียนรู้จากโมเดล Quick-HAS ไปประยุกต์ใช้ และนำไปสู่การพัฒนา โปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือน ให้ทำงานบนระบบ Internet Online เพื่อให้กระบวนการจัดการข้อมูลสำเร็จอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ใช้ประโยชน์ได้จริง เหมาะสมกับสภาวะการทาง “ ภูมิสังคม ” และสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

หลังจาก โครงการ KCC ได้พัฒนาโปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือน ทำงานบนระบบ Internet - Online ได้เรียนรู้ประโยชน์ของการประยุกต์ใช้ระบบการนำเข้าข้อมูลครัวเรือนและผลการประกอบการโครงการด้านเศรษฐกิจ ของครัวเรือน ลงในโปรแกรมระบบ Online แล้วออก รายงานมาเป็นข้อมูลให้ทุกฝ่ายใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ ส่งผลให้เกิดความคิด จากการเรียนรู้ การเขียนโปรแกรมฐานข้อมูลครัวเรือน มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาโปรแกรมบัญชีรับจ่าย ครัวเรือนรูปแบบใหม่ ให้ปฏิบัติการบนระบบ Internet Online ได้ เพื่อความสะดวก รวดเร็ว และง่าย ในการประมวลผล นำข้อมูลจากรายงานด้านต่าง ๆ ที่เป็นผลผลิตจากการจัดการข้อมูลด้วย โปรแกรมบัญชีรับจ่ายครัวเรือน ไปใช้ประกอบในการทำแผนแม่บทชุมชนในระดับหมู่บ้าน ตำบล และประมวลผลออกรายงานในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด รองรับการทำแผนแบบจังหวัดบูรณาการ ทั้งนี้ โปรแกรมบัญชีรับจ่ายครัวเรือน ระบบ Online จะเป็นเครื่องมือจับความรู้ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครัวเรือนและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

โครงการ KCC ดำเนินการบนฐานงานของโครงการความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาสังคมและสุขภาวะ สกว. ในช่วงปี ๒๕๕๒ – ๒๕๕๔ จนถึงช่วงการนำความรู้ไปขยายผล ในช่วงการขยายเวลาการดำเนินโครงการKCC (มีนาคม ๒๕๕๔ – สิงหาคม ๒๕๕๕) ได้พบกระบวนการทำงาน “จับความรู้” บนหลักการของวงจร ๔ K คือ K-1= Knowledge Sources (การค้นหาและเข้าถึงแหล่งความรู้) K-2 = Knowledge Tools (การพัฒนาชุดเครื่องมือจับความรู้) K-3 = Knowledge Sharing (การเผยแพร่และเรียนรู้) และ K-4 Knowledge Application (การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์)

สำหรับหลักการ K-2 หรือ การพัฒนาชุดเครื่องมือจับความรู้ (Knowledge Tools) ผลงานสำคัญๆของโครงการKCC จากการศึกษา พบว่าชุดเครื่องมือจับความรู้ที่จะมีประสิทธิภาพนั้น ควรมีคุณลักษณะเบื้องต้น ๕ ประการ คือ ๑.) ง่าย สะดวก ในการใช้งาน (Friendly) ๒.) ฉลาด ปรารถนา (Intelligent) ๓.) เชื่อมโยงแบบสหสัมพันธ์ (Relative) ๔.) บริหารจัดการและ พัฒนาได้เอง (Self - Management) และ ๕.) ฝึกอบรมเพื่อขยายผลได้ง่าย (Training) หรือ หลักการที่เรียกว่า **F-I-R-S-T** กล่าวคือ เป็นกระบวนการทำงานจับความรู้แบบ “**4K-FIRST**”

ความท้าทายของโครงการ KCC ที่รออยู่ข้างหน้า คือ การนำหลักการ **4K-FIRST** ไปปรับ ประยุกต์ใช้ในพื้นที่เป้าหมายงานพัฒนาในภาคใต้ ตามแนวทางการเชื่อมโยงของระบบ ๒วงจร คือ ๑.วงจรการจับความรู้โครงการKCC และ ๒.วงจรการเรียนรู้ของชุมชน ภายใต้ขอบเขตงานของ สกว.และภาคีการพัฒนาอื่นๆที่เกี่ยวข้อง บนฐานของการจัดการความรู้และความร่วมมือ ซึ่งขณะนี้ (สิงหาคม ๒๕๕๕) โครงการKCC มีการประสานงานเชื่อมโยงกับกลุ่มงานโครงการวิจัย ของ สำนักประสานงานชุดโครงการ”การวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ ๔ จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง” สกว. บนฐานงานพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจ, โครงการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ชุมชน เพื่อสัมมาชีพ สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ๒๗ จังหวัด,

งานพัฒนาระบบข้อมูลการบริหารจัดการการผลิตการตลาดไม้ผล จังหวัดนครศรีธรรมราช สมาคมชาวสวนมังคุด จังหวัดนครศรีธรรมราช , งานพัฒนาเครือข่ายภาคประชาชนในภาคใต้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) รวมทั้งงานพัฒนาระบบฐานข้อมูลในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ศอ.บต. เป็นต้น ซึ่งจะดำเนินงานบนหลักการ 4K-FIRST ที่โครงการ KCC ได้ศึกษาและพัฒนาในช่วง ๓ ปี

ช่วงเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๕ โครงการ KCC ทดสอบการประยุกต์ความรู้และขยายผลความรู้ด้านการจัดการข้อมูล บนหลักการ 4K-FIRST เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารจัดการไม้ผล ด้วยการพัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับ(Traceability) ผ่านระบบออนไลน์บนเว็บไซต์ ชื่อ www.thaisouthfruit.com รองรับการบริหารจัดการผลผลิตไม้ผล ในจังหวัดนครศรีธรรมราช แม้ว่าจะเป็นเพียงบททดสอบเล็กๆ กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม้ผลของบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช แต่ก็มีผลลัพธ์ที่น่าพอใจและมีผู้ทางแจ่มใส

จากการขยายเวลาการดำเนินงาน ในช่วงเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน ๒๕๕๕ โครงการ KCC ได้โอกาสไปร่วมแสดงผลงานการวิจัยในการมหกรรมวิชาการ สกว. วันที่ ๒๐-๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๕ ทำให้ผลงานวิจัยของโครงการได้รับการขยายผล และเผยแพร่สู่สาธารณชน ทำให้ความรู้จากงานวิจัยตามแนวทาง 4K-FIRST นำไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงได้จริงมากขึ้น.

คำนำ

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (โครงการ KCC) เกิดขึ้นจากการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นการเปิดโอกาสให้คณะนักวิจัยรุ่นใหม่กลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่ง ในพื้นที่ ๕ จังหวัด ภาคใต้ (นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา สตูล สุราษฎร์ธานี) ได้ค้นหาคำตอบเพื่อ ตอบปัญหาและโจทย์ในขบวนการพัฒนาชุมชนและขบวนการจัดการความรู้ คือ “ ความรู้ที่เกิดในระหว่างการทำงานการจัดการอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและขยายผลงาน ” โครงการ KCC จึงออกแบบกระบวนการวิจัย ให้ตอบโจทย์ที่ท้าทายนี้

ผลจากการดำเนินงานในช่วง ๔๐ เดือน (มีนาคม ๒๕๕๒ – สิงหาคม ๒๕๕๕) โครงการ KCC ได้คำตอบ จากโจทย์ที่ตั้งไว้ ว่า “ การนำความรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างทางของการดำเนินงาน มาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงนั้น ต้องพัฒนาให้เกิดการยอมรับเรื่องการเรียนรู้ในองค์กรหรือในพื้นที่ชุมชนเป้าหมายของโครงการ เพราะการสร้างพฤติกรรมการเรียนรู้ในองค์กร และในพื้นที่ ไม่ได้เกิดขึ้นแบบ “ผุดบังเกิด ” หรือแบบบังเอิญ ต้องมี “ การจัดการ ” โดยมีเครื่องมือการจับความรู้ที่เหมาะสมมาเป็นตัวช่วยในการจัดการ มีการเปิดพื้นที่เปิดโอกาส ให้คนเข้าถึงกระบวนการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น และองค์กร/พื้นที่ชุมชนนั้น ควรมีการสร้างชุดความรู้ของตนเองขึ้นมา เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาองค์กรหรือการสร้างนวัตกรรม และในขบวนการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็น “งานส่งเสริมการเรียนรู้” การค้นหาเครื่องมือจับความรู้และการสร้างชุดความรู้ใหม่ นอกจากนำมาพัฒนาองค์กรตนเองแล้ว ควรมีกลไกในการฝึกอบรมถ่ายทอดการใช้เครื่องมือ การขยายผลการใช้ประโยชน์จากเครื่องมือจับความรู้ และ ชุดความรู้ที่พบใหม่ ไปยังพื้นที่อื่นๆด้วย เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ตามบริบทของงานพัฒนาเชิงพื้นที่ ”

ดังนั้น ชุดเครื่องมือการจัดการความรู้และชุดความรู้ทั้งหมดที่เป็นผลผลิตจากโครงการ KCC ทั้งในรูปเอกสาร คู่มือ บทความวิชาการ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ที่ผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนา และผลิตออกมาในรูปสื่อ สิ่งพิมพ์ และ เว็บไซต์ โดยโครงการ KCC นี้ องค์กรชุมชน นักวิชาการ นักพัฒนา และหน่วยงานภาคีพัฒนาที่เกี่ยวข้อง สามารถนำ ชุดความรู้ที่เหมาะสม ไปขยายผลและประยุกต์ใช้ในพื้นที่ต่างๆ ในภาคใต้และต่างภาค และช่วยนำผลที่เกิดขึ้นสะท้อนกลับมายังโครงการ KCC และ สกว. ด้วย เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาโจทย์วิจัยใหม่ ที่ต่อยอดจากผลงานของโครงการ KCC เพื่อนำไปพัฒนางานวิจัยเชิงปฏิบัติการการจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ในอนาคตต่อไป.

ด้วยความเคารพ

ณรงค์ คงมาก และคณะ

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทสรุปเชิงบริหาร	๒ – ๕
คำนำ	๑๐
สารบัญ	
บทที่ ๑ จากกรอบคิดของโครงการ KCC : ผู้สร้างวงจรจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง	๑๑ – ๑๖
บทที่ ๒ การเปลี่ยนแปลง บนฐานความรู้ของวงจรการเรียนรู้ชุมชน	๑๗ – ๒๓
บทที่ ๓ “การจับความรู้” :กับกระบวนการเรียนรู้ชุมชน	๒๔ – ๓๐
บทที่ ๔ ปฏิบัติการ ๔ K – ๔ ขั้นตอนของกระบวนการจับความรู้ เพื่อการเปลี่ยนแปลง	๓๑ – ๓๕
บทที่ ๕ ปฏิบัติการ K 1 - Knowledge Source การค้นหาและเข้าถึงแหล่งเรียนรู้	๔๐ – ๕๘
บทที่ ๖ ปฏิบัติการ K 2 – Knowledge Tools การพัฒนาชุดเครื่องมือจับความรู้	๕๙ – ๗๘
บทที่ ๗ ปฏิบัติการ K 3 – Knowledge Media การสร้างชุดสื่อเผยแพร่ความรู้	๗๙ – ๘๓
บทที่ ๘ ปฏิบัติการ K 4 – Knowledge Application การนำความรู้ไปขยายผลและประยุกต์ใช้	๘๘ – ๑๐๒
บทที่ ๙ บทสรุป การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๐๓ – ๑๐๕
เอกสารอ้างอิง	๑๐๖ – ๑๐๗

บทที่ ๑

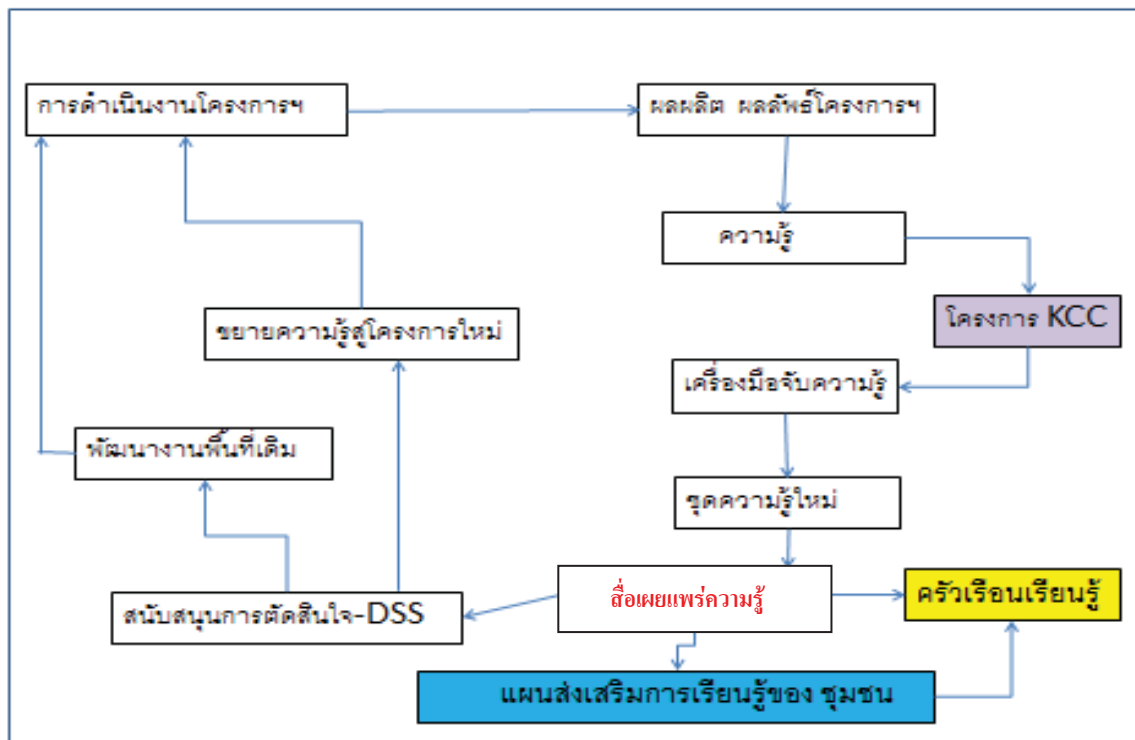
จากกรอบคิดของโครงการ KCC : สู่อการสร้างวงจรจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (ต่อไปนี้จะเรียกว่าโครงการ KCC) เป็นโครงการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้ใหม่ “แหล่งเรียนรู้” ๒ แหล่ง (Knowledge Sources) คือ ๑.) ผลการดำเนินงานของโครงการความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาสังคมและสุขภาวะ ระยะที่ ๒ (ต่อไปนี้จะเรียกว่าโครงการความร่วมมือฯ) ในพื้นที่ ๕ จังหวัดภาคใต้ ได้แก่ สงขลา พัทลุง นครศรีธรรมราช สตูล และสุราษฎร์ธานี และ ๒.) ผลการดำเนินงานชุดโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลตำบลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ พัฒนาพื้นที่ ๕ จังหวัดภาคใต้ ที่มีนักวิจัยท้องถิ่น ๘ คน ทำการศึกษาในพื้นที่ ๔๒ ตำบล หรือในสัดส่วน นักวิจัย ๑ คน ต่อ ๕ ตำบล (ต่อไปนี้จะเรียกว่าโครงการ ๑x๕) โดยมีสมมติฐานเบื้องต้นว่า “ความรู้ที่เกิดในระหว่างกระบวนการทำงาน ขาดการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและขยายผลงาน”

กรอบการดำเนินงานของโครงการ KCC ในช่วงระยะเวลา ๔๐ เดือน (มีนาคม ๒๕๕๒ – สิงหาคม ๒๕๕๕) จึงเป็นกระบวนการ จัดการความรู้ที่พบในกระบวนการดำเนินงานของโครงการความร่วมมือฯ และโครงการ ๑x๕ ให้เป็นระบบ ใช้กระบวนการจับความรู้ นำปรากฏการณ์ที่พบระหว่างการดำเนินงาน (Top on the Procedure) ในพื้นที่เป้าหมายโครงการความร่วมมือฯ และ โครงการ ๑x๕ สร้างเป็นชุดความรู้ใหม่ (Knowledge Innovation) และนำความรู้ใหม่ไปทดลองใช้ประโยชน์ ผ่านการใช้เครื่องมือจับความรู้ และสื่อที่หลากหลาย (Knowledge Tools และ Knowledge Media) ในพื้นที่เป้าหมาย ๕ จังหวัดเดิม รวมถึงพื้นที่ขยายในภาคใต้และต่างภูมิภาค เพื่อก่อประโยชน์กับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่โครงการความร่วมมือฯ โครงการ ๑x๕ และพื้นที่ขยายผล โดยเฉพาะในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยะลา นราธิวาส และปัตตานี) พื้นที่เป้าหมายของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) และพื้นที่ ๑๔ จังหวัดภาคใต้ ในเครือข่ายสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เพิ่มเติมจากพื้นที่เป้าหมาย ๕ จังหวัดเดิม

การทดลองนำความรู้ใหม่ที่ได้จากกระบวนการจับความรู้ (Knowledge Capture) จากแหล่งเรียนรู้ (Knowledge Sources) เป้าหมาย ไปทดลองใช้ซ้ำ (Repeat) และขยายผล (Sharing) ในหลายพื้นที่ ทำให้โครงการ KCC ต้องขยายระยะเวลาการดำเนินงานไปถึง ๑ ปีเศษ (ขยายระยะเวลา สิ้นสุด จาก ๑ มีนาคม ๒๕๕๔ เป็น ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๕)

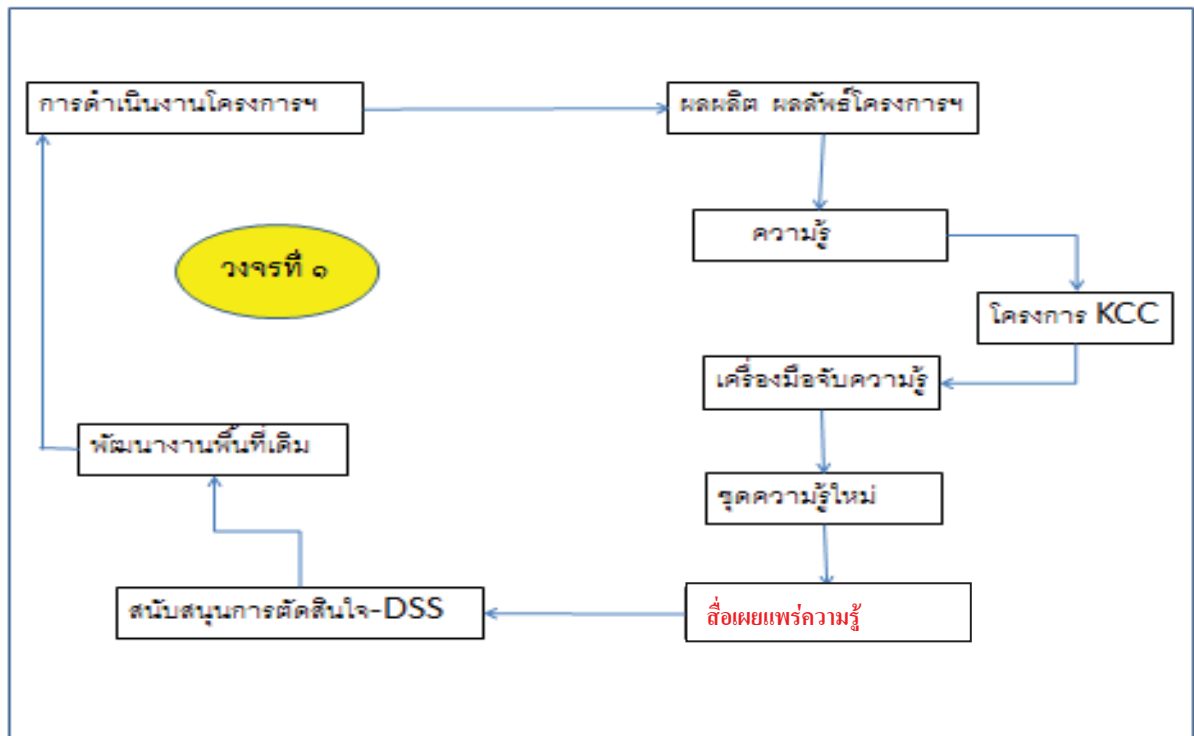
จากแนวคิดและหลักการเหตุผลของโครงการ นำมาเขียนผังวงจรการจับความรู้ ได้ดังนี้...

ภาพแสดง ผัง “วงจรการจับความรู้” ของโครงการ KCC ตามแนวทาง “การคิดอย่างเชื่อมโยงมีเหตุผล” (System Thinking) ของ รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ จากคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ แสดงให้เห็นภารกิจหลักของโครงการ KCC คือ “การพัฒนากระบวนการจับความรู้ และการพัฒนาเครื่องมือจับความรู้” นำไปสร้างชุดความรู้ใหม่ ที่พร้อมจะสื่อสารเผยแพร่ด้วยสื่อที่เหมาะสม รองรับระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (Decision Supporting System – DSS) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนากระบวนการดำเนินงานของโครงการหรือปรับเปลี่ยนแผนงานขององค์กรต่างๆที่กำลังดำเนินการอยู่เดิมให้ไปสู่สถานะใหม่ที่ดียิ่งขึ้นและการขยายผลความรู้ไปสู่พื้นที่ใหม่ ขยายผลไปสู่การพัฒนาโครงการใหม่ ซึ่งผังวงจรระบบแสดงให้เห็นกระบวนการดำเนินงานของโครงการ KCC ทั้ง ๒ วงจร ดังนี้

...

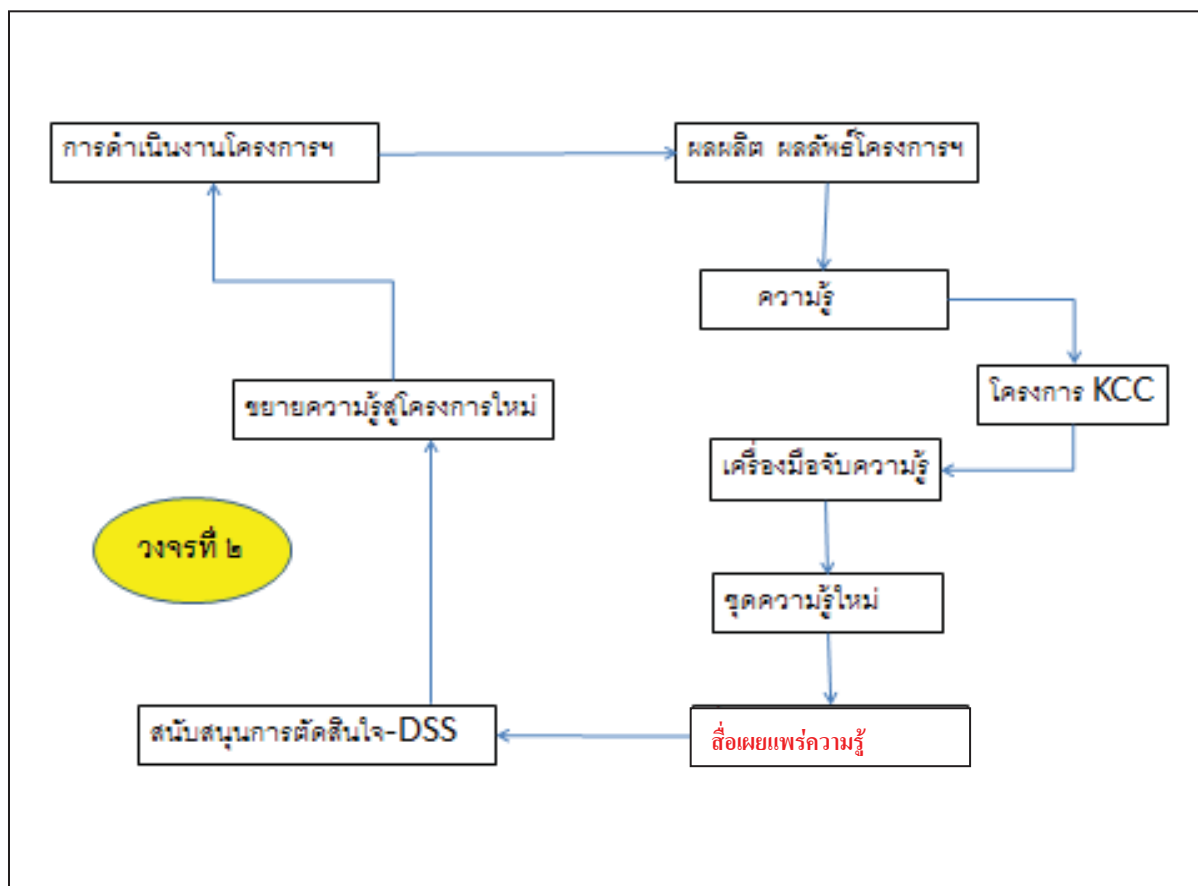
ผังวงจรจับความรู้โครงการ KCC แบบที่ ๑ : การจับความรู้เพื่อพัฒนางานเดิม

วงจรที่ ๑ เป็นรูปแบบที่นำไปสู่วงจรการดำเนินงานการศึกษาวิจัย ที่นำไปสู่การพัฒนา
งานเดิมในพื้นที่เดิม บนฐานของความรู้ใหม่ที่ได้จากระบวนการจับความรู้ เริ่มมาจากเหตุ คือการ
ดำเนินงานตามโครงการฯ จนเกิดผล คือ “ผลผลิตและผลลัพธ์ของโครงการ” และ “ผลผลิตและ
ผลลัพธ์” ที่ได้ เป็นเหตุให้เกิด “ความรู้” และเหตุจาก “ความรู้” ที่เกิดขึ้นในระหว่างทาง (Procedure)
นี้เอง เป็นเหตุให้เกิด “โครงการ KCC” และ “โครงการ KCC เป็นเหตุให้เกิดผลคือ “เครื่องมือจับ
ความรู้” จนเกิดผลผลิต คือ “ชุดความรู้” ออกมา นำไป “ขยายผลเผยแพร่โดยใช้เครื่องมือสื่อสารที่
เหมาะสม สอดคล้องกับบริบท (Context) ของโครงการหรือพื้นที่ที่ใช้ศึกษาวิจัย ” และส่งผลให้
เกิด “กระบวนการตัดสินใจ (DSS) ของฝ่ายบริหารโครงการฯหรือองค์กรต่างๆ ที่ทำงานอยู่บน
ฐานของการใช้ความรู้ (Knowledge Base) เพื่อตัดสินใจปรับเปลี่ยนแผนงานกิจกรรมต่างๆใน
โครงการหรือในองค์กรให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสถานะการ ที่เปลี่ยนแปลงไปตาม
บริบทและระยะเวลา เมื่อเกิดการตัดสินใจปรับเปลี่ยนแผนงานกิจกรรมของโครงการเดิมในพื้นที่
ปฏิบัติการเดิม การดำเนินงานโครงการฯก็จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ผลผลิต ผลลัพธ์จาก
โครงการหรือองค์กรก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วย หากฝ่ายบริหารจัดการโครงการหรือองค์กรใช้
กระบวนการศึกษาวิจัย อย่างที่โครงการ KCC ดำเนินการมา คือการพัฒนาความรู้ และสร้าง

เครื่องมือจับความรู้ที่มีประสิทธิภาพ การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ก็จะส่งผลดีต่อผลผลิตและ
ผลลัพธ์ของโครงการและองค์กร “แบบทวิคูณ หรือแบบยังไม่อยู่ (Reinforcement)”

ผังวงจรจับความรู้โครงการ KCC แบบที่ ๒ : การจับความรู้เพื่อพัฒนางานใหม่ พื้นที่ใหม่

วงจรที่ ๒ เป็นรูปแบบผังวงจรที่ส่งผลไปในแนวทางเดียวกับวงจรที่ ๑ ต่างกันที่
กลุ่มเป้าหมายของวงจรที่ ๒ คือ “พื้นที่ใหม่ โครงการใหม่” ซึ่งอาจเกิดควบคู่ไปกับการ
ปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินงานของโครงการเดิม พื้นที่เดิม ก็ได้... “**ไม่จำเป็นต้องรอผลสรุป
ผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบ จากโครงการเดิม หรือพื้นที่เป้าหมายเดิมก่อน แล้วค่อยนำความรู้ที่ได้
จากโครงการเดิม ไปขยายผลหรือใช้ประโยชน์**” การนำความรู้ที่จับได้ ไปใช้ประโยชน์ ไปขยายผล
และดำเนินการตามวงจรจับความรู้หลายๆรอบ ซ้ำแล้วซ้ำอีกจะเกิดการเสริมพลังการเรียนรู้แบบยัง
ไม่อยู่ (Reinforcement) เป็นการเพิ่มความรู้แบบทวิคูณ

ด้วยเหตุนี้ การดำเนินงานของโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการจับความรู้เพื่อการ
เปลี่ยนแปลง หรือ โครงการ KCC จึงมีการปรับเปลี่ยนไปเช่นกัน ทั้งด้านมิติการขยายระยะเวลา

แผนการดำเนินงานและผลผลิตจากโครงการ KCC เพื่อให้สอดคล้องกับสถานะแวดล้อมและบริบทที่เปลี่ยนไปในระหว่างทาง (Procedure) ของการดำเนินโครงการ

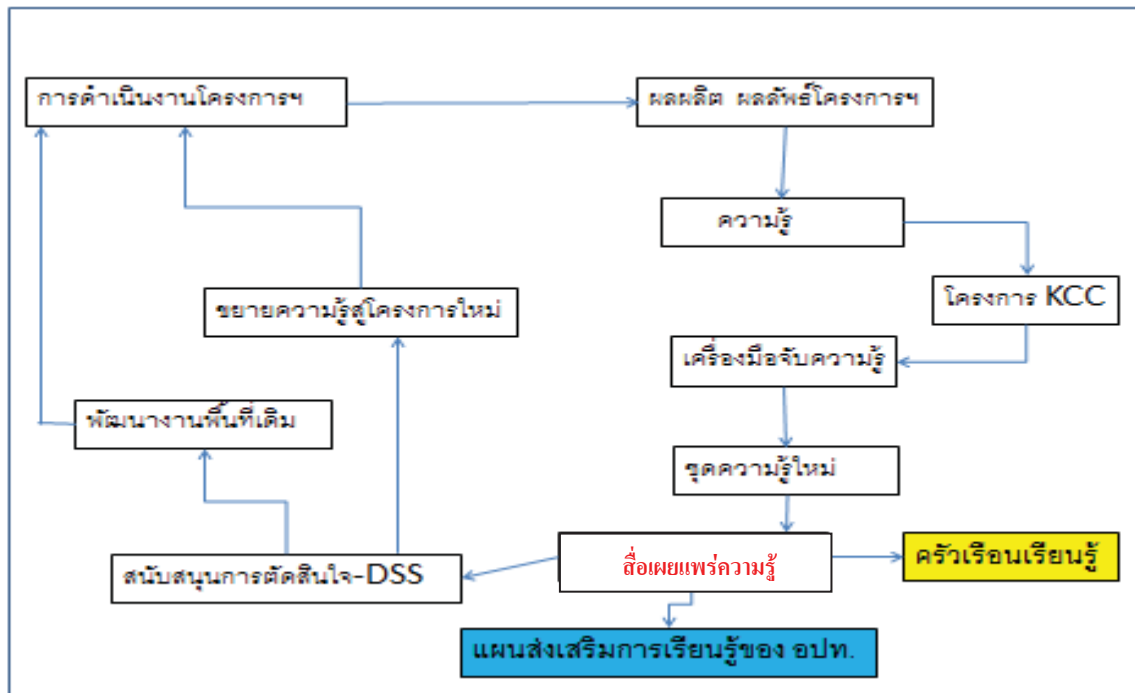
ปัจจัยและเงื่อนไขสำคัญที่พบในวงจรจับความรู้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาโครงการเดิม (กิจการเดิม) ในพื้นที่เดิม และการขยายผลโครงการไปพื้นที่ใหม่หรือพัฒนาโครงการใหม่ (กิจการใหม่) ของโครงการและองค์กร คือ “ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ – DSS”(Decision Supporting System) ซึ่งเป็นผลมาจากการสร้างสื่อเผยแพร่ แล้วส่งผลให้เกิดความรู้จากกระบวนการเรียนรู้จนถึงขั้นตัดสินใจปรับเปลี่ยนแผนงานและกิจกรรมของโครงการหรือองค์กรได้

จึงเป็นโจทย์ปัญหาของโครงการ KCC ที่ต้องศึกษาและค้นหาองค์ประกอบของระบบสนับสนุนการตัดสินใจของโครงการความร่วมมือฯ ในพื้นที่ ๕ จังหวัดและโครงการฯ๑x๕ ให้พบ โดยตรวจสอบย้อนกลับไปคู่ตั้งแต่ผลการดำเนินงานของโครงการทั้ง ๒ ศึกษา ผลผลิต ผลลัพธ์ ที่ จะจับมาสร้างเป็นชุดความรู้ นำมาทำสื่อเผยแพร่และสร้างกระบวนการเรียนรู้ จนมาถึงขั้นตอนการตัดสินใจ ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในท้ายที่สุด

ทั้งนี้ ขอบเขตการศึกษาของโครงการ KCC ที่จะให้เกิด “ผลลัพธ์” (Outcome) และ “ผลกระทบ” (Impact) รองรับการเปลี่ยนแปลงในเป้าหมายสุดท้าย คือ “วงจรการเรียนรู้ของชุมชน” ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับพลวัตรของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันและอนาคตที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

โครงการ KCC ประยุกต์แนวความคิดการคิดอย่างเชื่อมโยงมีเหตุผลมากำหนดกรอบในการนำเสนอผลการดำเนินงานของโครงการศึกษาวิจัยนี้ โดยจะเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงระบบของ ๒ วงจร คือ วงจรจับความรู้ กับ วงจรการเรียนรู้ของชุมชน โดยตัวเชื่อมของวงจรทั้ง ๒ ระบบ คือ “สื่อเผยแพร่ความรู้” (Knowledge Media) ซึ่งจะเป็น “เหตุ” (Causes) จากวงจรการจับความรู้ เชื่อมไปสู่ “ผล” (Results) คือ “ครัวเรือนเรียนรู้” “คณะผู้นำชุมชนเรียนรู้” และ “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)ที่จะพัฒนาแผนส่งเสริมการเรียนรู้” ในวงจรการเรียนรู้ของชุมชน (ตามภาพประกอบด้านล่าง) ทั้งนี้ ทั้ง ๓ องค์ประกอบ (Actors หรือ Stakeholders) ในวงจรการเรียนรู้ของชุมชน คือ ครัวเรือน คณะผู้นำชุมชน และ อปท. นั้น จะเป็นผู้รับความรู้ไปประกอบการตัดสินใจ ผ่านช่องทางเครื่องมือสื่อสาร ในกลไกของภาคีการพัฒนา ซึ่งภายใต้การศึกษารังนี้ “โครงการ KCC คือ กลไก” ที่กล่าวถึง

ดังนั้น การพัฒนาสื่อเผยแพร่ความรู้ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในท้ายที่สุดนั้น สามารถทำได้โดยตรง ๓ ช่องทาง คือ ๑.) พัฒนาสื่อให้เข้าถึงและให้เกิดการเรียนรู้ในระดับครัวเรือน และ ๒.) พัฒนาสื่อให้เข้าถึง และให้เกิดการเรียนรู้ในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) รวมถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเงื่อนไขให้เกิดข้อเสนอแผนพัฒนาชุมชนสู่ อปท. คือ ๓.) คณะผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง

จากภาพที่แสดงวงจร การเชื่อมโยงของวงจรจับความรู้ กับ วงจรการเรียนรู้ของชุมชน จะเห็น “ข้อต่อ” (Chain) ที่สำคัญ เชื่อมร้อยวงจรทั้ง ๒ เข้าด้วยกัน คือ “สื่อเผยแพร่ความรู้”

การให้น้ำหนักและจุดเน้นในการพัฒนาเครื่องมือสื่อสาร (Knowledge Media) จึงเป็นแผนงานสำคัญของโครงการ KCC ในช่วงต่อขยายเวลาโครงการ

บทที่ ๒

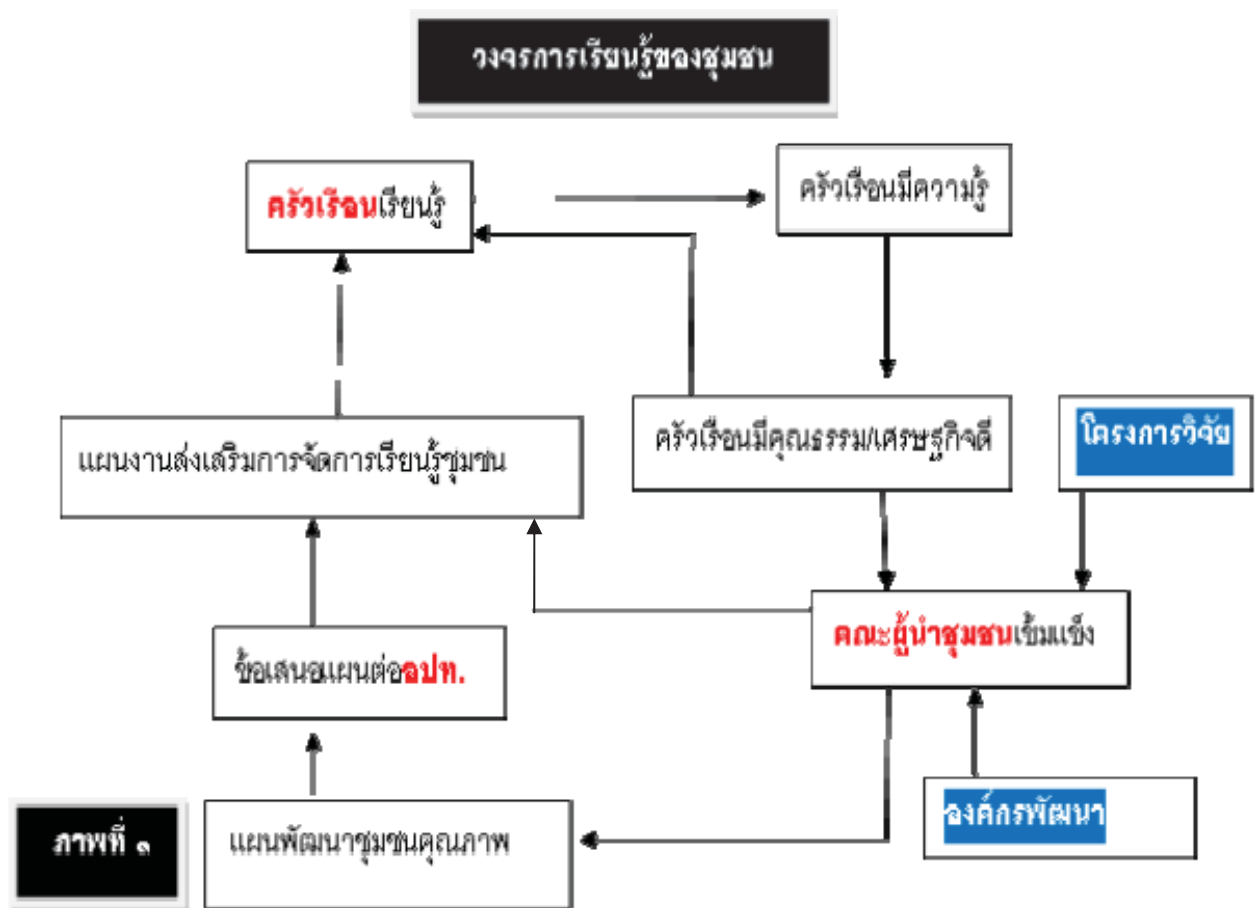
การเปลี่ยนแปลง : บนฐานความรู้ของวงจร”การเรียนรู้ชุมชน”

“การเปลี่ยนแปลง” (Change) เป็นคำที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทุกชีวิต เกี่ยวข้องกับทุกสรรพสิ่ง ทุกสถานะในโลกใบนี้ ครอบคลุมบริบทของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม มีการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งทางโลกและทางธรรม การเปลี่ยนแปลงในทางโลก หมายถึง “ กระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดความแตกต่างในรูปแบบ ของสิ่งของ และระบบ (System) จากสถานะเดิมหรือสภาพเดิม ไปสู่สถานะใหม่หรือสภาพใหม่” ในทางธรรม หลักคำสอนของพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง คือ คำสอนที่ว่าด้วย “ไตรลักษณ์” กล่าวว่า “ความไม่เที่ยง ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกย่อมแปรเปลี่ยนไปเป็นเรื่องธรรมดา “

ทางด้านวิทยาศาสตร์ เช่น การที่ธาตุไฮโดรเจน (H) มารวมตัวกับธาตุออกซิเจน (O) ในสถานะที่เหมาะสมหนึ่ง แล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นสารใหม่ คือ H_2O หรือน้ำ ทั้งนี้ “การเปลี่ยนแปลง” สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งจาก”สิ่งเร้า” ที่เป็นเงื่อนไขปัจจัยภายในของระบบนั่นเอง หรือการเกิดขึ้นจาก “สิ่งเร้า”ที่เป็นเงื่อนไขปัจจัยภายนอกของระบบ

ทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครองและสังคมก็เช่นกัน “การเปลี่ยนแปลง” เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือหนีไม่พ้น ในทุกระดับและทุกระบบของสังคม (Systems) แต่ผลจากการเปลี่ยนแปลงแล้วจะส่งผลด้านบวก (เป็นคุณ - Positive) หรือส่งผลด้านลบ (เป็นโทษ - Negative) ต่อ “ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย” (Stakeholders) นั้น ขึ้นอยู่กับ “การยอมรับได้หรือการยอมรับไม่ได้ ความเป็นธรรม หรือการจัดสรรผลประโยชน์และทรัพยากรที่ลงตัว ” ของผู้ได้รับประโยชน์และผู้สูญเสียประโยชน์ หลังจากการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลง มาจากเหตุ (Causes) และ เกิดผล (Results) ตามมาเสมอ ทางด้านการเรียนรู้ของชุมชน สามารถเขียนวงจรการเรียนรู้ของชุมชน ตามหลักการ “การคิดแบบเชื่อมโยงมีเหตุผล” ตามแนวคิดของ รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ์ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญการคิดเชิงระบบจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ ได้ดังนี้...

ภาพที่ ๑ แสดงระบบการเชื่อมโยงอย่างมีเหตุผลของ ๓ องค์ประกอบพื้นฐานของชุมชนในหมู่บ้านและตำบล ได้แก่ “ครัวเรือน ชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)” พบว่า การนำ “กระบวนการเรียนรู้” ใส่เข้าไปในระบบ (Input) นั้น การเรียนรู้จะเปรียบเสมือน “สิ่งเร้า” (Catalyst) ตัวตั้งต้น ที่จะก่อให้เกิดผล คือ เกิด ๑.) ครัวเรือนที่มีคุณภาพทั้งด้านคุณธรรมและเศรษฐกิจ ๒.) เกิดคณะผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ๓.) เกิดแผนแม่บทพัฒนาชุมชนที่มีคุณภาพที่จะเสนอต่อ อปท. เพื่อให้เกิด ๔.) แผนงานส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา ซึ่งจะเป็น “เหตุ” ให้เกิด “ผล” คือครัวเรือนเรียนรู้ หากมีแผนงานส่งเสริมการเรียนรู้มากและมีกระบวนการเรียนรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพ จะส่งผลให้ครัวเรือนมีความรู้มาก และ เกิด “ผลในเชิงบวกแบบทวีคูณ” ในวงจร ซึ่ง รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ ให้ชื่อวงจรประเภทนี้ว่า “วงจรแบบยังไม่อยู่ ชนิดวงจร ธรรมชาติ” และในทางตรงกันข้าม หาก “ครัวเรือนไม่มีการเรียนรู้” จะเป็น “เหตุ” ให้เกิด “ผล” ทุกห่วงโซ่ตกต่ำลงแบบทวีคูณเช่นกัน กล่าวคือ หากครัวเรือนเรียนรู้ น้อย จะส่งผลให้ครัวเรือนมีความรู้ น้อย ครัวเรือนมีความรู้ น้อย เป็นเหตุให้เกิดผล คือ ครัวเรือนขาดคุณธรรมและเศรษฐกิจไม่ดี (ไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ) ส่งผลให้เกิด คณะผู้นำชุมชนที่อ่อนแอ ส่งผลให้เกิดแผนแม่บทชุมชนที่ไม่สมบูรณ์หรือไม่เกิดแผนแม่บทชุมชนเลย ส่งผลให้ไม่เกิดข้อเสนอเชิงนโยบายที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน (ชุมชนขาดการมีส่วนร่วม มอบให้ อปท.กำหนดแผนงานทุกอย่างเอง) อาจ

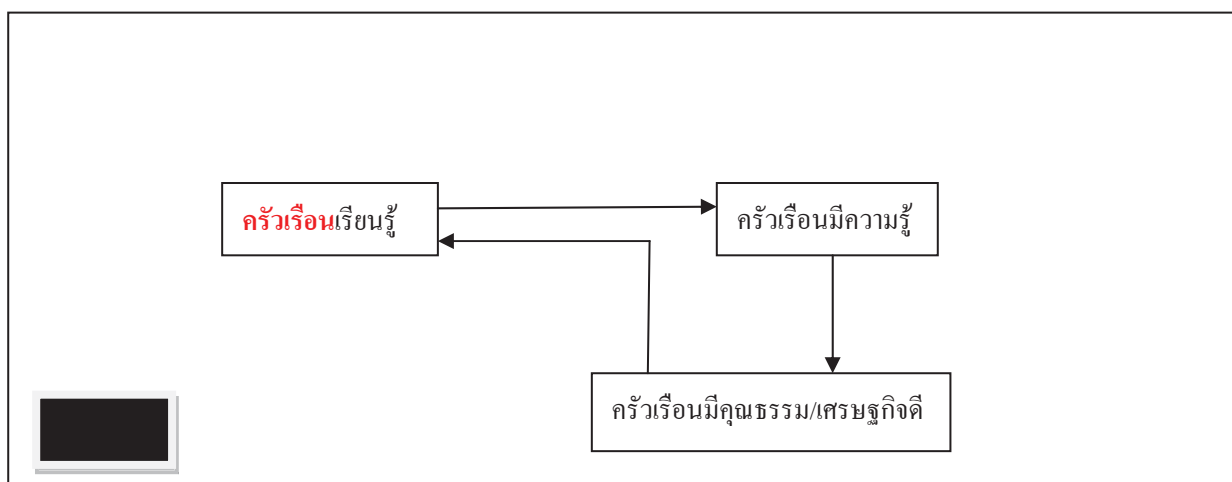
ส่งผลให้ไม่เกิดแผนการส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (อาจมีแผนงานด้านอื่นๆเช่นแผนงาน
สาธิตปลูกผัก แผนการพัฒนาเศรษฐกิจ ขาดแผนงานการส่งเสริมการเรียนรู้) ซึ่งส่งผลให้
ครัวเรือนขาดการเรียนรู้ หรือเรียนรู้น้อยลง ส่งผลต่อองค์ประกอบอื่นๆที่เป็นห่วงโซ่ในวงจร
เกิดผลด้านลบอย่างทวีคูณ เช่นกัน เราเรียกววงจรลักษณะนี้ว่า “วงจรแบบยังไม่อยู่ ชนิด วงจร
อธรรม ”

จากวงจร “การเรียนรู้ของชุมชน ” พบว่า “เงื่อนไขสำคัญของการเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่
ความสำเร็จและความไม่สำเร็จของการพัฒนาชุมชน” ได้แก่ “คณะผู้นำชุมชนเข้มแข็ง” เพราะว่า
หากมีคณะผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง จะเป็นเหตุให้เกิดผล อย่างน้อย ๒ ประการ คือ ๑.) แผนพัฒนา
ชุมชนที่มีคุณภาพ นำเสนอต่อ อปท. หรืออาจพัฒนาไปสู่ประการที่ ๒) แผนการส่งเสริมการเรียนรู้
ชุมชน โดยกลุ่มคณะผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งได้โดยตรง ไม่ต้องผ่าน อปท.ก็ได้

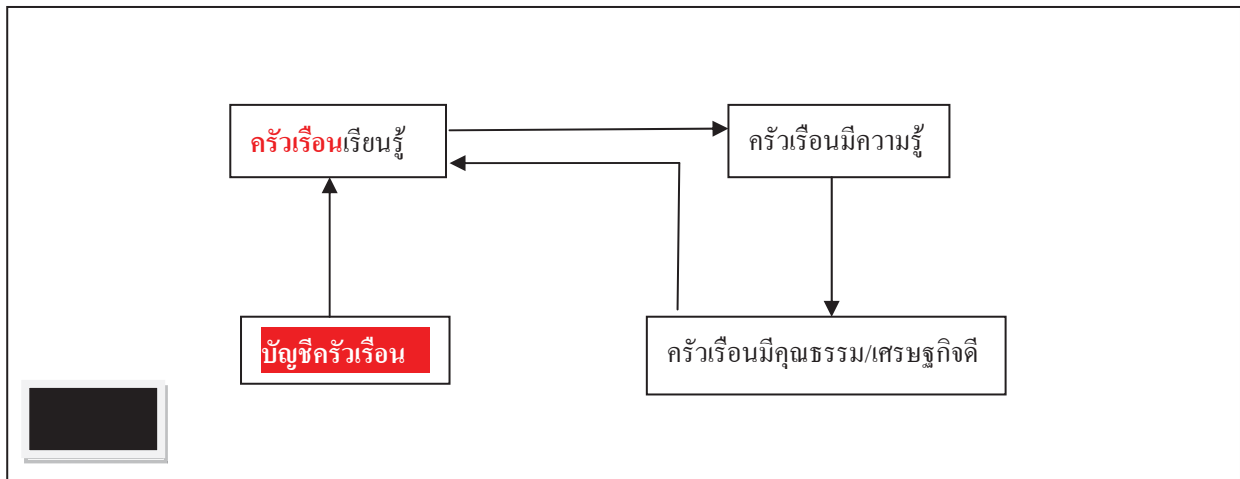
“การเปลี่ยนแปลง” ที่จะกล่าวถึงในโครงการ KCC ต่อไปนี้ จึงมีขอบเขตการศึกษาเฉพาะ
การเปลี่ยนแปลงในบริบทของชุมชน ระดับครัวเรือน ระดับหมู่บ้าน และระดับตำบล เป็นด้านหลัก
โดยโครงการKCC ระบุในหลักการและเหตุผลของโครงการไว้ว่า “ การจับประสบการณ์ จากการ
ทำกิจกรรมในระหว่างการดำเนินงาน (Top On The Procedure) อย่างเป็นระบบ ถอดหรือจับ
ออกมาเป็นความรู้ ใช้เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ รองรับการปรับเปลี่ยนแผนงาน ปรับกิจกรรมให้
เหมาะสมกับสถานการณ์ ที่เปลี่ยนแปลงไป นั้น เป็นเป้าหมายสำคัญในการนำ “ความรู้ที่จับได้หรือ
ถอดได้” (Output) ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยตรง (Outcome) ส่งผลต่อโครงการหรือองค์กร
ผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาได้ทันที หรือก่อให้เกิดผลกระทบ (Impact) จากการจับหรือถอด
ความรู้ที่เกิดขึ้นของโครงการหรือองค์กรหนึ่ง แล้วนำไปประยุกต์ใช้หรือปรับใช้ในโครงการอื่น
องค์กรอื่น ในพื้นที่เดียวกันหรือต่างพื้นที่”

จากวงจรระบบ “การเรียนรู้ของชุมชน” ในภาพที่ ๑ เป็นวงจรระบบใหญ่ ที่ประกอบด้วย
ระบบย่อยหลายวงจร ได้แก่..

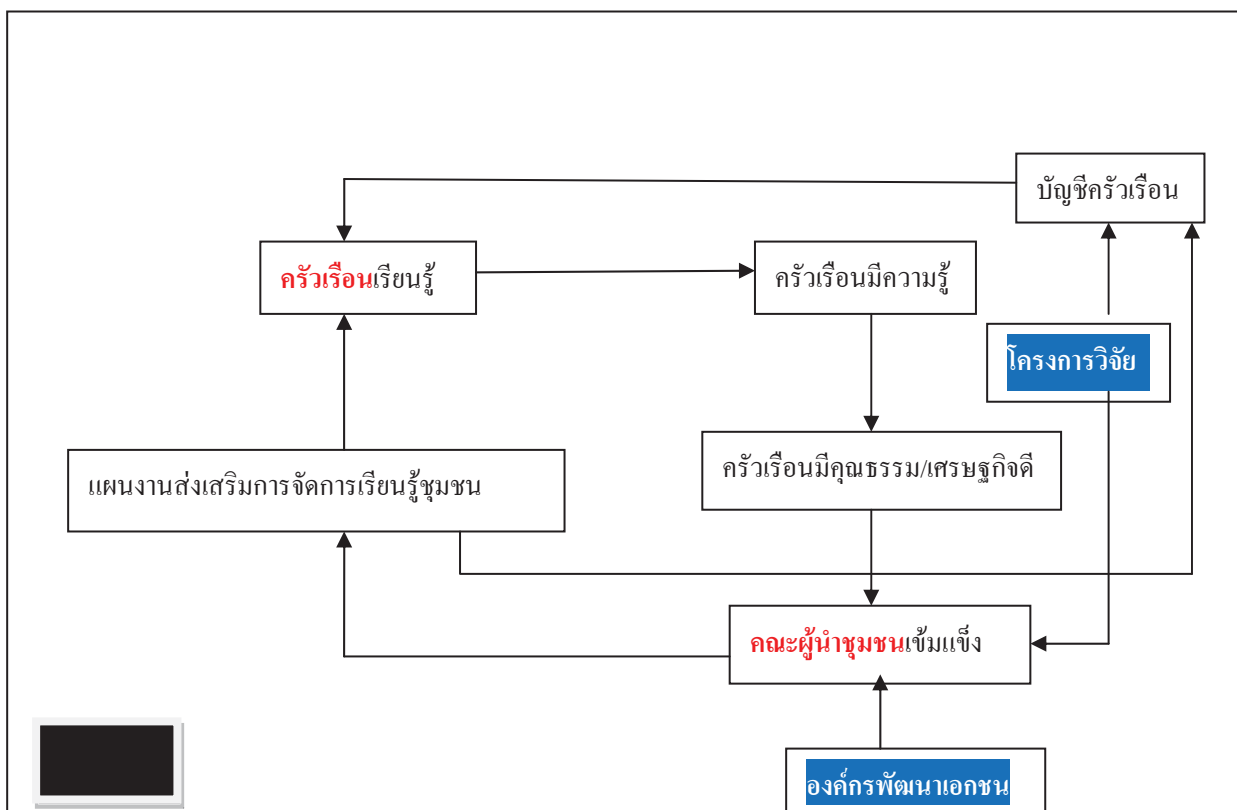
วงจรที่ ๑

วงจรที่ ๑ ในภาพที่ ๒ แปลความหมายว่า หากครัวเรือนการเรียนรู้มาก ส่งผลให้ครัวเรือนมีความรู้มาก เมื่อครัวเรือนมีความรู้มากส่งผลให้ครัวเรือนมีคุณธรรมและเศรษฐกิจดี เมื่อเศรษฐกิจดีส่งผลให้ครัวเรือนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและโอกาสที่ครัวเรือนจะเรียนรู้มากขึ้น ดังนั้น เครื่องมือรองรับและสนับสนุนการเรียนรู้ของครัวเรือน เป็นโจทย์ที่ต้องค้นหาคำตอบ ซึ่งโครงการ KCC ได้เรียนรู้จากชุดประสบการณ์ของโครงการความร่วมมือฯ สกว. ว่า “บัญชีครัวเรือน” เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมให้ “ครัวเรือนเรียนรู้”

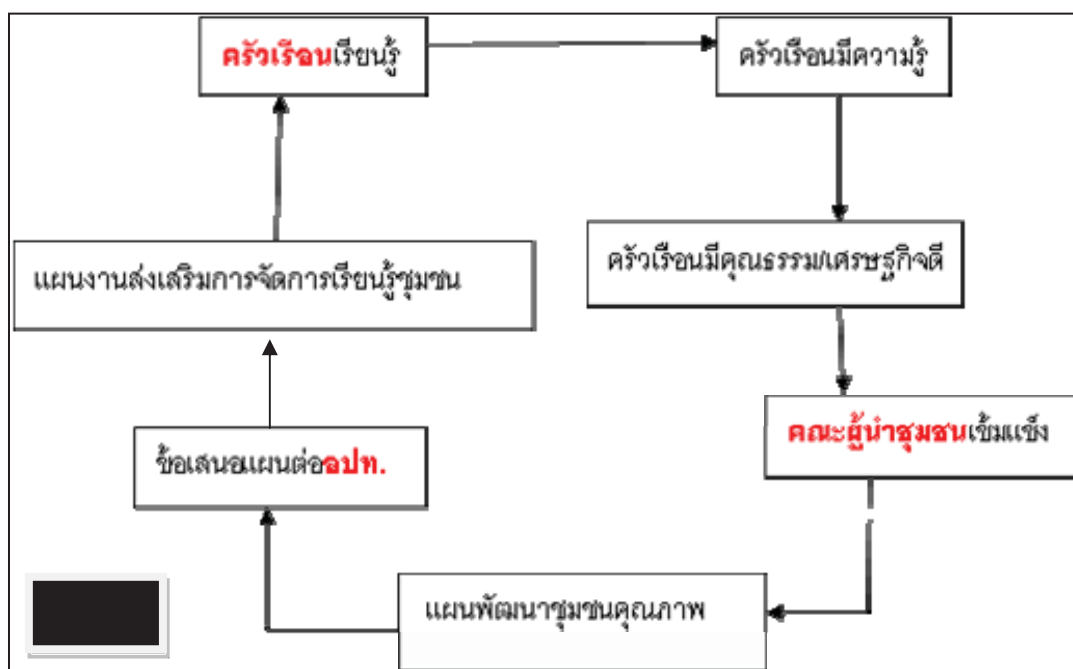
จากภาพที่ ๓ แสดงให้เห็นการเติมปัจจัย “บัญชีครัวเรือน” เข้าไปในวงจรที่ ๑ ซึ่งจะส่งผลให้ครัวเรือนเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

ภาพวงจรที่ ๒ ในภาพที่ ๔ แสดงให้เห็น “องค์ประกอบใหม่” คือ “คณะผู้นำชุมชนเข้มแข็ง” ซึ่งเป็นผลมาจากการมีครัวเรือนที่มีคุณธรรมและเศรษฐกิจดี จำนวนมากในพื้นที่ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ และคณะผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการองค์กรชุมชนได้ด้วยตนเอง สามารถสร้างแผนงานส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ชุมชนได้ ส่งผลให้เกิดครัวเรือนเรียนรู้มากขึ้น ดังนั้น แผนงานส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วยกิจกรรมชุดการเรียนรู้ด้านใดบ้าง? เป็นเงื่อนไขที่ต้องศึกษา โครงการKCC พัฒนา โปรแกรมบัญชีรับจ่ายครัวเรือนแบบออนไลน์ ซึ่งมีขีดความสามารถ ในการประมวลผลข้อมูลรายครัวเรือน ออกเป็นรายงานระดับหมู่บ้านและระดับตำบล เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่เอื้อในการดำเนินกิจกรรมของคณะผู้นำชุมชน โดยอาจวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านกลไกของเครือข่ายองค์กรชุมชนที่มีอยู่หลายองค์กรในชุมชน

การพัฒนาสื่อสนับสนุนเครื่องมือการเรียนรู้ ให้กับคณะผู้นำชุมชน ในรูปของสื่อเอกสาร วัสดุทัศน เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่จะเอื้อให้คณะผู้นำชุมชน สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเครือข่ายครัวเรือนในชุมชนได้สะดวกขึ้น ซึ่งสามารถเสริมได้ด้วยการทำงานของโครงการวิจัย และการทำงานขององค์กรภาคีการพัฒนา ผ่านกลไกของคณะผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง

วงจรที่ ๓

วงจรที่ ๓ ในภาพที่ ๕ เป็นวงจรการเรียนรู้ชุมชนที่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เข้ามาเป็นองค์ประกอบเพิ่มเติม เป็นวงจรที่เสริมสร้างการเรียนรู้ของชุมชนได้อย่างมั่นคงมากขึ้น เพราะ อปท.สามารถจัดสรร “ทรัพยากรและงบประมาณ” สำหรับการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในระดับท้องถิ่น โดยมีเงื่อนไข คือ การพัฒนาแผนพัฒนาชุมชนที่มีคุณภาพ โดยคณะผู้นำชุมชนเข้ามาร่วมกับกลไกการจัดทำแผนหมู่บ้านที่ อปท.มีการดำเนินการอยู่แล้วทุกปี เพื่อให้เกิดการบูรณาการแผนงานระหว่างกลไกของสภา องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือ สภาเทศบาลตำบล กับกลไกของคณะผู้นำชุมชน

เงื่อนไขความสำเร็จของวงจร นี้ คือ การมีแผนพัฒนาชุมชนที่มีคุณภาพ ซึ่งการได้มาซึ่งแผนแม่บทที่มีคุณภาพนั้น ต้องประกอบด้วยข้อมูลเชิงพื้นที่ ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและข้อมูลเศรษฐกิจสังคม ที่ครบถ้วนสมบูรณ์เพิ่มเข้ามา นอกเหนือจากข้อมูลเศรษฐกิจครัวเรือน

โครงการ KCC ได้ศึกษา พัฒนา และประยุกต์ใช้โปรแกรมขนาดเล็ก โปรแกรมสารสนเทศภูมิศาสตร์ MapWindowGIS ด้วยกระบวนการที่เรียกว่า Quick – HAS (Quick Hot Area Synthesis) ในพื้นที่บ้านเกาะยะระโดคน้อย หมู่ที่ ๔ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล เป็นการสร้างความรู้เบื้องต้น และต่อยอด ขยายผลความรู้ด้วยการพัฒนา โปรแกรมจัดการข้อมูลในระบบออนไลน์ ๓ โปรแกรม เพื่อให้สอดคล้องและเพิ่มความสะดวกในการทำงานร่วมกับ อปท.และภาคีการพัฒนาอื่นๆ ให้ได้มาซึ่งชุดข้อมูลที่สมบูรณ์ครบถ้วน ได้แก่ ๑.) โปรแกรมฐานข้อมูลครัวเรือน ในระบบออนไลน์ ใช้ในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ๒.) โปรแกรมบัญชีรับจ่ายครัวเรือน ในระบบออนไลน์ เผยแพร่ทั่วไป และ ๓.) โปรแกรมจับความรู้ฐานข้อมูลอาชีพ ใช้ในพื้นที่ ๒๗ จังหวัด ๑๐๐ ตำบล ในพื้นที่เป้าหมายโครงการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ชุมชนเพื่อสัมมาชีพ สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.)

สำหรับการประยุกต์ใช้ความรู้ในวงจรที่ ๓ ของวงจรการเรียนรู้ชุมชน ในงานเชิงประเด็นกรณี การบริหารจัดการการผลิตและการตลาดไม้ผลในจังหวัดนครศรีธรรมราช โครงการ KCC ได้ออกแบบโปรแกรมการจัดการข้อมูลไม้ผลและระบบตรวจสอบย้อนกลับแบบออนไลน์ เป็นการต่อยอดความรู้จากการพัฒนาชุดความรู้ก่อนหน้านี้

การพัฒนางานวงจรการเรียนรู้ชุมชน ที่ประกอบด้วย ๓ วงจรย่อยดังกล่าว ทำให้โครงการ KCC สามารถสร้างกรอบคิดและทิศทางในการดำเนินงานตามโครงการฯ ได้อย่างชัดเจน เชื่อมโยงกับวงจรการจับความรู้ได้ และพบว่าองค์ประกอบสำคัญที่สุดของเงื่อนไขความสำเร็จ คือ “**คณะผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง**” ที่แสดงให้เห็นความสำคัญผ่าน “ลักษณะทิศทางของลูกศร” (หัวลูกศร เชื่อมโยงสู่ผลทางลูกศรเชื่อมโยงออกจากเหตุ) ออกจากกล่อง “คณะผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง” จำนวน ๒ เส้น แสดงว่า “**คณะผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง**” เป็น “เหตุ” ที่ก่อให้เกิด “ผล” มากที่สุดจำนวน ๒ “ผลผลิต” คือ ๑.) การเกิดแผนพัฒนาชุมชนคุณภาพ และ ๒.) การเกิดแผนส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน ที่ดำเนินการโดยคณะผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ขณะที่ปัจจัยอื่นๆ เป็นเหตุที่ก่อให้เกิดผล

เพียง ๑ ผลผลิต และวงจรย่อยที่ ๓ เป็นวงจรที่จะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ชุมชนที่ควรได้กับการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด เพราะมีองค์ประกอบของ อปท.ที่มีศักยภาพสูง เข้ามาร่วมในวงจรด้วย และมีการพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกน้อย เมื่อเทียบกับวงจรที่ ๒ ส่วนวงจรที่ ๑ เป็นการเรียนรู้ที่มีขอบเขตจำกัดเฉพาะในระดับครัวเรือนเท่านั้น ไม่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในระดับชุมชน

ดังนั้น โครงการ KCC จึงกำหนดทิศทางของโครงการศึกษาวิจัยการจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ในส่วนภารกิจที่ปรากฏในวงจรการเรียนรู้ของชุมชน ที่จะไปเกื้อหนุนให้เกิดความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง คือ การสนับสนุนความรู้เพื่อให้เกิด “คณะผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ภายใต้วงจรที่ ๓” ซึ่งมีขั้นตอน “การพัฒนาแผนชุมชนที่มีคุณภาพ” เข้ามาเป็นเงื่อนไขสำคัญ กำกับอยู่ด้วย โดยมี “ข้อต่อ” ระหว่างวงจรการเรียนรู้ของชุมชน กับวงจรจับความรู้ คือ “เครื่องมือสื่อเผยแพร่ความรู้”

บทที่ ๓

การจับความรู้: กับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

การจับความรู้ (Knowledge Capture) เป็นองค์ประกอบหนึ่ง ในกระบวนการ “จัดการความรู้” (Knowledge Management – KM) เป็นการจับ (Capture) ปรากฏการณ์และประสบการณ์ จากการทำกิจกรรมในระหว่างการทำงาน (Procedure) และ/หรือ หลังจากการทำกิจกรรมตามแผนการทำงาน ซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต ออกมาอย่างเป็นระบบ ซึ่ง ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ จากคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ ให้ความเห็นในตอนหนึ่ง ว่า “ การถอดบทเรียน เราควรใช้กระบวนการ “คิดถอยหลัง” ซึ่งใช้หลักคณิตศาสตร์มาอธิบายง่ายๆ ก็หาหากเราเดินถอยหลังไปสู่อนาคต เราจะเห็นอดีตในขณะที่เราเดิน การเดินถอยหลังจะมีค่า ติดลบ(-) การมองอดีตมีค่า (-) เช่นกัน ซึ่งผลคูณของ $(-)\times(-) = +$ หมายถึง การเดินถอยหลัง หันหน้าสู่อดีต จะนำเราเข้าไปใกล้อนาคตที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น ” ส่วน ดร.ลีลาภรณ์ บัวสาย รองผู้อำนวยการ สกว. ให้ข้อคิดว่า “หลักการสำคัญที่คนทั่วไปต้องเรียนรู้จากการถอดบทเรียนนั้น ให้เรียนรู้จากกรณีศึกษาประเภทกริธา “ กระโดดไกล กระโดดสูง ” หากนักกีฬาไม่ตั้งหลัก ไม่ถอยหลังก่อน กระโดดทันทีในจุดที่ยืนอยู่ รับรองว่าไปไม่ไกล จะไม่มีการสะสมพลังงานเพื่อกระโดดให้ไกลหรือให้สูงขึ้น ” เมื่อได้ชุดประสบการณ์ จากโครงการ องค์กร หรือพื้นที่เป้าหมาย แล้วนำมา “สกัด- วิเคราะห์-สังเคราะห์” (Analysis and Synthesis) ออกมาเป็น “ความรู้” (Knowledge) ใช้เพื่อสนองตอบวัตถุประสงค์หรือให้เกิดผล ๒ ประการ ตามวงจรการจับความรู้ คือ

๑.) เพื่อนำความรู้ กลับไปปรับปรุง พัฒนา แผนงานโครงการหรือ การดำเนินงานขององค์กร ที่กำลังปฏิบัติการอยู่ในขณะนั้น อย่างรวดเร็ว หรือที่เรียกปฏิบัติการเช่นนี้ ในวงการการขนส่ง ว่า “ทันเวลาพอดี” (Just-In-Time - JIT) และ

๒.) เพื่อนำไปใช้เป็นความรู้เพื่อการขยายผลหรือประยุกต์ใช้ในพื้นที่ปฏิบัติการโครงการใหม่ หรือพื้นที่ใหม่ขององค์กรเดิม และใช้เป็นความรู้ประยุกต์ใช้สำหรับองค์กรใหม่ ในพื้นที่ใหม่หรือกิจการใหม่

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Knowledge Capture for Change – โครงการ KCC) ได้เรียนรู้แนวคิดพื้นฐานในการทำงานพัฒนาชุมชน “แบบบูรณาการเชิงพื้นที่” กล่าวคือ “**ปัญหาเกิดที่ไหน ต้องใช้ความรู้ ที่สร้างจากพื้นที่นั้น เป็นฐานในแก้ปัญหา และมีการประยุกต์ใช้ ชุดความรู้แบบสหวิทยาการ ที่พัฒนาจากในพื้นที่และจากต่างพื้นที่ มาใช้สนับสนุน หรือเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหของพื้นที่นั้นๆ ด้วย**”

การนำกรอบคิด การจับความรู้ มาใช้ในกระบวนการติดตามสนับสนุนโครงการความร่วมมือฯ และโครงการฯ ๑๕๕ คาดว่าจะส่งผลให้เกิดผลผลิต ๒ ประการ คือ ประการที่หนึ่ง การรายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (โครงการ KCC)

ดำเนินงานของโครงการความร่วมมือฯ และโครงการฯ๑x๕ สามารถบรรลุเป้าหมายของกิจกรรมต่างๆของโครงการในพื้นที่ปฏิบัติการระดับต่างๆได้ตามแผนงาน **ประการที่สอง** โครงการ KCC สามารถจับความรู้จากการดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมายของโครงการความร่วมมือฯและโครงการฯ๑x๕ นำไปขยายผล นำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ ในพื้นที่อื่นๆ นอกพื้นที่เป้าหมายของโครงการความร่วมมือฯ และโครงการฯ๑x๕ ทั้งนี้ โครงการ KCC มีแผนการผลิตชุดความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นผลจากกระบวนการจับความรู้ เพื่อรองรับเป้าหมายสำคัญ ๒ ประการ ดังกล่าวข้างต้น

วงจรการปฏิบัติการของโครงการ KCC มี ๔ ขั้นตอน (4 K) คือ

๑. การค้นหาและเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ (Knowledge Sources – K1) โดยใช้แหล่งเรียนรู้ ๒ แหล่ง คือ ๑.) แหล่งเรียนรู้จากผลการดำเนินงานของโครงการความร่วมมือฯ (ในกรณีนี้ หมายถึงความร่วมมือฯ ระยะที่ ๑ ซึ่งดำเนินงานในพื้นที่ ๒๑ จังหวัด และโครงการความร่วมมือฯ ระยะที่ ๒ จำนวน ๑๗ จังหวัด ซึ่งดำเนินงานในพื้นที่ ๕ จังหวัดภาคใต้ และ ๒.) แหล่งเรียนรู้จากผลการดำเนินงานจากโครงการฯ ๑x๕ ขั้นตอนนี้เราต้องการแหล่งเรียนรู้เป้าหมาย ที่เข้าไปจัดการจับความรู้แล้ว ส่งผลจากกระบวนการ “ถอดหรือจับความรู้” แล้วนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ที่มีพลังส่งต่อการเปลี่ยนแปลงได้จริง

๒. การพัฒนาเครื่องมือจับความรู้ (Knowledge Tools – K2) โครงการ KCC ประยุกต์ใช้หลักการสารสนเทศ มาพัฒนาชุดเครื่องมือจับความรู้ ทั้งชุดเครื่องมือที่ใช้การประมวลผลและการทำงานของเครื่องมือจากคอมพิวเตอร์ และ ชุดเครื่องมือจับความรู้ที่ใช้ระบบธรรมชาติของการเรียนรู้ของมนุษย์คือหัวใจนักปราชญ์ ตามหลักการ สุ-จิ-ปุ-ลิ หรือ ฟัง-คิด-ถาม-จด

ชุดเครื่องมือตามหลัก ๔ ประการของหัวใจนักปราชญ์ ได้แก่.. **๑.) สุ-สุตะ** หมายถึง การฟัง การเห็น การได้ยิน **๒.) จิ-จินตะ** หมายถึง การนำสิ่งที่เห็น สิ่งที่ได้ยิน มาจินตนาการ คิดพินิจ โดยใช้หลักการหาเหตุผล **๓.) ปุ-ปุจฉา** หมายถึง การไต่ถามเมื่อเกิดข้อสงสัยจนได้ความกระจ่างกับนักปราชญ์ ผู้รู้ แล้วนำความกระจ่างนั้นเก็บไว้ เก็บไว้เป็นความรู้ในตัวเอง **๔.) ลิ-ลิขิต** หมายถึง การบันทึกเพื่อให้เกิดความจำไม่ลืม ใช้เป็นสื่อเอกสารสำหรับการเรียนรู้ นั้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ผ่านกระบวนการจับความรู้ จากวิธีพื้นฐาน ได้แก่ การสังเกต การสนทนากลุ่มย่อย การประชุม การอ่าน การศึกษาเอกสาร ได้อย่างครอบคลุม ง่ายและสะดวกในการจัดกระบวนการ ซึ่งโครงการ KCC ได้ใช้เครื่องมือในกลุ่มนี้เป็นบรรทัดฐานมาตลอดโครงการ พร้อมกับการนำความรู้จากวิธีการ สุ-จิ-ปุ-ลิ จากผลการดำเนินงาน ๒ แหล่งการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น มาเขียนเป็นบทความเผยแพร่ผ่านสื่อและเวทีประชุมจำนวนทั้งหมด จำนวน ๒๐ บทความ และเขียนชุดความรู้คู่มืองานพัฒนาจากชุดประสบการณ์ และโปรแกรมจับความรู้ จำนวน ๑๘ ชุดความรู้

ส่วนเครื่องมือชุดที่ ๒ คือ การใช้ความรู้ด้านคอมพิวเตอร์ (Informatics Technology -IT) มาประยุกต์ใช้นั้น โครงการ KCC ร่วมกับโครงการพัฒนาระบบข้อมูลครัวเรือนและชุมชน เพื่อรองรับระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (DSS) ในระดับตำบล ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานประสานงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ ๕ จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง (สงขลา พัทลุง สตูล ตรัง นครศรีธรรมราช) ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ – ๒๕๕๒ ได้พัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ จำนวน ๓ โปรแกรม เพื่อช่วยในการจับความรู้ คือ....

๒.๑) โปรแกรมขอนหาด เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการข้อมูลครัวเรือน ข้อมูลองค์กรชุมชน ข้อมูลชุมชน โดยมีการพัฒนาโปรแกรมขอนหาด ระดับหมู่บ้าน เพิ่มขึ้นจากเดิมซึ่งมีเพียงโปรแกรมขอนหาดระดับตำบล เพื่อนำไปใช้สนับสนุนการจับความรู้ ภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยะลา นราธิวาส ปัตตานี สงขลา และสตูล) ซึ่งใช้หน่วยพัฒนาระดับครัวเรือนและหมู่บ้าน เป็นหลักในการดำเนินงานพัฒนา โปรแกรมขอนหาดเดิมที่รองรับหน่วยพัฒนาระดับตำบล ไม่เหมาะสมกับเป้าหมายของพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการ KCC จึงสนับสนุนให้ นพ.บรรเจิด พิพัฒน์ปานนท์ นายชิน ทิพย์เพ็ง และนายไชยา กรรไกรเพราะ ร่วมกันพัฒนา โปรแกรมขอนหาดระดับหมู่บ้านขึ้นเป็นกรณีพิเศษ รองรับการปฏิบัติงานของบัณฑิตอาสา ในพื้นที่ ๒,๐๗๓ หมู่บ้าน โดยโครงการ KCC ร่วมกับศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) จัดฝึกอบรมการการใช้โปรแกรมขอนหาด โปรแกรม MapWindowGIS และโปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือน ให้กับบัณฑิตอาสาจำนวน ๒,๐๗๓ คน และปลัดอำเภอทุกอำเภอในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนใต้ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๔

๒.๒) โปรแกรม MapWindowGIS เป็นโปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ที่เป็นเครื่องมือการจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่ ตามแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Base Collaborative – ABC) ซึ่ง สกว.ได้นำมาใช้ในพื้นที่โครงการพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (Decision Supporting System - DSS) มาก่อนแล้ว แต่ส่วนใหญ่ผู้วิจัย นักวิชาการในสาขาวิชาการด้าน DSS นิยมใช้โปรแกรม GIS ประเภทการค้า (Commercial) เพราะมีความเสถียรมากกว่า แต่ต้องแลกกับการจ่ายงบประมาณก้อนใหญ่ในการซื้อ Software โปรแกรม GIS ประเภทระบบปิด ที่มี License มาใช้ ซึ่งยากที่จะให้ชุมชนหรือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดเล็กจัดซื้อโปรแกรม GIS ประเภทการค้า มาประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้ โครงการ KCC จึงมุ่งมั่น “เข้าถึง” แหล่งเรียนรู้ MWGIS ที่สำคัญ คือ ห้องปฏิบัติการที่เป็นแหล่งพัฒนาโปรแกรม MWGIS ที่มหาวิทยาลัย Idaho ประเทศสหรัฐอเมริกา และการเพิ่มความรู้ด้านการใช้ประโยชน์จากโปรแกรม MW GIS และความหวังก็เป็นจริง เมื่อ สกว.สนับสนุนให้นายณรงค์ คงมาก เดินทางไปร่วมประชุมนานาชาติครั้งแรกของผู้ใช้และเครือข่ายโปรแกรมเมอร์ผู้พัฒนาโปรแกรม MapWindowGIS ณ เมืองออร์แลนโด (Orlando) รัฐฟลอริดา และ มหาวิทยาลัยไอดาโฮ รัฐไอดาโฮประเทศสหรัฐอเมริกา

ระหว่างวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๕๓ ถึง วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๓ ทำให้โครงการ KCC ได้เรียนรู้ และขจัดจุดอ่อนของโปรแกรม MWGIS ได้หลายจุด เช่น การเชื่อมฐานข้อมูลในโปรแกรม MWGIS กับฐานข้อมูลโปรแกรม Excel และ Access จากข้อมูลนอกโปรแกรม MWGIS (External Data) ได้ โดย Plug-in ที่ชื่อ Swift-D ที่นายณรงค์ คงมาก เรียนรู้จาก ม.โอคาโฮ สหรัฐอเมริกา

การจับความรู้ข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) โดยใช้โปรแกรม MWGIS เป็นตัวช่วย เป็นความรู้ใหม่ในแวดวงนักจัดการความรู้สายชุมชน และสายสังคมศาสตร์ ซึ่งหากโปรแกรมฟรี ซอฟต์แวร์ Open source อย่าง MWGIS หรือโปรแกรม GIS – Open source อื่นๆ ได้รับการพัฒนา ให้มีขีดความสามารถใกล้เคียง โปรแกรม GIS ประเภทเชิงการค้า (Commercial) แล้ว การใช้ Software GIS เป็นองค์ประกอบในกระบวนการเรียนรู้ การถอดความรู้จะมีการประโยชน์และ ประสิทธิภาพมากขึ้น

๒.๓) โปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือน พัฒนาโดยโครงการ KCC โดยนายมนัสภาพ สุวริยนนท์ และนายเกียรติศักดิ์ แก้วดุก ในขั้นตอนการขยายผลความรู้การจับความรู้ ไปสู่พื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยนายเกียรติศักดิ์ ดุกแก้ว นักวิจัยของโครงการ KCC เป็นผู้เริ่มต้นพัฒนา ภายได้ความร่วมมือกับ ศอ.บต. กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และ GISTDA (สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ) เพื่อจัดการข้อมูลครัวเรือนที่ ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต จากโครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ใน ระบบ Internet โดยประยุกต์จากแนวคิดของโปรแกรมบัญชีครัวเรือน แนวคิดโปรแกรมขอนแก่น และโปรแกรม MWGIS บูรณาการ เข้าด้วยกัน ซึ่งผู้ใช้งานสามารถเข้าไปนำเข้าข้อมูล การออกรายงาน ประมวลผล ผู้สนใจสามารถติดตามและศึกษาการใช้งานของ โปรแกรมได้ที่ www.kccs.bunditsbpac.com

๓. การสร้างชุดสื่อเผยแพร่ความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์” (Knowledge Sharing - K3)

โครงการ KCC ได้ติดตามกระบวนการทำงานของ ๒ แหล่งเรียนรู้ คือ โครงการความร่วมมือเพื่อ แก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาสังคมและสุขภาวะ ระยะที่ ๒ ในพื้นที่ ๕ จังหวัดภาคใต้ และ โครงการฯ ๑x๕ โครงการ KCC ได้เรียนรู้ผลจากการปฏิบัติการของโครงการทั้ง ๒ และได้สกัด “ปรากฏการณ์” ที่ได้พบเห็น ได้สังเกต ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมภาคสนามและเข้าร่วมการประชุม ได้ร่วมเวทีถอดบทเรียนของคณะผู้ประสานงานจังหวัด ๑๑ จังหวัด ที่สำนักงาน นายตรศิน สุขโต อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๘ ครั้ง เข้าร่วมเวทีประชุมติดตามผล และถอดบทเรียนการดำเนินงานของ ๕ จังหวัดในภาคใต้ จำนวน ๕ ครั้ง และมีการประชุมผู้ ประสานงานจังหวัด ๕ คน จำนวน ๓ ครั้ง ร่วมพัฒนาคู่มือสำหรับการฝึกอบรมบัณฑิตอาสา ๒, ๐๙๓ คน เป็นต้น โครงการ KCC ได้สกัดประเด็นที่ได้เรียนรู้ “ระหว่างทางของการดำเนินงาน โครงการฯ” (On the Project Procedure) ออกมาเป็นบทความเผยแพร่ มากกว่า ๒๐ บทความ และชุดสื่อเผยแพร่ จำนวน ๑๓ ชุด ได้แก่

๑. ชุดความรู้เรื่องที่ดิน “โฉนดชุมชน” กรณี โฉนดช้างดำ บ้านสระพัง ตำบลเสาธง อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
๒. ชุดความรู้ “เล่าเรื่องดีๆ จากคนทำบัญชีครัวเรือน ๕๐ ครอบครัว”
๓. ชุดความรู้ “ผู้ประสานงานจังหวัด : ๑ คน เปลี่ยนแปลง ๑ จังหวัด ”
๔. ชุดความรู้ “คู่มือครัวเรือน” สมุดปกเขียว (จัดพิมพ์โดย สอ.บต.)
๕. ชุดความรู้ “คู่มือการใช้โปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือน พื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้” (จัดพิมพ์โดย สอ.บต.)
- ๖.ชุดความรู้ “คู่มือโปรแกรมขอนหาด” โปรแกรมสำหรับการจัดระบบฐานข้อมูลชุมชนท้องถิ่น (จัดพิมพ์โดย สอ.บต.)
- ๗.ชุดความรู้ “ การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ MapWindowGIS” (จัดพิมพ์โดย สอ.บต.)
- ๘.ชุดความรู้ “บัตรพาคิด...คู่มือการจัดประชุมวางแผนยุทธศาสตร์ชุมชน ” จัดพิมพ์โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
- ๙.ชุดความรู้ “ คู่มือการใช้ Plugin MapWindowGIS : SWIFT-D และ ImgReg – Image to Map Registration
- ๑๐.ชุดความรู้ “ คู่มือบัณฑิตอาสา โครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้”
๑๑. ชุดความรู้ “อุทกภัยจากฝนในฤดูร้อน ๒๕๕๔ : โศกนาฏกรรมที่ (ไม่) อาจหลีกเลี่ยงได้ ? กรณีศึกษา...บ้านเขียน ตำบลเทพราช อำเภอสิชล จังหวัด นครศรีธรรมราช
๑๒. ชุดความรู้ “การผลิตเงาะนอกฤดู ในจังหวัดนครศรีธรรมราช”
- ๑๓.สื่อวีดิทัศน์ “ อำเภอพระพรหม : กับการจัดการข้อมูลมะนาวด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ MapWindowGIS
๑๔. สื่อวีดิทัศน์ “การเรียนรู้จากข้อมูลบัญชีครัวเรือน”
๑๕. เว็บไซต์โปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือนร่วมกับ สอ.บต.

www.kccs.bunditsbpac.com

๑๖. เว็บไซต์โปรแกรมบัญชีครัวเรือน www.homeacc.thailanddb.com เพื่อรองรับการนำข้อมูลจากฐานบัญชีครัวเรือนมาใช้สนับสนุนการวางแผนการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด กลุ่มจังหวัด

๑๗. เว็บไซต์โปรแกรมการบริหารจัดการข้อมูลไม้ผล จังหวัดนครศรีธรรมราช
www.thaisouthfruit.com

๔. การบูรณาการเชื่อมโยงเพื่อ “ต่อยอดความรู้” งานโครงการเดิม และการติดตามแบบเสริมพลัง ให้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริง (Knowledge Application –K4) การจับความรู้ในด้านนี้ ในช่วง ๓ ปี โครงการKCC เข้าไปมีบทบาทและดำเนินงานในหลายพื้นที่และหลายประเด็นงาน ได้แก่..

๔.๑) งานถอดบทเรียนการเรียนรู้ของผู้ประสานงานจังหวัด ๕ คน จาก ๕ จังหวัด ภายใต้โครงการความร่วมมือฯ ระยะที่ ๒ ได้แก่ ๑.) นายเฉลิมพล บุญญาชา จังหวัดนครศรีธรรมราช ๒.) นางมยุรี จุ้ยพริก จากจังหวัดสตูล ๓.) นายวิเชียร มณีรัตนโชติ จังหวัดพัทลุง ๔.) นายทวีศักดิ์ สุขรัตน์ จากจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๕.) นางยุริ แก้วชูช่วง จากจังหวัดสงขลา และศึกษาผลการดำเนินงานของโครงการความร่วมมือฯ และโครงการฯ ๑x๕ ที่มีนักวิจัยท้องถิ่นจำนวน ๕ คน ออกมาเป็นความรู้ใหม่ เสนอให้ปรับเปลี่ยนแผนงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของแต่ละพื้นที่

๔.๒) งานด้านการบริหารจัดการข้อมูลด้านการผลิต การตลาดไม้ผล จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นงานต่อเนื่องจากโครงการความร่วมมือฯ ระยะที่ ๑ สมัยนายวิชม ทองสงค์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช สานต่อมาจนถึงสมัยนายภาณุ อุทัยรัตน์ เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช (๒๕๕๑ – ๒๕๕๒) โดยโครงการ KCC เข้าไปร่วมกับสมาคมชาวสวนมังคุด (ไม้ผล) และสำนักงานเกษตรจังหวัดนครศรีธรรมราช จัดทำฐานข้อมูลการผลิตไม้ผล และการประสานงานกับทุกภาคีการพัฒนาเพื่อพัฒนาระบบการผลิตการตลาดไม้ผล โดยเฉพาะเจาะโรงเรียนและมังคุด ผ่านกลไกของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตเงาะท่าเรือ ตำบลท่าประจะ อำเภอสระอวด และสมาคมชาวสวนมังคุด จังหวัดนครศรีฯ เพื่อทดลองนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์การเกษตรมาประยุกต์ใช้เพื่อการผลิตเงาะนอกฤดู และในช่วงปลายของแผนงานมีการจัดทำเว็บไซต์การจัดการข้อมูลการผลิตและการตลาดไม้ผลและระบบตรวจสอบย้อนกลับ ภายใต้ ชื่อ www.thaisouthfruit.com

๔.๓) โครงการ KCC เข้าไปร่วมประสานงานและเชื่อมโยงกับ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) โดยการประสานงานจากนายภาณุ อุทัยรัตน์ รองปลัดกระทรวงมหาดไทย ผู้อำนวยการ ศอ.บต. ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ในช่วงเดือนตุลาคม ๒๕๕๑ – กันยายน ๒๕๕๒ ในช่วงที่โครงการความร่วมมือฯจังหวัดนครศรีธรรมราช ระยะที่ ๒ เริ่มดำเนินการ ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และนายภาณุ อุทัยรัตน์ ได้รับทราบและยอมรับ โปรแกรมการบริหารจัดการข้อมูลครัวเรือนและชุมชนด้วยระบบ GIS เมื่อนายภาณุ อุทัยรัตน์ ย้ายไปรับตำแหน่ง ผอ. ศอ.บต. จึงประสานงานให้ทีมงานของโครงการKCC ไป ร่วมพัฒนาระบบการบริหารจัดการข้อมูลครัวเรือนและชุมชนของศอ.บต. ซึ่งเป็นการขยายผลความรู้ครั้งสำคัญ ของการพัฒนาระบบ GIS ชุมชน เพื่อการจัดการข้อมูลรูปแบบใหม่ในระดับครัวเรือนฐานราก เชื่อมโยงถึงระดับนโยบาย โดยโครงการ KCC ได้ไป

ชี้แจง แนวทางการจัดการข้อมูลครัวเรือนและชุมชน ในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ในการประชุมฝ่ายบริหารระดับนโยบาย ที่ทำเนียบรัฐบาล จำนวน ๔ ครั้ง (ระหว่างเดือน พฤศจิกายน ๒๕๕๒ – กันยายน ๒๕๕๓)

๔.๔) ในเดือนตุลาคม ๒๕๕๓ โครงการKCC ได้ร่วมมือกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ภาคใต้ พัฒนาคู่มือ “บัตรพาคิด” ชุดเครื่องมือกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมประชุม เพื่อใช้จับความรู้ในเวทีประชุมสัมมนา เพื่อพัฒนาขีดความสามารถของกลไก และกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาขบวนภาคประชาชนในจังหวัด ทั้ง ๑๔ จังหวัดภาคใต้ ซึ่งเป็นเครื่องมือจับความรู้ที่พัฒนามาจากประสบการณ์ของโครงการ KCC ในพื้นที่ ๕ จังหวัดของภาคใต้

๔.๕) ในช่วงปลายเดือนมีนาคม ถึงต้นเดือนเมษายน ๒๕๕๔ เกิดภัยพิบัติครั้งร้ายแรงในจังหวัดนครศรีธรรมราช คือ การเกิดพายุฝนในฤดูร้อน สร้างความเสียหายให้กับประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในรอบ ๖๐ ปี ในจังหวัดนครศรีธรรมราช โครงการ KCC จึงลงพื้นที่ศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยประยุกต์ใช้ความรู้การจัดการข้อมูลด้วยโปรแกรมMapWindowGIS ในพื้นที่บ้านเพียน ตำบลเทพราช อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช และได้ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สำนักประสานงานชุดโครงการการวิจัยเชิงพื้นที่ฯ สกว. และเครือข่ายองค์กรชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “อยู่กับน้ำ” ในวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๔ ณ สำนักงาน กศน. จังหวัดนครศรีธรรมราช และสานต่อประเด็นงานภัยพิบัติร่วมกับสำนักประสานงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ ๔ จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง สกว. ล่าสุดในวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๕ โครงการ KCC ร่วมจัดประชุมเชิงวิชาการเรื่อง “ การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติในบริบทเชิงพื้นที่” ณ โรงแรมทวินโลดส์ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยนำเสนอบทความทางวิชาการเรื่อง “เกษตรกรชาวสวนผลไม้- ชาวนาในจังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อการรับมือการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ”

๔.๖) ในช่วงเดือน กันยายน ๒๕๕๔ – เมษายน ๒๕๕๕ โครงการ KCC ได้การขยายผลความรู้ด้านการทำบัญชีครัวเรือนสู่โครงการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ชุมชนเพื่อสืบทอดอาชีพ สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ในพื้นที่ ๑๐๐ ตำบล กระจายในพื้นที่ ๒๓ จังหวัดของประเทศ และพัฒนาโปรแกรมจับความรู้ฐานข้อมูลอาชีพ ภายใต้เว็บไซต์ ชื่อ 100tambol.QLF.or.th โดยประยุกต์ใช้ความรู้ด้าน GIS จากโปรแกรม MapWindowGIS ร่วมด้วย

บทที่ ๔

ปฏิบัติการ ๔ K : ทีมงานและ ๔ ขั้นตอนของกระบวนการจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ ๖ เป็นแผนภาพวงจรการจับความรู้ ซึ่งพัฒนาจากกรอบแนวคิด “การคิดอย่างเชื่อมโยงมีเหตุผล” (System Thinking) จากชุดประสบการณ์ของโครงการความร่วมมือฯ สกว. และโครงการฯ๑๕ สรุปลักษณะการจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงได้ ๔ ขั้นตอน โดยมีทีมงานโครงการ KCC เป็นกลไกปฏิบัติการ ดังต่อไปนี้

๔.๑) คณะทำงานโครงการจับความรู้ โครงการ KCC มีคณะทำงาน ๔ คน ซึ่งได้ร่วมกันปฏิบัติการกิจตลอดช่วง ๓ ปี ได้แก่ นายณรงค์ คงมาก นางปารณีย์ อารีชล นายเกียรติศักดิ์ แก้วดุก นางสาวชาปีอา ยุทธกาศ ได้แบ่งบทบาทหน้าที่ ในการดำเนินงาน ๔ ด้าน คือ **นางปารณีย์ อารีชล** รับผิดชอบงานลงพื้นที่ จังหวัด เพื่อร่วมติดตามการประชุมของคณะทำงาน จังหวัด ลงพื้นที่ตำบลและหมู่บ้าน เพื่อเก็บข้อมูลการทำบัญชีครัวเรือน (๕๐ ครัวเรือน ใน ๕ จังหวัด) และจัดเก็บข้อมูลงานเชิงประเด็น **นายเกียรติศักดิ์ แก้วดุก** รับผิดชอบการถ่ายทอดความรู้ด้านโปรแกรมบัญชีรับจ่ายครัวเรือนให้กับกลุ่มเป้าหมาย และพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์รองรับกระบวนการจับความรู้ ในพื้นที่ปฏิบัติการ ๕ จังหวัดเป้าหมาย ได้แก่ นครศรีธรรมราช พัทลุง สุราษฎร์ธานี สงขลา และสตูล และขยายผลสู่พื้นที่อื่นๆ ใน ภาคใต้ **นายณรงค์ คงมาก** รับผิดชอบการเขียนชุดความรู้ การพัฒนาเครื่องมือจับความรู้โดยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ด้วยโปรแกรม MapWindowGIS การผลิตสื่อ การประสานงาน และการเขียนรายงาน โดยมี**นางสาวชาปีอา ยุทธกาศ** รับผิดชอบด้านการประสานงาน งานสำนักงานและธุรการ การบัญชี

ภาพที่ ๘ นางปารณีย์ อารีชล หนึ่งในทีมวิจัย กับผลงาน การจับความรู้ หลายเรื่อง เช่น เล่าเรื่องดีๆ จากคนทำบัญชีครัวเรือน ๕๐ คน เขียนเล่าเรื่อง “โนนดงช้างดำ บ้านสระพัง “ เล่าเรื่อง “การจัดการหนี้สินที่บางแก้ว” และการจับความรู้จากเวทีประชุมคณะทำงาน ๕ จังหวัด

ภาพที่ ๙ นายเกียรติศักดิ์ ดูกแก้ว (กิจกรรมในช่วงปฏิบัติงานที่เกาะยะระโตคนุ้ย จังหวัดสตูล) บัณฑิตใหม่สาขาคอมพิวเตอร์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช เริ่มงานกับโครงการ KCC เป็นงานแรกหลังจบการศึกษา รับผิดชอบด้านการพัฒนาเครื่องมือ IT เพื่อใช้จัดการข้อมูลครัวเรือนและชุมชน ผลงานที่โดดเด่น คือ การเขียนโปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือนรองรับนโยบายการพัฒนาพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ (www.kccs.bunditsbpac.com) และการเขียนเว็บไซต์ โปรแกรมบัญชีรับจ่ายครัวเรือน ซึ่งเผยแพร่ใน เว็บไซต์ www.homeacc.thailanddb.com ร่วมกับนายมนัสภาพ สุวริยนนท์ โปรแกรมเมอร์จากศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่

ภาพที่ ๑๐ นายณรงค์ คงมาก นักวิจัยอิสระ หัวหน้าโครงการKCC ผู้ประสานงานภาคใต้ โครงการความร่วมมือฯ รับผิดชอบการประสานงาน การพัฒนาโปรแกรมMapWindowGIS การเขียนชุดความรู้ การพัฒนาเครื่องมือจับความรู้ การขยายผลงานไปสู่พื้นที่ใหม่ และกำหนดแนวทางและปรับแผนงานของโครงการ KCC ให้สอดคล้อง เหมาะสมกับพลวัตรของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ภาพที่ ๑๑ นางสาวชาบีอา ยูทธกาศ รับผิดชอบด้านสำนักงาน บัญชีการเงิน การประสานงานผลิตสื่อเผยแพร่ ของโครงการKCC และเป็นฝ่ายธุรการโครงการความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาสังคมและสุขภาวะ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นแกนนำเครือข่ายสตรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ของขบวน พอช. ปัจจุบัน (สิงหาคม ๒๕๕๕)จบการศึกษา ระดับปริญญาโท สาขาพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา

คณะทำงานทั้ง ๔ คน มีความถนัดและประสบการณ์ที่ต่างกัน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ตามความถนัดของแต่ละคน การมาร่วมงานกันครั้งนี้ทำให้ทุกคนได้ฝึกฝนทักษะกระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้บนฐานของกระบวนการจัดการความรู้ สามารถนำความรู้จากโครงการ KCC ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงของแต่ละคนได้อย่างเหมาะสม เป็นกระบวนการทำงานวิจัย ที่สร้างขีดความสามารถและพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัยไปด้วยในตัว

๔.๒) ปฏิบัติการ ๔ K : ๔ ขั้นตอนกระบวนการจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

ขั้นตอนที่ ๑ K 1 - การค้นหาและเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ (Knowledge Sources) โครงการ KCC ใช้พื้นที่เป้าหมายในการปฏิบัติการจับความรู้ จาก ๒ แหล่งเรียนรู้ ได้แก่

๑.๑ แหล่งเรียนรู้แรก ได้แก่ พื้นที่ปฏิบัติงานของโครงการความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาสังคม และสุขภาวะ ๕ จังหวัดภาคใต้ (สงขลา สตูล พัทลุง นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี) โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ประสานงาน จังหวัด ๕ คน คณะทำงานจังหวัด ๕ คณะ รวมถึงภาคีพัฒนาในจังหวัดที่เกี่ยวข้อง มีการทดลองปฏิบัติการ Quick-HAS ในพื้นที่หมู่ที่ ๔ บ้านยะระโตคน้อย ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล และเกิดการพัฒนาโปรแกรมบัญชีครัวเรือนแบบออนไลน์ โดยโครงการ KCC “ต่อยอด” จากโปรแกรมบัญชีครัวเรือนแบบ

ออฟไลน์ ที่พัฒนาโดย สกว.ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีพื้นที่กรณีศึกษาในเว็บไซต์ โปรแกรมบัญชีครัวเรือน จากข้อมูล ตำบลกะปาง อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช

๑.๒ แหล่งเรียนรู้ที่สอง ได้แก่ พื้นที่เป้าหมายของโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการพัฒนา ระบบการจัดการข้อมูลตำบล เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ พัฒนาเชิงพื้นที่ใน ๕ จังหวัดภาคใต้ ตอนกลาง (สงขลา สตูล พัทลุง นครศรีธรรมราช และตรัง) สกว. หรือ โครงการฯ๑๕ โดยมี กลุ่มนักวิจัยท้องถิ่น จำนวน ๕ คน ปฏิบัติการในพื้นที่ ๔๒ ตำบล เป็นโครงการวิจัยภายใต้ความร่วมมือระหว่างนักวิจัยกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อการจัดการข้อมูลรองรับการบริหารตำบล ใช้โปรแกรมขนาดเล็กและโปรแกรม MapWindowGIS เป็นฐานในการจัดการข้อมูล และโครงการพัฒนาความรู้เพื่อเสริมขีดความสามารถนักวิจัยท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการพัฒนาเครือข่ายจัดการระบบข้อมูลตำบลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจพัฒนาเชิงพื้นที่ ๕ จังหวัดภาคใต้ (สงขลา สตูล พัทลุง นครศรีธรรมราช และตรัง) โดยมีนักวิจัยจำนวน ๓ คน (นายชิน ทิพย์เพ็ญ นางสาวปัญญารักษ์ อุ่นเลิศ และนายไชยา กรรไพบระ) เป็นกลุ่มเป้าหมาย เกิดการพัฒนา ชุดเครื่องมือจัดการข้อมูล (Plug-in) ใหม่ เพื่อการเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลโปรแกรมขนาดเล็กกับโปรแกรม MapWindowGIS และเกิดการพัฒนาโปรแกรมแผนที่ภูมิบนฐานการเชื่อมโยงโปรแกรม MapWindowGIS กับ โปรแกรม L-Tax 2000 ของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขั้นตอนที่ ๒ K2 – การพัฒนาชุดเครื่องมือจับความรู้และชุดความรู้ (Knowledge Tools)
โครงการ KCC ใช้พื้นที่เป้าหมายทั้ง ๒ แหล่งเรียนรู้ ในขั้นตอนที่ ๑ (Knowledge Sources) ผสานกับการแหล่งเรียนรู้ พิเศษ อีก ๒ แหล่ง ได้แก่ ๑.) พื้นที่ศึกษาดูงานและการฝึกอบรมการใช้โปรแกรม MapWindowGIS ของนายณรงค์ คงมาก หัวหน้าโครงการKCC ณ มหาวิทยาลัย Idaho State University ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม – ๑๘ เมษายน ๒๕๕๓ และ ๒.) พื้นที่โครงการพัฒนาโดยดู (พื้นที่ทรงงาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ) จังหวัดเชียงราย เป็นพื้นที่เป้าหมายในการเดินทางไปศึกษาและเรียนรู้เครื่องมือการจับความรู้ ร่วมกับ ดร.สิลาภรณ์ บัวสาย รองผู้อำนวยการ สกว. คุณจิรภา นุตาลัย ผู้อำนวยการโครงการปิดทองหลังพระ นายทรงสิน สุขโต และคณะ เมื่อวันที่ ๒๑-๒๒ กันยายน ๒๕๕๒

ในการศึกษาดูงานที่ Idaho State University โครงการ KCC ได้เรียนรู้ เรื่องการประยุกต์ใช้ ๒ Plugins ของโปรแกรม MapWindowGIS ที่สำคัญในการเชื่อมฐานข้อมูล คือ ๑.) Plugin SWIFT-D ใช้เชื่อมโยงข้อมูลเชิงบรรยายหรือข้อมูลตาราง (Attribute Data) ในโปรแกรม MWGIS กับ ฐานข้อมูลภายนอกทั่วไป เช่น Excel Microsoft Office และ Access Microsoft Office ได้ และ ๒.)

Plugin ImgReg ใช้จัดการข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) ด้านเทคนิคการ Projection ให้มีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น

ส่วนการเดินทางไปดูงานที่โครงการพัฒนาออยตุง จังหวัดเชียงราย ทำให้โครงการ KCC นำความรู้ที่ได้เรียนรู้มาพัฒนารูปแบบ (Model) การจัดการข้อมูลแบบ “คนดีเหล็ก” - Quick Hot Area Synthesis หรือ Quick-HAS ที่บ้านเกาะยะระโตดน้อย ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล เมื่อช่วงปลายเดือนตุลาคม ๒๕๕๒ ซึ่งนำไปสู่การขยายผลการจัดการข้อมูลแบบ “คนดีเหล็ก” ในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในโอกาสต่อมา

ภาพที่ ๑๒ การเดินทางไปศึกษาดูงานโครงการพัฒนาออยตุง เมื่อ ๒๑-๒๒ กันยายน ๒๕๕๒ เป็นแรงบันดาลใจสำคัญและให้การเรียนรู้แก่โครงการ KCC ในการพัฒนารูปแบบการวางแผนพัฒนาชุมชนแบบ “คนดีเหล็ก – Quick-HAS”

ภาพที่ ๑๓ ม.ร.ว. ดิศนัดดา ดิศกุล เลขาธิการมูลนิธิแม่ฟ้าหลวง ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย สกว. คุณจิริกา นุตาลัย โครงการปิดทองหลังพระ ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ งานพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการเชิงพื้นที่แบบครบวงจรห้วงไซ้เศรษฐกิจ

ในขั้นตอนที่ ๒ นี้ โครงการKCC ได้ดำเนินการครอบคลุมในส่วนการพัฒนาชุดความรู้ (Knowledge Kits) จากการเรียนรู้ในพื้นที่เป้าหมายทุกกลุ่มพื้นที่ด้วย โดยเฉพาะชุดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติการของโครงการความร่วมมือฯ ๕ จังหวัดภาคใต้ ได้แก่ ชุดความรู้เรื่องการจัดการที่ดิน การวิเคราะห์บัญชีครัวเรือน การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนด้านไม้ผล และแนวทางปฏิบัติงานของผู้ประสานงานจังหวัด ฯลฯ

ขั้นตอนที่ ๓ K3 – การขยายผลความรู้และสร้างสื่อเผยแพร่ (Knowledge Sharing) ความสำเร็จของการใช้ชุดเครื่องมือบัญชีครัวเรือน เพื่อวางแผนจัดการตนเองระดับครัวเรือน ชุมชน อำเภอ จังหวัด ของโครงการความร่วมมือฯ ๕ จังหวัดภาคใต้ เป็นความรู้สำคัญที่มีการขยายออกไปทั้งในพื้นที่ต่างตำบล ต่างอำเภอ ในพื้นที่ ๕ จังหวัดเดิม รวมทั้งการขยายไปสู่พื้นที่ต่างภูมิภาค โดยมีการพัฒนาสื่อเผยแพร่การใช้บัญชีครัวเรือนให้สะดวกยิ่งขึ้น โดยเว็บไซต์โปรแกรมบัญชีครัวเรือน (www.homeacc.thailanddb.com) และมีการถ่ายทอดความรู้การใช้โปรแกรมบัญชีครัวเรือนแบบออนไลน์เผยแพร่ทั่วไป

นายณรงค์ คงมาก หัวหน้าโครงการ KCC ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการแก้ไขปัญหาราคาผลผลิตการเกษตร ของจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นคณะทำงานพัฒนาระบบการ

จัดการข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ของ ศอ.บต. เป็นต้น เป็นโอกาสที่โครงการ KCC นำชุดความรู้ทั้งที่เป็น ประสบการณ์จากความสำเร็จ และ ความรู้ของการใช้เครื่องมือจับความรู้ เครื่องมือ (โปรแกรมคอมพิวเตอร์) จัดการข้อมูลเพื่อสนับสนุนการจับความรู้ การเรียนรู้ ไปขยายผล โดยมีกลุ่มพื้นที่เป้าหมายที่ดำเนินการในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ พื้นที่โครงการพัฒนาชุมชน และสภาองค์กรชุมชน ในขบวนการของ พอช. ทั้ง ๑๔ จังหวัดภาคใต้ โดยมีชุดเครื่องมือจับความรู้ “บัตรพาคิด” (Participatory Card Kits) ที่พัฒนาจากหลักการหัวใจนักปราชญ์ สุ-จิ-ป-ลิ มาสนับสนุนกระบวนการจัดวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ในระดับพื้นที่ตำบล และจังหวัด

ขั้นตอนนี้ จะสัมพันธ์เกี่ยวข้องถึงการสร้างและพัฒนาเครื่องมือสื่อสาร ที่มีความสำคัญมากในการเป็น “ข้อต่อ” เชื่อมโยงจากวงจรการจับความรู้กับวงจรการเรียนรู้ของชุมชน นำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่เพื่อรองรับระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (DSS) โดยขบวนการองค์กรชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศอ.บต. พอช. จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยราชการต่างๆ เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัดนครศรีธรรมราช จัดทำโครงการสำรวจพื้นที่ปลูกไม้ผลด้วยโปรแกรมสารสนเทศภูมิศาสตร์ (MWGIS) ในปีงบประมาณ ๒๕๕๔ – ๒๕๕๕ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๔ K4 – การนำชุดความรู้ไปปฏิบัติจริง (Knowledge Application) โครงการ KCC นำชุดความรู้ที่พัฒนาและจัดทำขึ้นไปทดสอบปฏิบัติการจริงในหลายชุดความรู้ เช่น

การจัดการที่ดิน ตามแนวทางโฉนดชุมชน จากการศึกษาในพื้นที่บ้านสระพัง ตำบลเสาธง อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ไปขยายผลในพื้นที่ดำเนินงานของเครือข่ายการแก้ปัญหาที่ดินทั้งภาคใต้ ผ่านกลไกของขบวนชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และการประยุกต์ใช้ในพื้นที่โครงการความร่วมมือฯ สกว. ในพื้นที่ ๓ จังหวัดภาคเหนือ (พิษณุโลก อุตรดิตถ์ กำแพงเพชร) โดย นายเกียรติศักดิ์ แก้วดุก นักวิจัยของโครงการKCC เดินทางไปฝึกอบรมด้านการจัดการข้อมูลที่ดินด้วยโปรแกรม MapWindowGIS ให้ผู้ประสานงานจังหวัดและคณะทำงานจังหวัดทั้ง ๓ จังหวัด ร่วมกับนายประยงค์ หนูบุญคง แกนนำชุมชนเครือข่ายที่ดินภาคใต้ ในช่วงต้นเดือนกันยายน ๒๕๕๓

การฝึกอบรมการประยุกต์ใช้โปรแกรมขอนหาด โปรแกรม MWGIS จัดการข้อมูลตำบล จำนวน ๒๒ ตำบล ในจังหวัดนครศรีธรรมราช และพื้นที่ ๒,๐๑๓ หมู่บ้าน ใน ๕ จังหวัดชายแดน

การนำความรู้ MWGIS โปรแกรมขอนหาดพัฒนา และรูปแบบการจัดการข้อมูลเพื่อการพัฒนาชุมชนแบบ Quick-HAS ในตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล

การพัฒนา โปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือน ร่วมกับ ศอ.บต. (www.kccs.bunditsbpac.com)

การพัฒนาระบบการผลิตเงาะนอกฤดูและวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว ในจังหวัด นครศรีธรรมราช ซึ่งต่อมาพัฒนาโปรแกรมการจัดการข้อมูลไม้ผลภายใต้เว็บไซต์ ชื่อ www.thaisouthfruit.com ร่วมกับสมาคมชาวสวนมังคุด(ไม้ผล) จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพที่ ๑๔ นายวิฑูร อินทณีย์ นักวิชาการเกษตร สำนักงานเกษตรจังหวัดนครศรีธรรมราช นำชุดเครื่องมือ MapWindowGIS ไปประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารจัดการข้อมูลการผลิตไม้ผลของ จังหวัด รongรับโครงการแก้ปัญหาหาค่าไม้ผลตกต่ำ โดยร่วมมือกับนายดำรงชัย ทองนุ่น นักวิจัย ของ สำนักประสานงานโครงการ ABC สกว. ภาคใต้ตอนกลาง

กระบวนการ ๔ K ที่สกัดออกมาเป็นความรู้ ๔ ขั้นตอนของการจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ข้างต้น เป็นการค้นพบของโครงการ KCC เพื่อนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับขบวนการ จัดการความรู้เพื่อสนับสนุนขบวนการพัฒนาชุมชน โดยมีรายละเอียดของการดำเนินงานและผลิต สำคัญของแต่ละขั้นตอน ดังรายงานในบทที่ ๕ – ๘

บทที่ ๕

ปฏิบัติการ K1 - การค้นหาและเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ (Knowledge Sources)

ปฏิบัติการ K1 (Knowledge Sources) คือ การค้นหาและเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ โดยดำเนินการจับความรู้จาก ๒ แหล่งการเรียนรู้ โดยมีผลการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้แต่ละแหล่งดังต่อไปนี้

๑. แหล่งเรียนรู้จากโครงการความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหามลพิษ การพัฒนาสังคมและสุขภาวะ ๕ จังหวัดภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดสงขลา สตูล พัทลุง นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี มีการค้นพบความรู้สำคัญ และผลิตชุดความรู้ จากโครงการความร่วมมือฯ ดังนี้

๑.๑) แนวทางการทำงานแบบจังหวัดบูรณาการโดยใช้ ๒ ชุดความรู้ คือ ๑.) การบริหารกลไกขบวนประชาชนและ ๒.) การใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ บนฐานการทำงานแบบความร่วมมือ ซึ่งการใช้ความร่วมมือเป็นแนวทางการทำงานร่วมกันแบบ ABC (Area Base and Collaborative) ระหว่างภาคีการพัฒนาทุกระดับ (Collaboration Mechanism on Knowledge Base) ในการทำงานของขบวนพัฒนาชุมชน ที่ได้รับความสำเร็จมาตั้งแต่โครงการความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหามลพิษ การพัฒนาสังคมและสุขภาวะ ระยะที่ ๑ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ จนถึงโครงการความร่วมมือฯ ในระยะที่ ๒ ซึ่งเพิ่งปิดโครงการในเดือนตุลาคม ๒๕๕๗ โดย ดร.สิลาภรณ์ บัวสาย รองผู้อำนวยการ สกว.และ นายทรงศรินทร์ สุขโต หัวหน้าโครงการความร่วมมือฯ ๑๗ จังหวัด ๒ นักวิชาการคนสำคัญ ซึ่งเดินทางไปร่วมประชุม ร่วมติดตามสนับสนุน การดำเนินงานโครงการความร่วมมือฯ ครบทั้ง ๑๗ จังหวัด จังหวัดละ ๒-๓ ครั้ง ในการติดตามอย่างเป็นทางการ และการติดตามอย่างไม่เป็นทางการผ่านเจ้าหน้าที่ของ สกว. และ นายทรงศรินทร์ สุขโต อีกไม่น้อยกว่าจังหวัดละ ๓ ครั้ง รวมปริมาณการร่วมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในระดับจังหวัดไม่น้อยกว่า ๕๕ ครั้ง ในพื้นที่ ๑๗ จังหวัด รวมทั้งรายงานปฏิบัติงาน รายงานความก้าวหน้าของการดำเนินงาน ที่ ๒ ท่าน ได้อ่านอีกไม่น้อยกว่า ๒๒๐ ฉบับ และในการประชุมทุก ๒ เดือนระหว่างผู้ประสานงาน ๑๗ จังหวัด และผู้ประสานงานภาค ที่บ้านอัมพวา แม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม รวมจำนวนประมาณ ๑๐ เวที ชุดประสบการณ์และความรู้ที่ทั้ง ๒ ท่านได้เรียนรู้มาตลอดระยะเวลา ๖ ปี ใน ๒ ช่วงการดำเนินงานโครงการความร่วมมือฯ กล่าวได้ว่า “ เป็นความรู้ที่ฝังภายในตัวคนที่ตกผลึก ” (Tacit Knowledge) ที่กล่าวไว้ในเวทีการประชุมที่โครงการ KCC เข้าร่วม และจากการสนทนาแบบไม่เป็นทางการกับทั้ง ๒ ท่าน พบข้อมูลอย่างชัดเจน ว่า “ ขบวนการพัฒนาชุมชนในระดับจังหวัด จะทำงานแบบบูรณาการกับทุกภาคส่วนในจังหวัดได้ดีเพียงใดนั้น ขึ้นกับการออกแบบการบริหารจัดการกลไกระดับจังหวัด และการใช้ข้อมูลเพื่อรองรับและสนับสนุนการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยชุดข้อมูล “ บัญชีรับจ่ายครัวเรือน ” เป็นเครื่องมือสำคัญที่ สกว.และโครงการความร่วมมือฯ ๑๗ จังหวัดเลือกใช้ “ ซึ่งนายทรงศรินทร์ สุขโต สรุปอย่างชัดเจนหลายครั้งในรายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (โครงการ KCC)

หลากหลายเวที ว่า “การทำงานพัฒนาชุมชนให้เกิดผลผลิต เกิดผลลัพธ์ ที่สามารถส่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริงนั้น ต้องมีการบริหารจัดการกลไกทุกระดับอย่างเป็นระบบ” ซึ่งต่างจากในอดีต ที่อาศัยเพียง “การทำงานอย่างเสียสละ ทำงานด้วยใจอาสา” เท่านั้นก็เพียงพอ แต่ในปัจจุบันและอนาคต คนทำงานในขบวนพัฒนาชุมชนต้องมี “การบริหารจัดการกลไกจังหวัดที่มีประสิทธิภาพ” ด้วย อย่างจังหวัดชัยนาท ที่ถูกหยิบยกเป็นกรณีศึกษาเรียนรู้ มากที่สุดในช่วงระยะที่ ๒ ของการดำเนินงานโครงการความร่วมมือฯ

ภาพที่ ๑๕ นายทรรติน สุขโต หัวหน้าโครงการความร่วมมือฯ ๑๗ จังหวัด ค้นพบความสำคัญประการหนึ่งคือ “การบริหารจัดการกลไกจังหวัด เป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จ ในการทำงานแบบสร้างความร่วมมือ บนฐานความรู้”

นายทรรติน สุขโต ได้วิเคราะห์สถานการณ์ของขบวนผู้นำชุมชนโดยทั่วไปว่า “แกนนำในขบวนชุมชนทั่วไปมี ๒ ลักษณะ คือ การทำงานในรูปแบบ “ราวตากผ้า” กล่าวคือ ผู้นำแต่ละคนรับทำงานหลายด้าน หลายโครงการ ให้กับหลายองค์กร เรียงราย ขาดการบูรณาการหรือเสริมพลังกัน จนกลายเป็นภาระ ทำงานไม่สำเร็จ ไม่สามารถส่งมอบงานได้ตามแผนงาน ส่งผลให้ขบวนชุมชนหรือกลไกจังหวัดที่มีผู้นำทำงานแบบราวตากผ้า ไม่ประสบผลสำเร็จ ขบวนชุมชนไม่เข้มแข็ง ส่วนรูปลักษณะที่สอง คือ ผู้นำชุมชนที่ทำงานแบบ “ไม้เลื้อยลูกขึ้น” กล่าวคือ ผู้นำที่สามารถบูรณาการกิจกรรม แผนงานโครงการ จากหลากหลายหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุน ให้มีการเสริมแรงหนุนเสริมกัน แม้ว่ามีหลายโครงการฯลงพื้นที่ในเวลาเดียวกัน (ภายใต้ปีงบประมาณเดียวกัน) แต่แกนนำในกลุ่มที่ทำงานแบบ “ไม้เลื้อยลูกขึ้น” สามารถบริหารจัดการให้แต่ละโครงการหนุนเสริมกันได้อย่างมีพลัง ส่งผลให้เกิดผลผลิต เกิดผลลัพธ์ ที่ก่อประโยชน์ให้กับขบวนภาคประชาชนในจังหวัดนั้นได้อย่างแท้จริง อย่างกรณี งานสภาองค์กรชุมชนที่ พอช.

สนับสนุนให้เกิดขึ้นทุกตำบล ตาม พรบ.สภาองค์กรชุมชน ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นต้นมา นั้น ในจังหวัดอุทัยธานี คณะทำงานจังหวัดที่ยึดหลักการทำงานแบบ “ไม่เสียลูกชิ้น” สามารถใช้ฐานขบวนงานสภาองค์กรชุมชน (ที่ พอช.สนับสนุน) มาบูรณาการงานของโครงการความร่วมมือฯ (ที่ สกว. สนับสนุน) ได้อย่างเหมาะสม และก่อประโยชน์กับขบวนพัฒนาชุมชนคนอุทัยธานี ได้ทั้งจังหวัด แม้ว่าโครงการความร่วมมือฯ (ซึ่งเป็นงานวิจัย ไม่ใช่งานพัฒนา) ได้ปิดโครงการฯแล้ว แต่กลไกขบวนพัฒนาชุมชนจังหวัดอุทัยธานี สามารถขับเคลื่อนต่อไปได้โดยไม่สะดุด

ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย รองผู้อำนวยการ สกว. ให้ข้อมูลที่ตกผลึกจากการเรียนรู้ในระยะเวลา กว่า ๖ ปี ของโครงการความร่วมมือฯ ๑๗ จังหวัด ว่า “เงื่อนไขความสำเร็จที่สำคัญของโครงการความร่วมมือฯ ๑๗ จังหวัด คือ การบริหารจัดการกลไกจังหวัดของคณะทำงานจังหวัดบนฐานของการเรียนรู้ ซึ่งกลไกจังหวัดที่ประสบความสำเร็จนั้น คณะทำงานจะมีการพัฒนาระบบการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการเรียนรู้การบริหารจัดการด้านข้อมูล บนฐานของเครื่องมือจัดการข้อมูล “บัญชีครัวเรือน” ซึ่งเป็นข้อมูลที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจาก “ภายใน” เป็นกระบวนการจัดการข้อมูลที่เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบ “การระเบิดจากข้างใน”จากระดับครัวเรือนสู่ระดับชุมชน และข้อมูลจากบัญชีครัวเรือน จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของผู้บันทึกคือระดับ ครัวเรือน จนถึงระดับชุมชน ได้นั้น การพัฒนาระบบการเรียนรู้ข้อมูลจากบัญชีครัวเรือน การจัดการความรู้จากข้อมูลบัญชีครัวเรือน ซึ่งได้แก่ การประมวลผลข้อมูล การจัดเวทีวิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลร่วมกันของเครือข่ายครัวเรือนที่ทำบัญชีครัวเรือนในชุมชน เป็นอีกหนึ่งเงื่อนไข ที่สำคัญ”

ภาพที่ ๑๖ ดร. สีสภรณ์ บัวสาย รองผู้อำนวยการ สกว. วิเคราะห์ผลการดำเนินงานของโครงการความร่วมมือฯ จากการเรียนรู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมทั้ง ๑๗ จังหวัด ว่า มีเงื่อนไขสำคัญ ๒ ประการ คือ “หนึ่ง - การออกแบบ การบริหารกลไกจังหวัด บนฐานข้อมูลและความรู้ และ สอง - การจัดการการเรียนรู้จากข้อมูล (บัญชีรับจ่ายครัวเรือน)” ที่เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดความสำเร็จของโครงการความร่วมมือฯ

โครงการ KCC ได้เข้าร่วมประชุมกับคณะทำงานจังหวัดและร่วมสังเกตการณ์ การดำเนินงานของกลไกจังหวัด ๕ จังหวัดในภาคใต้ ที่ผ่านมา เมื่อนำความรู้จากการจับความรู้ของโครงการ KCC กับ ๒ นักวิชาการ (ดร. สีสภรณ์ บัวสาย และนายทรรดิน สุขโต) มา “จับปรากฏการณ์” ขบวนจังหวัด ใน ๕ มิติ พบแนวโน้มและระดับคะแนน สถานภาพขบวนจังหวัด ดังนี้ (ระดับคะแนน : สูง = ๓ ปานกลาง = ๒ น้อย = ๑ ราวตากผ้า = ๑ ไม่เสียบลูกชิ้น = ๒)

สถานภาพ ของกลไก จังหวัด	ระดับการ บริหาร จัดการ ของ กลไก จว.	แกนนำทำงาน แบบไหน?	ความ ร่วมมือกับ ภาคีจังหวัด	ความสำเร็จ บัญชี ครัวเรือน	การ จัด กระบวนการ เรียนรู้จาก ข้อมูล	รวม (เต็ม ๑๔)
๑. นครศรีฯ	น้อย-๑	ราวตากผ้า-๑	ปานกลาง-๒	ปานกลาง-๒	ปานกลาง-๒	๘
๒. สงขลา	น้อย-๑	ไม่เสียบลูกชิ้น-๒	น้อย-๑	ปานกลาง-๒	ปานกลาง-๒	๘
๓. สตูล	สูง-๓	ไม่เสียบลูกชิ้น-๒	น้อย-๑	สูง-๓	สูง-๓	๑๒
๔. พัทลุง	สูง-๒	ราวตากผ้า-๑	สูง-๓	ปานกลาง-๒	ปานกลาง-๒	๑๐
๕. สุราษฎร์ธานี	ปานกลาง-๒	ราวตากผ้า-๑	น้อย-๑	ปานกลาง-๒	ปานกลาง-๒	๘

จากตารางเปรียบเทียบคะแนน (ให้ระดับคะแนนโดยคณะทำงานวิจัยของโครงการ KCC) พบว่าจังหวัดที่มีคะแนนรวม สูงสุดอันดับหนึ่ง คือ สตูล อันดับรองลงไป คือ พัทลุง ส่วนอันดับสาม คะแนนเท่ากัน ๓ จังหวัด คือ นครศรีธรรมราชและสงขลา และ สุราษฎร์ธานี

๑.๒) เกิดชุดความรู้ “ ผู้ประสานงานจังหวัด : ๑ นักจัดการความรู้ ๑ จังหวัด เปลี่ยนแปลง ” โครงการความร่วมมือฯ ทั้ง ๒ ระยะ ได้ออกแบบกลไกการบริหารจัดการโครงการความร่วมมือฯ ที่ได้รับการยอมรับว่า “ เป็นเงื่อนไขปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ ” คือ การมีผู้ประสานงานจังหวัด ๆ ละ ๑ คน ในกรณี ๕ จังหวัดในภาคใต้ ผู้ประสานงานจังหวัดทั้ง ๕ คน แม้ว่าจะมีพื้นฐานการทำงานที่ต่างกัน วิทยุ ภูมิ ทัศนคติ ต่างกัน แต่เมื่อผ่านการจับมือร่วมกัน ผ่านการสนับสนุนของ สกว. โดย ดร.สัณฐาน บัวสาย จาก สกว. และ นายทรงศรินทร์ สุขโต หัวหน้าโครงการความร่วมมือฯ ๑๖ จังหวัด ทุกคนจะมีบุคลิกภาพร่วมประการหนึ่ง คือ “ การเป็นนักจัดการความรู้ และนักประสานงาน ”

๑.) นายวิทักกี้ สุขรัตน์ นักพัฒนาอาวุโส ในฐานะผู้ประสานงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นหนึ่งในแกนนำภาคประชาสังคมของภาคใต้ ให้ความสำคัญกับการเชื่อมประสานงานกับทุกภาคีการพัฒนาภายใต้จุดยืนที่อยู่เคียงข้างประชาชน เน้นการทำงานด้านจิตสำนึกด้านในของมนุษย์ ทำงานร่วมกับเลขานุการโครงการความร่วมมือฯ คือ นางสาวอารีย์ คงแจ่ม

๒.) ว่าที่ ร.ต.เฉลิมพล บุญฉายา นักศึกษาและนักวิชาการปริญญาโท จากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นครศรีธรรมราช ผู้ประสานงานจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นหนึ่งในพัฒนาจากองค์กรพัฒนาเอกชนภาคใต้ มีความชำนาญในการจัดการความรู้และเป็นวิทยากรกระบวนการคนสำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราช

๓.) นายวิเชียร มณีรัตนโชติ ผู้ประสานงานจังหวัดพัทลุง เป็นผู้นำชุมชนคนสำคัญในจังหวัดพัทลุง เป็นนักประสานงานงานที่เก่ง ทำงานได้กับทุกเครือข่าย

๔.) นางยุรี แก้วชู้วง นักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชน จังหวัดสงขลา เป็นผู้ประสานงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดสงขลา ทำงานกับเครือข่ายภาคประชาสังคม ๕ ศ. (สกว., สสส., สช. สป.สช. และ สว.รศ.,) ในจังหวัดสงขลาได้ดี

๕.) นางมยุรี จุ้ยพริก เป็นนักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนในภาคใต้มายาวนาน ภรรยานายเสรี จุ้ยพริก ปัญญาชน คนสำคัญของจังหวัดสตูล เธอชื่นชอบกับงานภาคสนาม และสามารถขับเคลื่อนงานบัญชีครัวเรือนได้ดี ส่งผลให้สตูลจังหวัดที่เธอเป็นผู้ประสานงาน เป็นจังหวัดที่มีผลงานในภาพรวมดีที่สุดในโครงการความร่วมมือฯ ใน ๕ จังหวัดภาคใต้

๑.๓) ผลจากโครงการความร่วมมือฯ ใน ๕ จังหวัดภาคใต้ (สงขลา สตูล พัทลุง นครศรีธรรมราช และสุราษฎร์ธานี) จากการติดตามผลกระทบจากโครงการความร่วมมือฯ สกว. ในพื้นที่ ๕ จังหวัด หลังจากปิดโครงการความร่วมมือฯ ระยะที่ ๒ ครบทั้ง ๕ จังหวัดแล้ว มีข้อสังเกตในด้านความต่อเนื่องและการใช้ประโยชน์จากความรู้ของโครงการความร่วมมือฯ แยกรายจังหวัด ดังต่อไปนี้...

๑.๓.๑) จังหวัดนครศรีธรรมราช คณะทำงานจังหวัดของโครงการความร่วมมือฯ สกว. นำโดยนายคณพัฒน์ ทองคำ ขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องบนฐานของ พอช. งานด้านสวัสดิการชุมชน เป็นงานที่โดดเด่นของขบวนชุมชนเครือข่าย พอช., ส่วน สสส. งานด้านเครือข่ายภัยพิบัติ เป็นงานที่เด่น และมีผู้แทนภาคประชาชน เข้าร่วมเป็นคณะทำงานในกลไกระดับจังหวัดหลายคน เช่น นายสง่า ทองคำ, นายวิรัตน์ ตรีโชติ, นายบุญโชค สุขบำเพ็ญ เป็นต้น ในขณะที่ขบวนชุมชนในสายงานขององค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และภาคประชาสังคมขับเคลื่อนคัดค้านการสร้างนิคมอุตสาหกรรมและโรงงานด้านการผลิตพลังงานในหลายพื้นที่ เช่น อำเภอสิชล อำเภอกำแพงแสน อำเภอหัวไทร อย่างต่อเนื่อง ศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชน จังหวัด

นครศรีธรรมราช กลไกที่รับผิดชอบงานโครงการความร่วมมือฯ สกว. ยังคงความสัมพันธ์ที่ดีกับ ภาคราชการ ผ่านกลไกความร่วมมือภายใต้กลไกของหลายภาคีการพัฒนา เช่น เครือข่ายสวัสดิการ ชุมชน เครือข่ายสภาองค์กรชุมชน มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานคณะทำงาน ตามกฎหมาย กำหนด ส่งผลให้ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ-ราษฎร์ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ยังคงเดินหน้า ต่อไปได้ แม้ว่าจะไม่มีโครงการความร่วมมือฯ สกว. มารองรับ ความรู้และชุดประสบการณ์การทำงานแบบความร่วมมือระหว่างราษฎร์ – รัฐ บนฐานข้อมูลและความรู้ ของจังหวัด นครศรีธรรมราช ยังไม่จางหายไป และโครงการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ชุมชนเพื่อสัมมาชีพ สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) ได้เลือกพื้นที่ ๔ ตำบลใน จังหวัดนครศรีธรรมราช เข้าร่วมโครงการฯ ได้แก่ ตำบลขนอนหาด อำเภอลำทะเมนชัย, ตำบลกะปอง ตำบลควนกรด อำเภอลำทะเมนชัย และตำบลท่าซอม อำเภอลำทะเมนชัย โดยมีองค์การบริหารส่วนจังหวัด นครศรีธรรมราช เข้ามาเชื่อมโยงสนับสนุน

ภาพที่ ๑๗ การประชุมคณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ จังหวัดนครศรีธรรมราช
(ภาพเมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๒)

๑.๓.๒) จังหวัดพัทลุง ศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดพัทลุง ยังคง บทบาทการเชื่อมประสานกับภาคีการพัฒนาต่างๆ ในจังหวัดอย่างต่อเนื่อง นำโดยนายแก้ว สังข์ชู ผู้นำชุมชนที่ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการ พอช. และมีนายปวัน พรหมพิทักษ์ นักวิชาการจาก สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดพัทลุง เป็นผู้เชื่อมประสานราษฎร์ – รัฐ งานในเครือข่าย พอช. ที่โดดเด่น คือ งานสวัสดิการชุมชน และ สสค. ได้เลือก ๔ ตำบล เข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพ การเรียนรู้ชุมชนเพื่อสัมมาชีพ ได้แก่ ตำบลเขาเจ็ยก อำเภอมือเบ่ ตำบลลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ ตำบลดอนประดู่ อำเภอปากพะยูน และตำบลโคกม่วง อำเภอเขาชัยสน โดยมีองค์การบริหารส่วน จังหวัดพัทลุง เข้ามาเชื่อมโยงสนับสนุนเช่นกัน

ภาพที่ ๑๘ การประชุมคณะทำงานศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชน จังหวัดพัทลุง
ซึ่งมีการจัดประชุมทุกเดือน (ภาพเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๒)

๑.๓.๓) จังหวัดสุราษฎร์ธานี คณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ สกว. ในระดับจังหวัด มีการทำงานที่แผ่ลงไปถึงเมื่อเทียบกับ ๔ จังหวัดในภาคใต้ แต่งานพัฒนาในระดับตำบลยังคง ต่อเนื่องจากการเข้าไปเชื่อมโยงเครือข่ายกับ พอช., สสส. และ ปตท. นางสาวอารีย์ คงแจ่ม คณะ ประสานงานโครงการความร่วมมือฯ สกว. ในฐานะนักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชน ยังคง ขับเคลื่อนงานพัฒนาต่อไปในเครือข่ายของ สสส. และมีพื้นที่ ๔ ตำบล ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วม โครงการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ชุมชน สสส. ได้แก่ ตำบลคลองน้อย อำเภอเมือง ตำบลเลม็ด อำเภอไชยา ตำบลคลองพา อำเภอท่าชนะ และตำบลเขาถ่าน อำเภอท่าฉาง โดยมีองค์การบริหาร ส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี มาเชื่อมประสานงานด้วย

ภาพที่ ๑๙ นายทรงศิน สุขโต และคณะจาก สกว.เดินทางร่วมประชุมกับคณะทำงานจังหวัด
สุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๕๒

๑.๓.๔) จังหวัดสงขลา คณะทำงานจังหวัดโครงการความร่วมมือฯ สกว. ได้บูรณาการการทำงานร่วมกับกลไกภาคประชาสังคมจังหวัดสงขลา (เครือข่าย ๕ ส.) มาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๒ ผ่านเครือข่าย “สงขลาพอเพียง” โดยมี พอช.เป็นภาคีสนับสนุนหลัก คณะทำงานจังหวัดจึงมีความต่อเนื่องในการทำงานพัฒนาชุมชน การปิดโครงการความร่วมมือฯ สกว. จึงไม่มีผลในเชิงลบต่อการขับเคลื่อนงานภาคประชาชน แต่อย่างใด งานโดดเด่นขณะนี้ (๒๕๕๕) คือ การสร้างเครือข่ายการจัดการภัยพิบัติซึ่งเครือข่ายภาคประชาสังคมจับมือกับสถาบันวิชาการ ได้อย่างลงตัว เป็นตัวอย่างของการจัดการภัยพิบัติ ที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ส่วนนางยุรี แก้วชูช่วง ยังคงบทบาททำงานในฐานะนักพัฒนาองค์กรพัฒนาเอกชนต่อไป และโครงการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ชุมชนเพื่อสัมมาชีพ สสค.ได้เลือกพื้นที่ ๔ ตำบลเป็นพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ ตำบลควนโศ ตำบลควนเนียง ตำบลรัตนภูมิอำเภอควนเนียง และตำบลคูหาใต้ อำเภอรัตภูมิ โดยมีนายณรงค์ สุขขวัญ นักวิจัยในเครือข่ายงาน ABC สกว. เป็นผู้ประสานงาน

๑.๓.๕) จังหวัดสตูล การขับเคลื่อนของขบวนของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูลยังคงต่อเนื่อง โดยมีมูลนิธิกองทุนชุมชนเป็นแกนนำ เป็นจังหวัดเดียวในภาคใต้ที่พื้นที่เป้าหมายโครงการความร่วมมือฯ สกว.เข้าร่วมโครงการของมูลนิธิสัมมาชีพ ที่ประสานงานโดยนายทรงศิน สุขโค อย่างต่อเนื่อง และมีพื้นที่ที่ได้ ได้รับเลือก จาก สสค.เข้าร่วมโครงการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ชุมชนเพื่อสัมมาชีพ สสค. ๔ ตำบล ได้แก่ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง ตำบลทุ่งบุหลัง อำเภอทุ่งหว้า ตำบลย่านซื่อ อำเภอควนโดน และตำบลสาคร อำเภอท่าแพ

ภาพที่ ๒๐ การประชุมคณะทำงานจังหวัดสตูล เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๒

ทางด้านการออกแบบกลไกการทำงานขบวนการประชาชน หลังจากปิดโครงการความร่วมมือฯ แล้ว คณะทำงานโครงการความร่วมมือฯ สกว. ๕ จังหวัดในภาคใต้ ได้สานต่อแนวทางการทำงานบนฐานคิดและแนวทาง “การสร้างความร่วมมือระหว่างราษฎร์ – รัฐ” อย่างต่อเนื่อง โดยมีการปรับตัวและพัฒนากลไกภาคประชาชน ออกมาเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่

๑.) การพัฒนากลไกของคณะทำงานจังหวัดผู้องค์กรชุมชนแบบถาวรในเชิงสถาบัน (Institutional Movement) ได้แก่จังหวัดสตูล ที่มีความต่อเนื่องของงานผ่านมูลนิธิกองทุนชุมชน และจังหวัดพัทลุง ที่บูรณาการงานพัฒนาเป็นเครือข่ายภาคประชาชนในศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดพัทลุง

๒.) การพัฒนากลไกแบบองค์กรเชิงประชาสังคม (Civil Society Movement) ได้แก่จังหวัดสงขลา ซึ่งมีการบูรณาการเครือข่ายภาคีการพัฒนาทั้งจังหวัดเข้าด้วยกันผ่านวาระของจังหวัดอย่างโครงการ “สงขลาพอเพียง” และ “การสร้างเครือข่ายภัยพิบัติ”

๓.) การพัฒนากลไกแบบองค์กรชุมชนท้องถิ่น (Local Community Movement) ได้แก่จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผ่านขบวนการพัฒนาชุมชน ในเครือข่ายของพอช. เน้นงานเชิงพื้นที่ตำบล และงานประเด็นยุทธศาสตร์

ทางด้านแนวทางปฏิบัติหรือกิจกรรมหลักที่องค์กรชุมชนทั้ง ๓ ประเภทดำเนินงานในขณะนี้ (มีนาคม ๒๕๕๕) เมื่อนำกรอบแนวคิดและแนวทาง “วงจรการเรียนรู้ของชุมชน” ไปจับพบว่า กิจกรรมครัวเรือนเรียนรู้ผ่านการทำบัญชีครัวเรือน ยังคงดำเนินการในระดับครัวเรือนอยู่ในหลายพื้นที่ทั้ง ๕ จังหวัด แม้ว่าปริมาณครัวเรือนที่ทำบัญชีครัวเรือนลดลง แต่คุณภาพของครัวเรือนที่ทำบัญชีอย่างต่อเนื่องมีความเข้มข้นมากขึ้น การเดิม “กระบวนการเรียนรู้จากพลังการวิเคราะห์ข้อมูลบัญชีครัวเรือน” เข้าไปให้กลุ่มครัวเรือนเหล่านี้ จะเกิดคณะผู้นำชุมชนที่มีข้อมูลชุมชน และการเชื่อมประสานกับ อปท. มีการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสาธารณะในระดับตำบล ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจจัดทำโครงการพัฒนาในหลายพื้นที่ ในทางตรงกันข้าม พื้นที่ตำบลใดขาดการดำเนินงานตามแนวทาง “วงจรการเรียนรู้ของชุมชน” จะไม่ปรากฏผลด้านบวกใดๆจากการพัฒนา ดังนั้น การทำงานพัฒนาให้ครบวงจรการเรียนรู้ของชุมชน จะเป็นตัวชี้วัดหลักประกันความสำเร็จในการทำงานพัฒนาชุมชนได้

งานส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งเป็นขั้นตอนเริ่มต้นให้ครัวเรือนเรียนรู้ และเกิดความรู้ในครัวเรือน กำลังยกระดับสถานะเป็น “มาตรฐานงานพัฒนาชุมชน” ที่ สกว. (โดย ดร.สัณทิต บัวสาย) และมูลนิธิสัจมาชีพ (โดยนายทรรศิน สุขโต) นำไปประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนขบวนการพัฒนาชุมชน

ภาพที่ ๒๑ การประชุมถอดบทเรียนและติดตามความก้าวหน้าของคณะผู้ประสานงาน
จังหวัด ที่บ้านนายธรรมสิน สุขโต อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
(ภาพเมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๕๒)

๒.) ความรู้จากพื้นที่ชุดโครงการวิจัยแบบ ABC (Area Base and Collaborative) ของ
สำนักประสานงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ ๕ จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง (สงขลา พัทลุง
สตูล นครศรีธรรมราช และตรัง) มีความรู้สำคัญ ดังนี้...

๒.๑) การสร้างเครือข่ายนักวิจัยด้านสารสนเทศภูมิศาสตร์ชุมชน (GIS ชุมชน) ภายใต้
โครงการวิจัยแบบ ABC สกว. นักวิจัยในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ นายชิน ทิพย์เพ็ง (ตำบล
ขอนหาด อำเภอชะอวด) นางสาววรรณดา สุขบำเพ็ญ (ตำบลนาทราย อำเภอเมือง) นาย
อรรถพันธ์ สงเกื้อ (ตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร) นายไชยา กรรไพบระ (ตำบลโพธิ์เสด็จ
อำเภอเมือง) นางสาวปญฺญทรา อุ่นเลิศ (วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้) และนายดำรงชัย ทองนุ่น
(ตำบลเชียรใหญ่ อำเภอเชียรใหญ่) จังหวัดตรัง ได้แก่ นางสาวจิตรา ทิพย์ทอง (ตำบลท่าหิน
อำเภอสิเกา) จังหวัดสตูล ได้แก่ นางสาวฟาดิมะ เกนุย์ (ตำบลละงู อำเภอละงู) จังหวัดสงขลา
ได้แก่ นายณรงค์ สุขขวัญ (ตำบลคูหาใต้ อำเภอรัตนบุรี)

๑.) นายดำรงชัย ทองนุ่น นักวิจัย ABC พื้นที่เป้าหมาย ๕ ตำบลใน
จังหวัดนครศรีธรรมราช และสถานทำงาน GIS ชุมชนด้านการบริหารจัดการข้อมูลไม้ผล ร่วมกับ
สำนักงานเกษตรจังหวัดนครศรีธรรมราช (พ.ศ. ๒๕๕๔)

๒.) นายชื่น ทิพย์เพ็ง จากตำบลขอนหาด อำเภอลำดวนจังหวัด
นครศรีธรรมราช ผู้พัฒนาโปรแกรมขอนหาด ร่วมกับนายแพทย์บรรเจิด สุขพิพัฒน์พานนท์ กำลัง
สานต่อความรู้ด้านการจัดการข้อมูลเพื่อบริหารตำบลอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันกำลังดำเนินงาน
โรงเรียนขอนหาดศึกษาภาคพลเมือง ตำบลขอนหาด เป็นพื้นที่ต้นแบบที่สภามหาวิทยาลัย
ศึกษาเพื่อขยายผล

๓.) อ.ปญฺญทรรษา อุ่นเลิศ นักวิชาการด้านคอมพิวเตอร์ จากวิทยาลัย
เทคโนโลยีภาคใต้ทุ่งสง ผู้ช่วยพัฒนา Plug-in ให้โปรแกรมขอนหาดเชื่อมฐานข้อมูลกับโปรแกรม
MapWindowGIS ได้ (ปัจจุบันกำลังปริญญาเอก ด้าน DSS ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
หาดใหญ่ และได้พัฒนาวิทยานิพนธ์ด้านการจัดการข้อมูลเพื่อบริหารการผลิตการตลาดมังคุด
ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช)

๔.) นายไชยา กรรไพบระ หัวหน้าส่วนโยธา อบต.โพธิ์เสด็จ อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช นักวิจัย ABC ที่ร่วมพัฒนาโปรแกรมแผนที่ภายในระดับตำบล

๕.) นางสาวจิตตรา ทิพย์ทอง นักวิจัยชุดโครงการ ABC พื้นที่เป้าหมาย ๘ ตำบล ในจังหวัดตรัง กำลังสานต่องาน GIS ชุมชนด้านการจัดการข้อมูลที่ดิน ร่วมกับ อบต.บ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง

๖.) นางสาวผาติมะ เกนุ้ย นักวิจัยชุดโครงการ ABC จังหวัดสตูล พื้นที่เป้าหมาย ๕ ตำบล เป็นทีมงานนักGIS ชุมชน บูรณาการการจัดการข้อมูลร่วมกับโครงการความร่วมมือฯ

๗.) นางสาววรลดา สุขบำเพ็ญ นักวิจัยชุดโครงการ ABC ตำบลนาทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่เป้าหมาย ๕ ตำบล ยังคงร่วมกิจกรรมเครือข่ายกับทีมงาน GIS ชุมชนในภาคใต้ ล่าสุด (กุมภาพันธ์ – มีนาคม ๒๕๕๕) เดินทางไปร่วมฝึกอบรมสารสนเทศภูมิศาสตร์ ที่กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรุงเทพฯ ถึง ๑ หลักสูตร

๘.) นายณรงค์ สุขขวัญ นักวิจัยชุดโครงการ ABC จากตำบลภูเขาใต้ อำเภอรัตนภูมิ และมีพื้นที่เป้าหมาย ๘ ตำบลในจังหวัดสงขลา เป็นกำลังสำคัญของเครือข่ายที่ผลักดันงาน GISชุมชนและสื่อเผยแพร่ชุด”พลังข้อมูล พลังชุมชน”

๙.) นายอรรถพันธ์ สงเกื้อ และนางสาวอาทิตยา เรืองสังข์ นักวิจัยชุดโครงการ ABC จากตำบลหัวไทร อำเภอหัวไทร มีพื้นที่เป้าหมาย ๕ ตำบล ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นทีมงานตำบลที่พัฒนาโปรแกรมแผนที่ภาษี (L-Tax 3000) ของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ประสบผลสำเร็จเป็นตำบลแรกๆในจังหวัดนครศรีธรรมราชและภาคใต้

๑๐.) นายมนัสภาพ สุวรียนนท์ จากศูนย์บ่มเพาะวิสาหกิจมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ โปรแกรมเมอร์คนสำคัญที่สนับสนุนในการพัฒนาระบบเว็บไซต์โดยการประยุกต์ให้มีการนำเสนอรายงานแบบ GIS ในทุกเว็บไซต์ของโครงการ KCC

ภาพที่ ๒๒ เครือข่ายนัก GIS ชุมชนภาคใต้ จากชุดโครงการวิจัย ABC และ ศอ.บต. ได้รับการสนับสนุนจากโครงการ KCC และสำนักประสานงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ ๔ จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง โดย รศ.ดร.ไชยวรรณ วัฒนจันทร์ และคณะ จัดฝึกอบรมการใช้โปรแกรมสารสนเทศภูมิศาสตร์ Q-GIS และ MapWindowGIS เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๕๕ ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่

๒.๒) ความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นชุดประสบการณ์ ของเครือข่ายนักวิจัยชุดโครงการ ABC ภาคใต้ตอนกลาง ในชื่อชุดโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลตำบลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ พัฒนาพื้นที่ ๕ จังหวัดภาคใต้ (โครงการ ๑x๕) ซึ่งออกแบบให้นักวิจัยทำการศึกษาวิเคราะห์การจัดการข้อมูลตำบล ร่วมกับ อปท. โดยใช้โปรแกรมขอเสนอเพื่อการจัดการข้อมูลครัวเรือน และโปรแกรม MapWindowGIS จัดการข้อมูลทรัพยากรและข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) โดยมีพื้นที่เป้าหมายกระจายอยู่ในพื้นที่ ๔ จังหวัด (สงขลา สตูล นครศรีธรรมราช และ ตรัง) รวมจำนวน ๔๒ ตำบล

ลำดับที่	ชื่อนักวิจัย	ชื่อตำบล
๑.	นายณรงค์ สุขขวัญ นายสุวรรณ อ่อนรักษ์ จังหวัดสงขลา	๑. ต.ควนโศ อ.ควนเนียง ๒. ต.บางเหริ่ง อ.ควนเนียง ๓. ต.ห้วยลึก อ.ควนเนียง ๔. ต.รัตภูมิ อ.ควนเนียง ๕. ต.แม่ทอม อ.ควนเนียง ๖. ต.เขาพระ อ.รัตภูมิ ๗. ต.ท่าชะมวง อ.รัตภูมิ ๘. ต.กำแพงเพชร อ.รัตภูมิ ๙. ต.นาสีทอง อ.รัตภูมิ

ลำดับที่	ชื่อนักวิจัย	ชื่อตำบล
๒.	นางสาวผาติมา เกตุย จังหวัดสตูล	๑. ต.เกาะสาหร่าย อ.เมือง ๒. ต.เจ๊ะบิลัง อ.เมือง ๓. ต.ย่านซื่อ อ.ควนโดน ๔. ต.ท่าแพ อ.ท่าแพ ๕. ต.ขอนคลาน อ.ทุ่งหว้า
๓.	นางสาววรรณภา สุขบำเพ็ญ จังหวัดนครศรีธรรมราช	๑.ต.โพธิ์เสด็จ อ.เมือง ๒.ต.บางจาก อ.เมือง ๓.ต.ช้างซ้าย อ.พระพรหม ๔.ต.นาเรียง อ.พรหมคีรี ๕.ต.นาพรุ อ.พระพรหม
๔.	นายดำรงชัย ทองนุ่น จังหวัดนครศรีธรรมราช	๑. ต.เชียรใหญ่ อ.เชียรใหญ่ ๒. ต.บ้านกลาง อ.เชียรใหญ่ ๓. ต.ท้องลำเจียก อ.เชียรใหญ่ ๔. ต.ไสหมาก อ.เชียรใหญ่ ๕. ต.บ้านเนิน อ.เชียรใหญ่
๕.	นายธีรพล อาจไพรินทร์ จังหวัดนครศรีธรรมราช	๑. ต.เกร็ง อ.ชะอวด ๒. ต.ท่าเสม็ด อ.ชะอวด ๓. ต.เกาะจันทร์ อ.ชะอวด ๔. ต.ควนหนองหงส์ อ.ชะอวด ๕. ต.เขาพระทอง อ.ชะอวด
๖.	นายอรรถพันธ์ สงเกื้อ จังหวัดนครศรีธรรมราช	๑. ต.ทรายขาว อ.หัวไทร ๒. ต.เขาพังไกร อ.หัวไทร ๓. ต.ควนชะลิก อ.หัวไทร ๔. ต.ท่าซอม อ.หัวไทร ๕. ต.เขาพระบาท อ.เชียรใหญ่

ลำดับที่	ชื่อนักวิจัย	ชื่อตำบล
๓.	นางสาวจิตตรา ทิพย์ทอง นางกัญญาวรรณ จันทร์หอม	๑. ต.บ่อหิน อ.สิเกา ๒. ต.วังคีรี อ.ห้วยยอด ๓. ต.บางกุ้ง อ.ห้วยยอด ๔. ต.นาบินหลา อ.เมือง ๕. ต.นาหมื่นศรี อ.นาโยง ๖. ต.ทุ่งค่าย อ.ย่านตาขาว ๗. ต.นาชุมเห็ด อ.ย่านตาขาว ๘. ต.วังวน อ.กันตัง
	รวมนักวิจัย ๕ คน	รวมพื้นที่ ๔๒ ตำบล

หลังจากโครงการฯ ๑x๕ ดำเนินงานครบ ๒ ปี (๒๕๕๒ – ๒๕๕๔) สามารถจำแนกผลการดำเนินงานออกเป็น ๓ กลุ่ม ตามรูปแบบของกลไกขับเคลื่อน ดังนี้..

กลุ่มแรก ใช้กลไกของ อปท. เป็นแกนกลางในการดำเนินงาน ได้แก่กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่อำเภอหัวไทร (พื้นที่ศึกษาวิจัยของ นายอรรถพันธ์ สงเกื้อ) จังหวัดนครศรีธรรมราช พื้นที่จังหวัดตรัง (พื้นที่ศึกษาวิจัยของนางสาวจิตตรา ทิพย์ทอง) พื้นที่จังหวัดสตูล โดย อปท.แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ขึ้นมารับผิดชอบหลักในการจัดการข้อมูล ตามกรอบและแนวทางที่นักวิจัยร่วมกำหนด

กลุ่มที่สอง ใช้กลไกขององค์กรชุมชน เป็นแกนกลางในการดำเนินงาน ได้แก่กลุ่มเป้าหมายในตำบลคูหาใต้ อำเภอรัษฎา จังหวัดสงขลา (พื้นที่ศึกษาวิจัยของนายณรงค์ สุขขวัญ)

กลุ่มที่สาม ใช้กลไกของนักวิจัย เป็นแกนกลางในการดำเนินงาน ได้แก่ พื้นที่เป้าหมายบางตำบล ในอำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช และบางตำบลในจังหวัดตรัง

ทั้งนี้ ชุดโครงการ ABC ภาคใต้ตอนกลาง ที่ รศ.ดร.สมยศ หุ่่งหว่า เป็นผู้ประสานงานสำนักประสานงานชุดโครงการ ABC (พ.ศ. ๒๕๕๑ – ๒๕๕๔) ในช่วงที่อนุมัติโครงการฯ กำหนดให้จัดกลไกรองรับกระบวนการทำวิจัยในรูปแบบเดียว คือ **แบบกลุ่มแรก**ที่ให้อปท.เข้ามาร่วมรับผิดชอบหลัก แต่เมื่อมีการปฏิบัติการจริง ปัจจัยด้านความแตกต่างในบริบทพื้นที่ ด้านคณะผู้บริหาร อปท. รวมทั้ง ด้านตัวนักวิจัยเอง เป็นเหตุให้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการดำเนินงานออกเป็น ๓ รูปแบบ ดังกล่าว

ผลลัพธ์จากโครงการ๑x๕ ดังกล่าว โครงการ KCC มีข้อสังเกต คือ การใช้กลไก และตัวของนักวิจัยเองมารับบทบาทหน้าที่แทนบุคลากรจาก อปท. ที่การประสานงานและความร่วมมือกับอปท. ไม่ประสบผลสำเร็จ จนตัวนักวิจัยต้องมาเป็น”ผู้ดำเนินการจัดการข้อมูลตำบล” เองนั้น เมื่อนักวิจัยจัดการข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ อปท.และภาคีการพัฒนาที่สามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์

ได้ เช่นเดียวกับแนวทางการว่าจ้างบริษัทเอกชนมาทำแผนที่ภาษี (ที่ใช้องค์ความรู้ด้าน GIS จัดการ ข้อมูลแผนที่ภาษี) ให้กับ อบท. เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย และแนวทางการพัฒนา โปรแกรมแผนที่ภาษีโดย อบท.เองนั้น ในภาพโดยรวมก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเช่นกัน แม้ว่ากรม ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สด.) ได้จัดฝึกอบรมการจัดทำแผนที่ภาษีให้กับ อบท.ไปแล้วทั่วประเทศ แต่ก็มีเพียงส่วนน้อยของ อบท.ที่สามารถรับความรู้จาก สด. แล้วมาดำเนินการพัฒนาแผนที่ภาษีด้วยบุคลากรจาก อบท.เอง แม้ว่ากรม สด.ได้สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้การทำแผนที่ภาษีแล้วก็ตาม

ในช่วง ๓ ปี โครงการ KCC ได้เข้าร่วมกระบวนการดำเนินงานของทั้ง ๒ แหล่งเรียนรู้คือ โครงการความร่วมมือฯ ในพื้นที่ ๕ จังหวัด และโครงการฯ ๑x๕ ในพื้นที่ ๔๒ ตำบล ครอบคลุม กระบวนการ ทั้งในช่วง “ก่อนเริ่มโครงการ – ระหว่างดำเนินงาน – หลังปิดโครงการ” สามารถจับ ความรู้จากงานโครงการความร่วมมือฯ และโครงการฯ ๑x๕ ได้ดังนี้...

- ๑.) การพัฒนากลไกความร่วมมือระดับจังหวัดระหว่างราษฎร์ – รัฐ เป็นโครงสร้าง พื้นฐานด้านการทำงานตามแนวทางความร่วมมือที่ขาดไม่ได้ นอกจากส่วนภาคีการ พัฒนาในกลุ่มส่วนราชการภูมิภาคกับภาคชุมชนแล้ว ในอนาคต องค์การ บริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) น่าจะเป็นอีกกลไกการประสานงานเชื่อมโยงระดับจังหวัด ที่ควรได้รับการพัฒนาและส่งเสริม
- ๒.) ผู้ประสานงานจังหวัด เป็นบุคลากรที่เป็น “ข้อต่อ” สำคัญในห่วงโซ่ของความสัมพันธ์ ราษฎร์ – รัฐ ซึ่งต้องการบุคลากรที่เป็นนักประสานงานและนักจัดการความรู้
- ๓.) วงจรการเรียนรู้ของชุมชน โดยเริ่มจากงานส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือน และการจัด กระบวนการเรียนรู้ข้อมูลบัญชีครัวเรือน การเรียนรู้ด้านการประมวลผล การวิเคราะห์ ข้อมูลบัญชีครัวเรือน เชื่อมโยงไปสู่ “การพัฒนาบนฐานคิดการจัดการตนเอง” ใน ระดับครัวเรือน ชุมชน และพัฒนาสู่การทำแผนการพัฒนาและข้อเสนอเชิงนโยบาย ท้องถิ่นระดับตำบล
- ๔.) ความร่วมมือกับ อบท. ทั้ง อบต. เทศบาล และ อบจ. เพราะเป็นภาคีการพัฒนาที่มา จากฐานของประชาชน ละเลยไม่ได้ แม้ว่าระบบการบริหารจัดการในหลาย อบท. ยัง ไม่น่าพึงพอใจตามหลักธรรมาภิบาลและประสิทธิภาพการทำงาน แต่ในหลักการ “การกระจายอำนาจ กระจายการพัฒนา” อบท.มีความสำคัญอย่างยิ่ง
- ๕.) งานข้อมูลรองรับระบบสนับสนุนการตัดสินใจ เพียงข้อมูลจากบัญชีครัวเรือน (เศรษฐกิจระดับจุลภาค) ยังไม่เพียงพอในการนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจของภาคี การพัฒนาในระดับต่างๆ จำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลทรัพยากร ข้อมูล เศรษฐกิจมหภาค ข้อมูลสิ่งแวดล้อม ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ข้อมูลสังคม

วัฒนธรรมชุมชน มาประกอบส่วนในฐานะข้อมูลเพื่อรองรับระบบสนับสนุนการตัดสินใจ

๖.) **คุณภาพของงานเชิงพื้นที่และงานเชิงประเด็น** ความรู้จากโครงการความร่วมมือฯ สกว. ใน ๕ จังหวัดภาคใต้ พบว่าหลังจากเกิดกลไกความร่วมมือเชิงพื้นที่ในระดับจังหวัดแล้ว นอกจากมีการใช้เครื่องมือ “บัญชีครัวเรือน” ในวงจรการเรียนรู้ของชุมชนแล้ว การใช้งานเชิงประเด็นปัญหาของจังหวัดเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนขบวนการพัฒนา ก็มีความสำคัญ เช่น ประเด็นปัญหายภัยพิบัติและผลกระทบจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๔ ,ปัญหาการผลิตและการตลาดไม้ผล ในจังหวัดนครศรีธรรมราช , ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น ซึ่งงานเชิงประเด็นต้องการความรู้ทางวิชาการ และระบบการบริหารจัดการแบบพิเศษโดยเฉพาะเข้ามาร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหา

๗.) **การประยุกต์ใช้ข้อมูลครัวเรือนและข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS)** รองรับในการสนับสนุนการตัดสินใจ จากวงจรการเรียนรู้ของชุมชน พบว่า “ขั้นตอนสำคัญที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงใดๆ นั้นต้องก้าวผ่านกระบวนการตัดสินใจของคณะฝ่ายบริหารโครงการและองค์กรเสมอ และการตัดสินใจจะนำไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลว อยู่ที่ความสมบูรณ์ของข้อมูลที่มารองรับการตัดสินใจ” โครงการ KCC ได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ในกระบวนการตัดสินใจของคณะผู้บริหารในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับพื้นที่ตำบล ในหลายเวที ได้เห็นความบกพร่องของการจัดการข้อมูลเพื่อรองรับระบบสนับสนุนการตัดสินใจในหลายเหตุการณ์ เช่น ปัญหาในระดับมหภาค อย่างปัญหายภัยพิบัติที่เกิดจากพายุฝนในช่วงฤดูร้อน เดือนมีนาคม ๒๕๕๔ ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัญหาการผลิตและการตลาดไม้ผลในภาคใต้ ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนใต้ ซึ่งทั้ง ๓ กรณีศึกษา รวมทั้งปัญหาในระดับจุลภาค เช่น ปัญหาหนี้สินครัวเรือน ปัญหาการผลิตทางการเกษตร ปัญหาการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในระดับหมู่บ้าน ตำบล ปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรชุมชน นั้น ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยข้อมูลด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น ต้องอาศัยข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) เข้ามาเสริมกับข้อมูลเชิงบรรยาย (Attribute Data) ด้วย ซึ่งโครงการ KCC ได้เรียนรู้ถึงความสำคัญและเทคนิคการบริหารจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่จากงานของโครงการฯ ๑๕ ผ่านการใช้โปรแกรมขนาดเล็ก เพื่อการจัดการข้อมูลครัวเรือน และ โปรแกรมMapWindowGIS เพื่อการจัดการข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ และเรียนรู้การจัดการข้อมูลเศรษฐกิจครัวเรือนจากโปรแกรมบัญชีครัวเรือน ในพื้นที่โครงการความร่วมมือฯ ๕ จังหวัด

บทที่ ๖

ปฏิบัติการ K 2 : การพัฒนาเครื่องมือจับความรู้ (Knowledge Tools)

เครื่องมือจับความรู้ (Knowledge Tools) เป็น “ตัวช่วย” ที่จำเป็นสำหรับการจับความรู้
โครงการ KCC ได้พัฒนา ชุดเครื่องมือ เพื่อ “จับความรู้” จากโครงการความร่วมมือฯ และ
โครงการฯ ๑๕ มีหลากหลายประเภท ทั้งเครื่องมือการเรียนรู้แบบธรรมชาติของมนุษย์ (Human
Learning) ซึ่งโครงการ KCC เลือกใช้เครื่องมือจับความรู้ตามหลักการของ “หัวใจนักปราชญ์” (สุ-
จิ-ปุ-ลิ) และ แบบใช้คอมพิวเตอร์ (Informatics Technology)

สำหรับเครื่องมือจับความรู้ที่ง่าย และเป็นพื้นฐานสำคัญมาก คือ “หลักปฏิบัติของ
นักปราชญ์ ที่เรียกว่า สุ-จิ-ปุ-ลิ หรือหัวใจนักปราชญ์” หมายถึง การจับความรู้ด้วย ” การฟัง – ส
การคิด – จิ การถาม – ปุ และการจด – ลิ ” ซึ่งทีมงานโครงการ KCC ได้ปฏิบัติตามตลอดระยะเวลา
๓ ปี เกิดการบันทึก การเขียนบทความ การเขียนชุดความรู้ ชุดคู่มือปฏิบัติการ ในเชิง “การจับ
ความรู้”มากกว่า ๔๐ บทความและชุดความรู้ ตีพิมพ์เผยแพร่ในนิตยสารและเอกสารเผยแพร่
ดังต่อไปนี้..

๖.๑) บทความ จากความรู้ที่จับได้จากพื้นที่ดำเนินงานของ ๒ แหล่งเรียนรู้ ที่เขียนโดย
“ณรงค์ คงมาก” มีบทความที่เผยแพร่ ในวงกว้าง ดังต่อไปนี้...

ลำดับที่	ชื่อบทความ	ชื่อสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่/วันเผยแพร่
๑.	เกษตรกรชาวสวนผลไม้ ชาวนา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ต่อ การรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ภูมิอากาศ	เอกสารประกอบการเวทีประชุมวิชาการ Global Warming Forum ครั้งที่ ๑ ปีที่ ๓ เรื่อง “การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติในบริบท เชิงพื้นที่ ณ โรงแรมทวินโลดส์ จังหวัด นครศรีธรรมราช วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๕
๒.	มังคุดและเงาะ จากงานวิจัยกินได้ สู่การบริหารจัดการแบบครบวงจร	เอกสารทางวิชาการ “โอกาสและทางเลือก ของเกษตรกร บนเส้นทางสายโซ่อุปทาน” บรรณาธิการ : จันทรจิรัส ธีระเดชะ จัดพิมพ์โดย สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย (สกว.) ตุลาคม ๒๕๕๓

ลำดับที่	ข้อบทความ	ชื่อสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่/วันเผยแพร่
๓.	การจัดการข้อมูลเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง : บทเรียนจากภาคใต้	เอกสารทางวิชาการ เรื่องพลังความรู้และความร่วมมือ:บทเรียนจากการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ ABC บรรณาธิการ : สีลาภรณ์ บัวสาย จัดพิมพ์โดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีนาคม ๒๕๕๔
๔.	จาก”งานวิจัยกินได้ สร้างปัญญาปฏิบัติ 8 ด้าน” ในระดับวิสาหกิจชุมชน สู่”การพัฒนาและบริหารจัดการมังคุด เงาะ แบบครบวงจร” ในระดับจังหวัด	จดหมายข่าว”สา(ส์)นความร่วมมือปีที่ 4 ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน – ธันวาคม 2553 จัดพิมพ์โดย : สกว.
๕.	การจัดกลไกจังหวัดแบบหลายช่วงชั้น ควรทบทวนใหม่ ?	จดหมายข่าว”สา(ส์)นความร่วมมือปีที่ 3 ฉบับที่ 6 เดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม 2552 จัดพิมพ์โดย : สกว.
๖.	ปฏิบัติการคนดีเหล็ก...แผนชุมชนจากปฏิบัติการ 7 วัน :ทิศทางการพัฒนาบ้านเกาะยะระโตคน้อย	จดหมายข่าว”สา(ส์)นความร่วมมือปีที่ 3 ฉบับที่ 6 เดือนพฤศจิกายน – ธันวาคม 2552 จัดพิมพ์โดย : สกว.
๗.	จากโรงเรียนความร่วมมือ 17 จังหวัด สุ่มหาวิทยาลัยชีวิตคอดุง	จดหมายข่าว”สา(ส์)นความร่วมมือปีที่ 4 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ 2553 จัดพิมพ์โดย : สกว.
๘.	บทเรียนเพื่อก้าวต่อ ของโครงการความร่วมมือฯ	จดหมายข่าว”สา(ส์)นความร่วมมือปีที่ 3 ฉบับที่ 2 เดือนมีนาคม – เมษายน 2552 จัดพิมพ์โดย : สกว.
๙.	ภาณุ อุทัยรัตน์ : พ่อเมืองนครกับโครงการความร่วมมือฯ	จดหมายข่าว การวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน 2552 โดย สกว.ABC

ลำดับที่	ชื่อบทความ	ชื่อสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่/วันเผยแพร่
๑๐.	พลังแห่งความร่วมมือ ฝ่าด่าน 3 ปัญหาหลักผลไม้เมืองคอน : ขาดการรวมตัว คุณภาพต่ำ และขาดลูกค้า	จดหมายข่าว การวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง ปีที่ 4 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม 2552 โดย สกว.ABC ได้
๑๑.	เสริมบทบาทนักสารสนเทศชุมชน ให้บัณฑิตอาสา สร้างมิติใหม่ในการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนใต้	จดหมายข่าว การวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง ปีที่ 4 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม 2552 โดย สกว.ABC ได้
๑๒.	จาก”งานวิจัยกินได้ สร้างปัญญาปฏิบัติ 8 ด้าน” ในระดับวิสาหกิจชุมชน สู่”การพัฒนาและบริหารจัดการมังคุด เงาะ แบบครบวงจร” ในระดับจังหวัด	จดหมายข่าว การวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง ปีที่ 5 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม 2553 โดย สกว.ABC ได้
๑๓.	มองงานวิจัยใน สกว. แล้วย้อนมองงานไม้ผลในเมืองนคร : จับความรู้จากเวทีประชุม...ความท้าทายงานวิจัยเพื่อพัฒนาภาคเกษตรไทยในอนาคต	จดหมายข่าว การวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง ปีที่ 5 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม 2553 โดย สกว.ABC ได้
๑๔.	คนชะอวด ร่วมกับนักวิชาการ : เร่งสร้างเครือข่ายจัดการความรู้เพื่อรับมืออุทกภัย	จดหมายข่าว การวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ 5 จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง ปีที่ 6 ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม 2554
๑๕.	แนวทางการบริหารจัดการข้อมูลทรัพยากรที่ดินโดยภาคประชาชน	จดหมายข่าว”สา(ส)นความร่วมมือทรัพยากรที่ดินโดยภาคประชาชน ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 เดือนพฤษภาคม – มิถุนายน 2553 จัดพิมพ์โดย : สกว.
๑๖.	พลังจากฐานล่างสู่การเปลี่ยนแปลงด้วยยุทธศาสตร์การจัดการข้อมูล : กรณี ๕ จังหวัดชายแดนใต้	เอกสารประกอบการประชุมและฝึกอบรม ปลัดอำเภอ ๕ จังหวัดชายแดนใต้ ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สงขลา, กันยายน ๒๕๕๓ จัดโดย : ศอ.บต.

ลำดับที่	ข้อบทความ	ชื่อสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่/วันเผยแพร่
๑๗.	กระบวนการสร้างให้"พื้นที่"เป็น เจ้าของนวัตกรรมการทำงาน พัฒนา	จดหมายข่าว"สา(ส)นความร่วมมือ ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ 2552 จัดพิมพ์โดย : สกว.
๑๘.	การใช้ประโยชน์จากโปรแกรม ระบบฐานข้อมูลครัวเรือน	เอกสารประกอบการประชุมและฝึกอบรม ปลัดอำเภอ ๕ จังหวัดชายแดนใต้ ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สงขลา, ๒๓-๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๔ จัดโดย : สอ.บต. และ โครงการKCC
๑๙.	20 วิธีแก้ปัญหานาฬิกาชีวิต : กรณีบ้านคีรีวง	เอกสารประกอบการประชุมเชิงวิชาการ "อยู่กับน้ำ" โดย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และ โครงการKCC สกว. ณ กศน.นครศรีธรรมราช วันที่ 25 มิถุนายน 2554
๒๐.	๕ ภาคีพัฒนาเมืองนคร ร่วมตั้ง โจทย์วิจัยสร้างความรู้ "อยู่กับน้ำ"	เอกสารประกอบการประชุมเชิงวิชาการ "อยู่กับน้ำ" ร่วมจัดประชุม สำนักประสาน โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ สกว., สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และ โครงการKCC สกว. ณ สำนักงาน กศน.นครศรีธรรมราช วันที่ 25 มิถุนายน 2554

ลำดับที่	ข้อบทความ	ชื่อสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่/วันเผยแพร่
๒๑.	๕ รูปลักษณ์ จากความรู้โครงการความร่วมมือฯ ๕ จังหวัด..สู่สนามแห่งการเปลี่ยนแปลง	เอกสารประกอบการประชุม โครงการ KCC วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๕๒ ณ โรงแรมวิแอล หาดใหญ่
๒๒.	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตผลไม้ : ทางเลือกหนึ่งของการป้องกันวิกฤตราคาผลไม้ตกต่ำ	เอกสารประกอบการประชุม สมาคมชาวสวนมังคุด(ไม้ผล) ณ

๖.๒) ชุดความรู้ ชุดพาวเวอร์พ้อยท์ และคู่มือ โครงการKCC ได้ผลิตชุดความรู้และคู่มือดังต่อไปนี้...

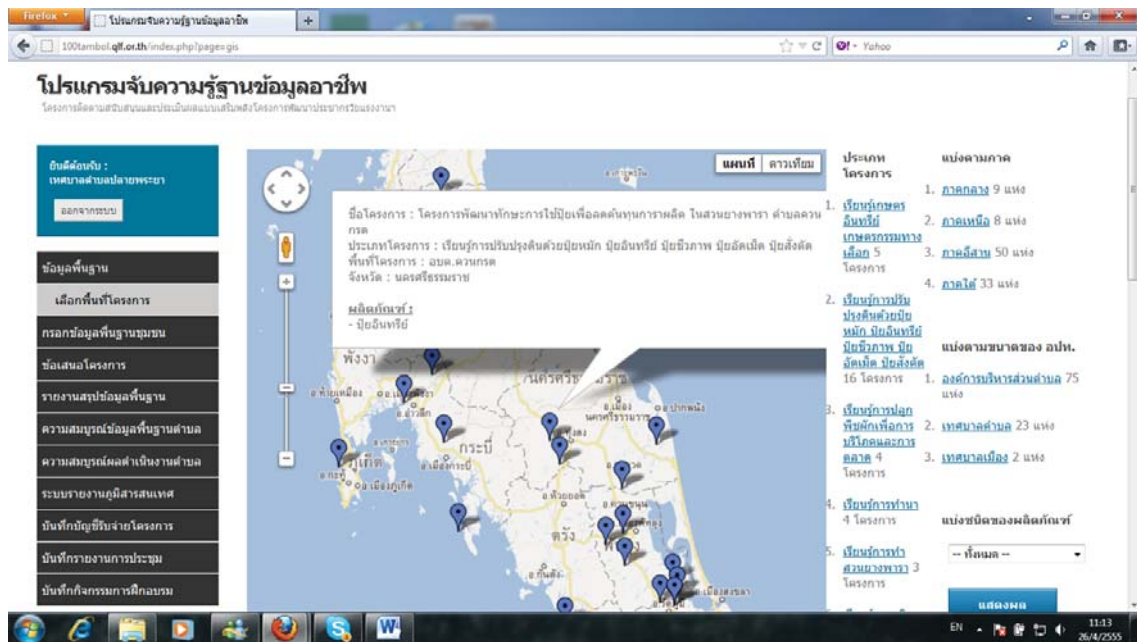
ลำดับที่	ชื่อและเนื้อหาสำคัญ	สถานที่ ว/ด/ป ที่เผยแพร่
๑.	คู่มือ “บัตรพาคิด” เพื่อการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และได้ชุดความรู้เอกสาร เรื่อง “บทเรียน ๑๐ปี พอช.ได้”	จัดฝึกอบรมให้องค์กรชุมชน ๑๔ จังหวัดภาคใต้ ในเครือข่าย พอช. (พฤศจิกายน ๒๕๕๓ – เมษายน ๒๕๕๔) ได้ชุดความรู้เผยแพร่สู่สาธารณะ ในเดือนกรกฎาคม ๒๕๕๔
๒.	คู่มือ “การใช้ประโยชน์จากข้อมูลโปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือนเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ”	เอกสารประกอบการฝึกอบรม ปลัดอำเภอประจำศูนย์ปฏิบัติการอำเภอ ๕ จังหวัดชายแดนใต้ ๒๓-๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๔ ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สงขลา จัดโดย : สอ.บด. และ โครงการ KCC สกว.
๒.	ชุดพาวเวอร์พ้อยท์ “เจาะชะอวด บททดลองการบริหารจัดการผลไม้รูปแบบใหม่”	เวทีประชุมวิชาการ เผยแพร่ความรู้ โครงการความร่วมมือฯ สกว. ๒๖-๒๗ มีนาคม ๒๕๕๔ ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ กรุงเทพฯ

ลำดับที่	สื่อและเนื้อหาสำคัญ	สถานที่ ว/ด/ป ที่เผยแพร่
๓.	ชุดพาวเวอร์พ้อยท์ “การพัฒนาระบบข้อมูลเพื่อพัฒนาตำบลโพธิ์เสด็จ อ.เมือง จ.นครราชสีมา” ห้องย่อย เรื่อง “การวิจัยเพื่อการบริหารจัดการท้องถิ่น” ณ การประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยราชภัฏ ๑-๕ เมษายน ๒๕๕๒ ณ อีแพค เมืองทอง กรุงเทพฯ	เวทีประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยราชภัฏ ครั้งที่ ๑ เรื่อง” การวิจัยพัฒนาท้องถิ่นเพื่อแผ่นดินไทย” วันที่ ๓ เมษายน ๒๕๕๒
๔.	ชุดพาวเวอร์พ้อยท์ “บทบาทของบัณฑิตอาสา ศอ.บต. กับงานข้อมูลในพื้นที่ เพื่อยกระดับรายได้” โดย รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ ในหลักสูตรการสร้างนักสารสนเทศชุมชน ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา	การฝึกอบรมบัณฑิตอาสา ศอ.บต. ๖๕๖ คน จาก ๖๕๖ หมู่บ้าน จำนวน ๗ รุ่น รุ่น ๑ วันที่ ๘-๑๔ ธ.ค. ๕๒ รุ่น ๒ วันที่ ๑๖-๒๒ ธ.ค. ๕๒ รุ่นที่ ๓ วันที่ ๒๔-๓๐ ธ.ค. ๕๒ รุ่นที่ ๔ วันที่ ๕-๑๑ ม.ค. ๕๓ รุ่นที่ ๕ วันที่ ๑๓-๑๙ ม.ค. ๕๓ รุ่นที่ ๖ วันที่ ๒๑-๒๗ ม.ค. ๕๓ รุ่นที่ ๗ วันที่ ๒๘ ม.ค.-๔ ก.พ. ๕๓
๖.	ชุดพาวเวอร์พ้อยท์ “เงาะชะอวด เงาะเดือนสิบสองแหล่งเดียวในประเทศไทย”	เอกสารประกอบการประชุมทักษิณวิชาการ ๒๕๕๓ เรื่อง “เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมสำหรับไม้ผลนอกฤดูกาล เพื่อการส่งออก” ณ มหาวิทยาลัยทักษิณ พัทลุง วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๓
๗.	ชุดพาวเวอร์พ้อยท์ “สรุปภาพรวม ๕๐ ครั้วเรือน คนทำบัญชี” โดย นางสาวปารณีย์ อารีชล	เอกสารประกอบการเผยแพร่ในพื้นที่โครงการความร่วมมือฯ ๕ จังหวัด
๘.	ชุดพาวเวอร์พ้อยท์ “โครงการสารสนเทศภูมิศาสตร์ ศอ.บต.”	เอกสารเผยแพร่ในการประชุมในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนใต้

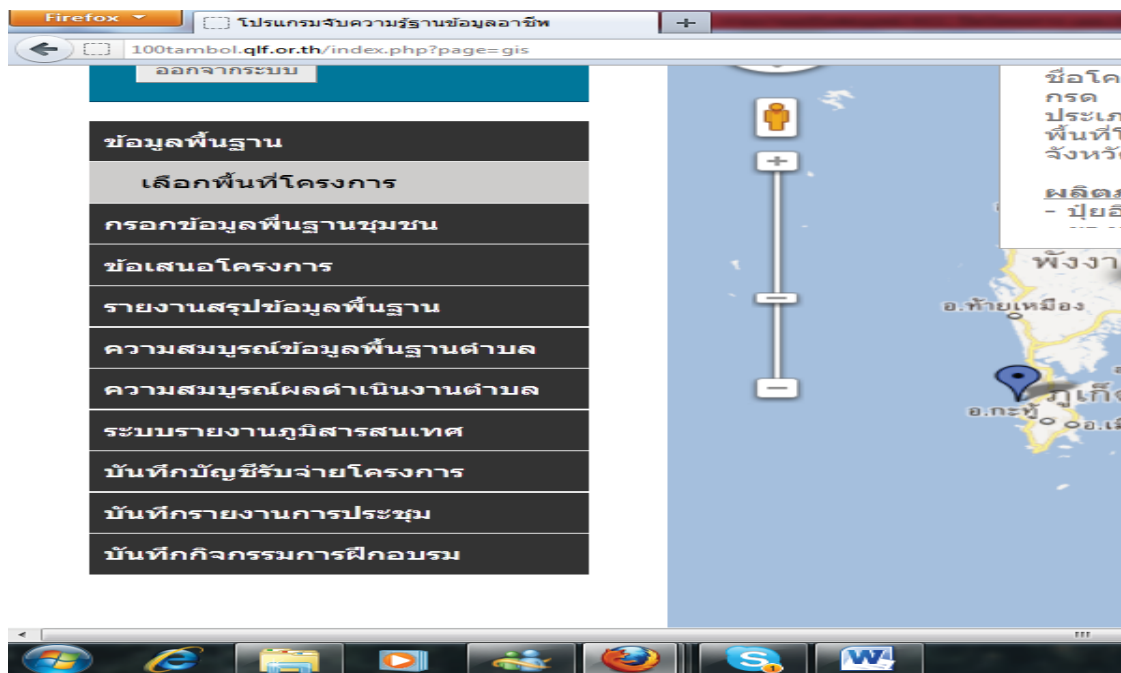
ลำดับที่	สื่อและเนื้อหาสำคัญ	สถานที่ ว/ด/ป ที่เผยแพร่
๕.	ชุดความรู้ “คู่มือโปรแกรมขอนหา”	การฝึกอบรมบัณฑิตอาสา ศอ.บต.ในพื้นที่ ๕ จังหวัด ชายแดนใต้ ๒ รอบ รอบที่ ๑ รวม ๓ รุ่น (๘ ธ.ค. ๕๒ - ๔ ก.พ. ๕๓) รอบสอง ๑๑ รุ่น (๓๑ พค - ๑๒ ส.ค.๕๓)
๑๐.	ชุดความรู้ “คู่มือการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์”	การฝึกอบรมบัณฑิตอาสา ศอ.บต.ในพื้นที่ ๕ จังหวัด ชายแดนใต้ ๒ รอบ รอบที่ ๑ รวม ๓ รุ่น (๘ ธ.ค. ๕๒ - ๔ ก.พ. ๕๓) รอบสอง ๑๑ รุ่น (๓๑ พค - ๑๒ ส.ค.๕๓)
๑๑.	ชุดความรู้ “คู่มือครัวเรือน” (เล่มเขียว)	ใช้บันทึกข้อมูลครัวเรือนใน พื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในโครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดชายแดนใต้ (๒๕๕๓ – ๒๕๕๔) กลุ่มเป้าหมาย ๕๐,๐๐๐ ครัวเรือน
๑๒.	ชุดความรู้ “ บทเรียน ๑๐ ปี พอช.ใต้” ผลจากการจัด กระบวนการประชุมโดยใช้เครื่องมือบัตรพาคิด ตาม แนวทาง ส-จ-ป-ล	ใช้ในเวทีประชุมถอดบทเรียน ระดับจังหวัด ๑๔ จังหวัดใน ภาคใต้ (๒๕๕๓ – ๒๕๕๔)
๑๓.	ชุดความรู้ “ การผลิตเงาะนอกฤดู ในจังหวัด นครศรีธรรมราช”	เผยแพร่ในเวทีประชุมสมาคม ชาวสวนมังคุด(ไม้ผล) จังหวัด นครศรีธรรมราช พ.ศ.๒๕๕๔ และตีพิมพ์เผยแพร่ในนิตยสาร เคหการเกษตร ปี ๒๕๕๒ และ หนังสือ “ รวยด้วยไม้ผล นอก ฤดู” เครือข่ายนิตยสารไม่ลองไม่รู้

ลำดับที่	สื่อและเนื้อหาสำคัญ	สถานที่ ว/ด/ป ที่เผยแพร่
๑๓.	ชุดความรู้ “ โน้ตช้างคำ..สิทธิชุมชนของคนสระพัง”	เผยแพร่ในเวทีประชุมเครือข่ายชุมชนด้านการแก้ปัญหาที่ดินในภาคใต้ ที่ จังหวัด นครศรีธรรมราช และ จังหวัด สงขลาปี ๒๕๕๒
๑๔.	ชุดความรู้ “ เรื่องราวดีดี จากคนทำบัญชีครัวเรือน”	เผยแพร่ ใน เวที ประชุม คณะทำงานตำบลใน ๕ จังหวัด ภาคใต้
๑๕.	ชุดความรู้ “อุทกภัยจากฝนในฤดูร้อน ๒๕๕๔ โศกนาฏกรรมที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ : กรณีศึกษาบ้านฝายบน ต.เทพราช อ.สิชล จ.นครศรีธรรมราช ”	เอกสารประกอบการประชุมเชิงวิชาการ “อยู่กับน้ำ” โดย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และ โครงการ KCC สกว. ณ กศน.นครศรีธรรมราช วันที่ 25 มิถุนายน 2554

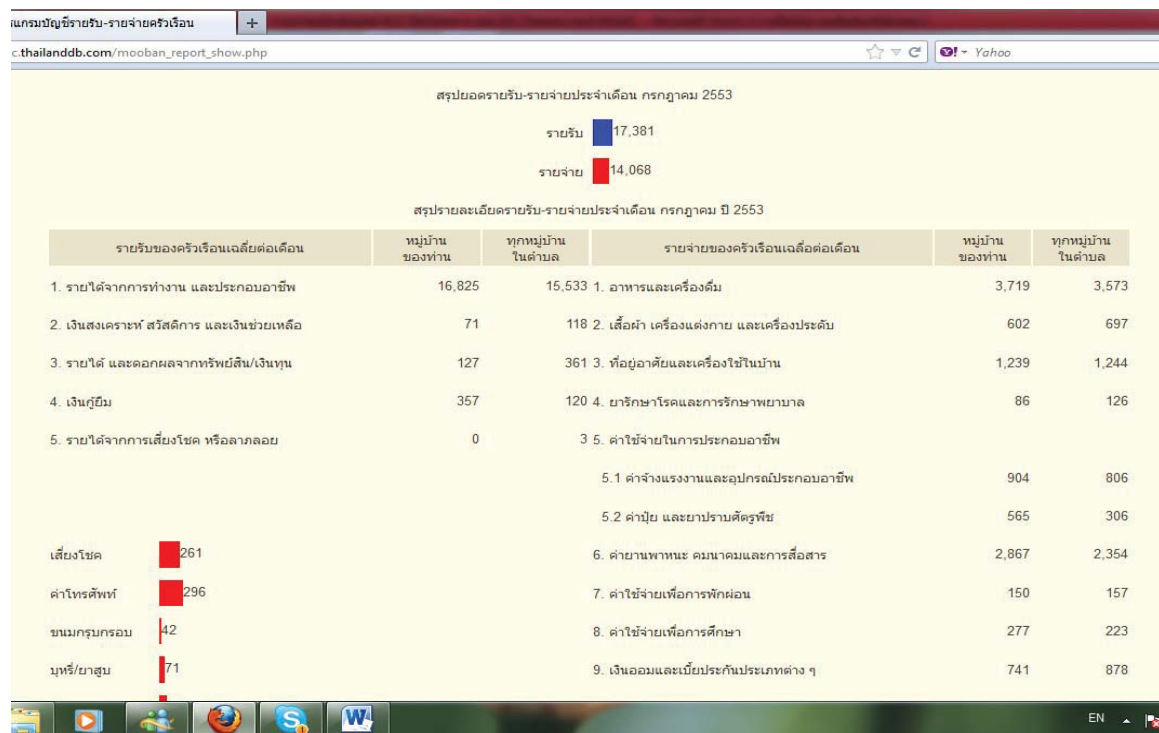
๖.๓) โปรแกรมคอมพิวเตอร์ระบบออนไลน์ โครงการKCC พัฒนาโปรแกรมประยุกต์ (Application) เพื่อใช้จับความรู้จากข้อมูลจาก ๒ แหล่งเรียนรู้ คือ โครงการความร่วมมือฯ และ โครงการ ๑ x ๕ จำนวน ๔ โปรแกรม คือ ๑.) โปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือน www.kccs.bunditsbpac.com ร่วมกับ ศอ.บต. เขียนโดยนายมนัสภาพ สุวริยนนท์ โดยประยุกต์จากความรู้ของโปรแกรม MapWindow GIS และโปรแกรมขอหนด ๒.) โปรแกรมบัญชีรับจ่ายครัวเรือน www.homeacc.thailanddb.com พัฒนาต่อยอดจากโปรแกรมบัญชีครัวเรือน แบบออฟไลน์ (Off Line) ที่พัฒนาโดย สกว. และมหาวิทยาลัยมหิดล ๓.) โปรแกรมจับความรู้ฐานข้อมูลอาชีพ www.100tambol.QLF.or.th ร่วมกับสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน(สสค.) ๔.) โปรแกรมฐานข้อมูลไม้ผล จังหวัดนครศรีธรรมราช www.thaisouthfruit.com โดยมีรูปแบบ (Interface) ของ ๔ โปรแกรม ดังนี้...

ภาพที่ ๒๓ ภาพแสดงรูปลักษณะของโปรแกรมจับความรู้ฐานข้อมูลอาชีพ ที่พัฒนาโดยโครงการKCC ร่วมกับ สศก. ใช้ในพื้นที่เป้าหมาย ๑๐๐ ตำบล ๒๗ จังหวัด ซึ่งมีพื้นที่เป้าหมายของโครงการความร่วมมือฯและโครงการKCC จำนวน ๕๒ ตำบล

ภาพที่ ๒๔ แสดงรายการเมนูข้อมูลโปรแกรมจับความรู้ ซึ่งมีรายงานในรูปแบบ GIS นำเสนอประกอบด้วย

ภาพที่ ๒๕ แสดงรูปลักษณะของโปรแกรมบัญชีรับจ่ายครัวเรือน ในระดับครัวเรือน และสามารถประมวลผลข้อมูลเพื่อรองรับการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด

ภาพที่ ๒๖ การประมวลผลข้อมูลรายจ่ายประเภทสินค้าฟุ่มเฟือยของครัวเรือนในรอบเดือน ซึ่งสามารถลดรายจ่ายได้โดยไม่กระทบต่อคุณภาพชีวิต และการใช้ ปุ๋ยเคมี ซึ่งสามารถลดรายจ่ายและทดแทนด้วยปุ๋ยชีวภาพ

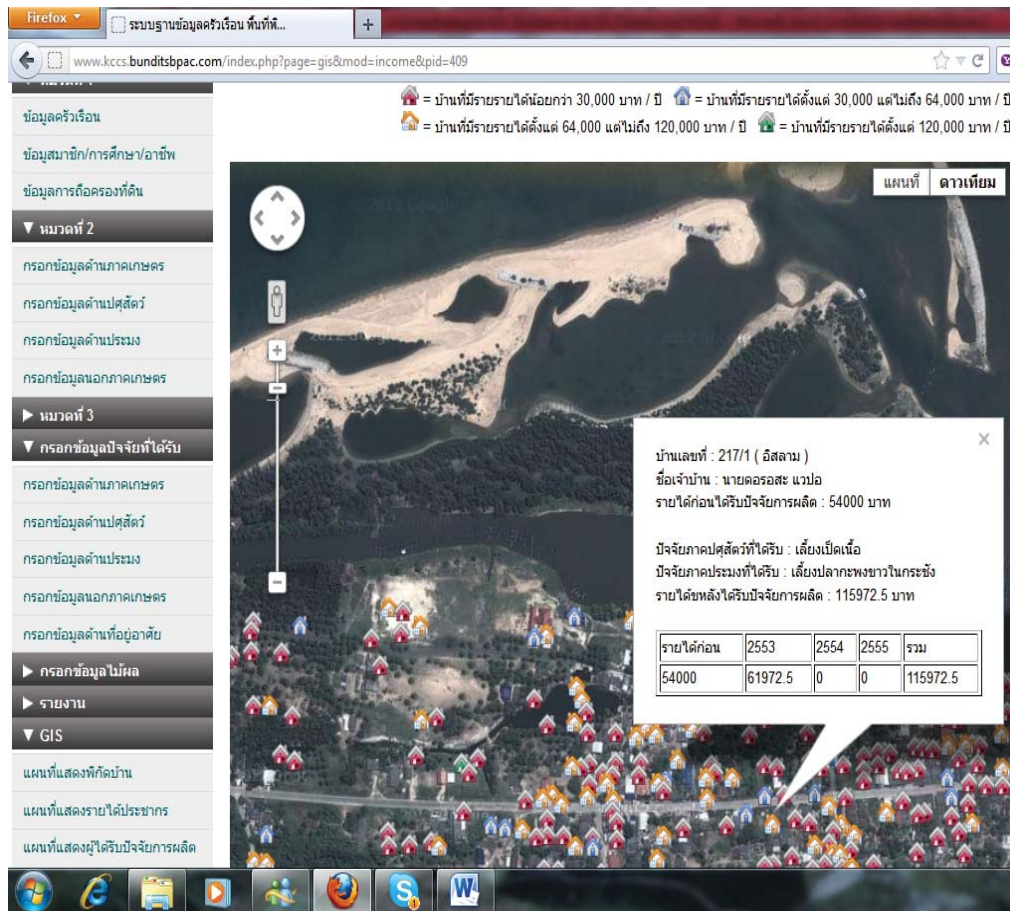
▼ หมวดที่ 1	กรอกข้อมูลปัจจัยที่ได้รับด้านปศุสัตว์						
ข้อมูลครัวเรือน	ปี	รหัสบ้าน	ผู้ได้รับปัจจัย	บ้านเลขที่	หมู่บ้าน	ปัจจัยที่ขอ	ปัจจัยที่ได้รับ
ข้อมูลสมาชิก/การศึกษา/อาชีพ	2553	94040019346	นางสาวมาลียะ เจอะลัส	192	บางมะรวด	เลี้ยงไก่พันธุ์พื้นเมือง	เลี้ยงไก่พันธุ์พื้นเมือง
ข้อมูลการถือครองที่ดิน	2553	94040043847	นางมะรอดี บินสะแม	005	บางมะรวด	เลี้ยงเบ็ดเทศ	เลี้ยงเบ็ดเนื้อ
▼ หมวดที่ 2	2553	94040043847	นางมะรอดี บินสะแม	005	บางมะรวด	เลี้ยงแพะเนื้อรายย่อย	เลี้ยงแพะเนื้อรายย่อย
กรอกข้อมูลด้านภาคเกษตร	2553	94040043944	นายแสมาแฮ แวปอ	017/2	บางมะรวด	เลี้ยงเบ็ดเทศ	เลี้ยงเบ็ดเนื้อ
กรอกข้อมูลด้านปศุสัตว์	2553	94040043961	นางแยนะ อาลี	019	บางมะรวด	เลี้ยงเบ็ดเทศ	เลี้ยงเบ็ดเนื้อ
กรอกข้อมูลด้านประมง	2553	94040044045	นายยาสะยา มะเด็ง	025/2	บางมะรวด	เลี้ยงเบ็ดเทศ	เลี้ยงเบ็ดเนื้อ
กรอกข้อมูลนอกภาคเกษตร	2553	94040044045	นายยาสะยา มะเด็ง	025/2	บางมะรวด	เลี้ยงแพะเนื้อรายย่อย	เลี้ยงแพะเนื้อรายย่อย
▼ หมวดที่ 3	2553	94040044118	นายยะปา กูโน	032	บางมะรวด	เลี้ยงเบ็ดเทศ	เลี้ยงเบ็ดเนื้อ
กรอกข้อมูลการออมเงิน	2553	94040044258	นายเจอะซัน เจ๊ะและ	045	บางมะรวด	เลี้ยงเบ็ดเทศ	เลี้ยงเบ็ดเนื้อ
กรอกข้อมูลหนี้สินปัจจุบัน	2553	94040044321	นางกีเยาะ มะ	049	บางมะรวด	เลี้ยงเบ็ดเทศ	เลี้ยงเบ็ดเนื้อ
กรอกข้อมูลที่อยู่อาศัย	2553	94040044321	นางกีเยาะ มะ	049	บางมะรวด	แพะเนื้อรายย่อย	เลี้ยงแพะเนื้อรายย่อย
กรอกปัญหา/อุปสรรค	2553	94040044444	นางยามัสยะห์ เจอะลัส	060	บางมะรวด	เลี้ยงเบ็ดเทศ	เลี้ยงเบ็ดเนื้อ

ภาพที่ ๒๗ โปรแกรมระบบฐานข้อมูล ฯ ในพื้นที่ สอ.บต. แสดงผลการรับปัจจัยด้านปศุสัตว์ รายครัวเรือน ในแต่ละหมู่บ้าน ภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดภาคใต้ ซึ่งบัณฑิตอาสา ประจำหมู่บ้าน เป็นผู้นำเข้าข้อมูลจากสมุดคู่มือครัวเรือนเล่มเขียว ที่บันทึกโดยครัวเรือน

ยินดีต้อนรับ สมาชิกหมู่บ้านบางมะรวด [Logon]										
หมู่บ้าน : บางมะรวด ตำบล : บ้านกลาง อำเภอ : ปะนาเระ จังหวัด : ปัตตานี										
รายงานวิเคราะห์รายได้ประชากร										
หมู่บ้านบางมะรวด ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี										
หมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวนครัวเรือน	รายได้ก่อนได้รับปัจจัย				รายได้หลังได้รับปัจจัย			
			< 30,000	< 64,000	< 120,000	>= 120,000	< 30,000	< 64,000	< 120,000	>= 120,000
บางมะรวด	01	355	233	86	35	1	219	36	97	3

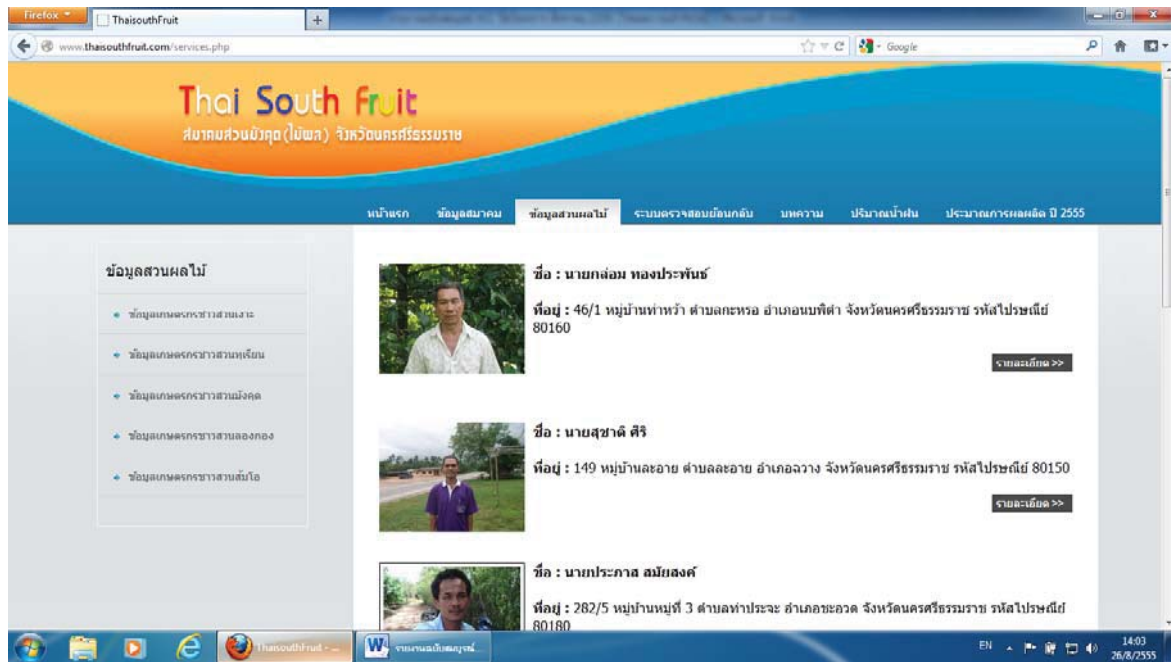
ภาพที่ ๒๘ แสดงรายงานการวิเคราะห์รายได้ของจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้ (รายรับ) ใน ๔ ช่วงของรายรับ ที่เปลี่ยนแปลงไปก่อนและหลังการรับปัจจัยการผลิต ในปี ๒๕๕๓ ซึ่งกรณีบ้านบางมะรวด มีครัวเรือนที่รายรับมากกว่า ๑๒๐,๐๐๐ บาท เพิ่มขึ้น ๒ ครอบครั้ว และมีจำนวนครัวเรือน ที่รายได้เพิ่มขึ้นในทุกช่วง แสดงว่าการดำเนินงาน โครงการพัฒนาฯที่บ้านบางมะรวด ตำบลบ้านกลาง อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ได้ผลดี

รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (โครงการ KCC)

ภาพที่ ๒๕ แสดงรายได้ของครัวเรือนบนระบบ GIS ในช่วงก่อนรับปัจจัยการผลิต และ หลังรับปัจจัยการผลิต ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ซึ่งกรณีครัวเรือนนายคอโรสะ แวปอ บ้านบางมะรวด ตำบลบ้านกลาง อำเภอบะนัง จังหวัดปัตตานี ใน พ.ศ. รายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม ๖๑,๕๖๒ บาท ยัง ห่างไกลจากเป้าหมายในปี ๒๕๕๕ อีก ๔,๐๒๘ บาท (๑๒๐,๐๐๐ – ๑๑๕,๙๗๒ = ๔,๐๒๘ บาท) แสดงว่า โอกาสที่จะเพิ่มถึง ๑๒๐,๐๐๐ บาท/ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ นั้นมีสูง

จากข้อมูลในโปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือน ในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น มี ประโยชน์มากในการจับความรู้ เพื่อติดตามผลการดำเนินงานโครงการด้านเศรษฐกิจของรัฐบาล และภาคีการพัฒนาทุกระดับ ซึ่งฝ่ายบริหารจัดการงานพัฒนาทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด สามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาต่อยอดในงานพัฒนาเชิงพื้นที่ แก้ปัญหาได้ตรงจุด ตรงประเด็นมากยิ่งขึ้น นำไปบูรณาการกับการแก้ไขปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนใต้ได้อย่างดี

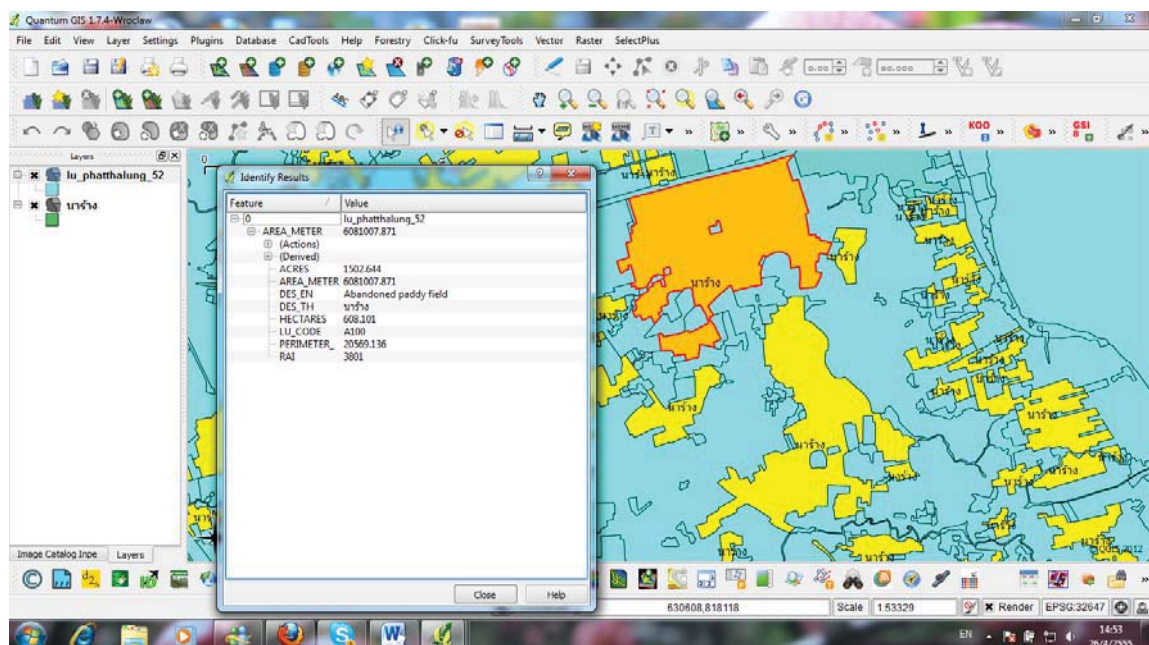
ภาพที่ ๓๐ แสดงรูปลักษณ์โปรแกรมการบริหารจัดการไม้ผลในจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยโปรแกรม www.thaisouthfruit.com ซึ่งเป็นการพัฒนาข้อมูลรองรับการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ในระบบการจัดการตลาดแบบใหม่ โดยเริ่มต้นดำเนินการในกิจการของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตไม้ผลส่งออก อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช (กรกฎาคม ๒๕๕๕)

ภาพที่ ๓๑ แสดงข้อมูลกิจกรรมในแปลงชาวสวน ซึ่งเชื่อมโยงกับระบบการตรวจสอบย้อนกลับ และระบบประกันคุณภาพผลผลิต ในการบริหารจัดการตลาดรูปแบบใหม่

๖.๓) โปรแกรมสารสนเทศภูมิศาสตร์ MapWindowGIS และ Q-GIS โครงการKCC ได้เรียนรู้โปรแกรม GIS ทั้ง ๒ โปรแกรม จากการฝึกอบรม โดยได้รับการสนับสนุนจาก สกว. และ กระทรวง ICT จากนั้นได้นำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับกลุ่มเป้าหมาย ๓ ระดับคือ ๑.) เครือข่ายนักวิจัยท้องถิ่น ในโครงการ ๑ x ๕ จำนวน ๘ คน ๒.) เครือข่ายอปท.ในพื้นที่เป้าหมายโครงการความร่วมมือฯ ๕ จังหวัด และ ๓.) เครือข่ายบัณฑิตอาสาประจำหมู่บ้านในพื้นที่ ๕ จังหวัดภาคใต้ จำนวน ๒,๐๗๑ คน โดยมีขีดความสามารถของโปรแกรม GIS ทั้ง ๒ โปรแกรม ดังนี้..

- MWGIS เป็นโปรแกรม GIS ประเภทฟรีซอฟต์แวร์หรือ Open Sources ที่ง่ายในการเรียนรู้และถ่ายทอดสู่ผู้ใช้ในระดับหมู่บ้านตำบล โครงการKCC โครงการความร่วมมือฯและโครงการ ๑x๕ ใช้ฝึกอบรมให้บัณฑิตอาสาและเจ้าหน้าที่อปท. เพื่อบันทึกข้อมูลด้านพื้นที่ (Spatial Data)

ภาพที่ ๓๒ แสดงผลการใช้ โปรแกรม Q-GIS ประมวลผลการค้นหาข้อมูลแปลงที่ดิน”นาร้าง” ในจังหวัดพัทลุง โดยโครงการKCC ขออนุมัติข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินใน ๑๔ จังหวัดภาคใต้ จากกรมพัฒนาที่ดินมาเผยแพร่และเป็นฐานข้อมูลประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยโปรแกรม Q-GIS มีขีดความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติเบื้องต้นได้ด้วย

แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยของพื้นที่นาไร่ในจังหวัดพัทลุง (พ.ศ.๒๕๕๒)

Mean:149.15658363

StdDev:497.160109793

Sum:83826.0

Min:2.0

Max:8299.0

N:562.0

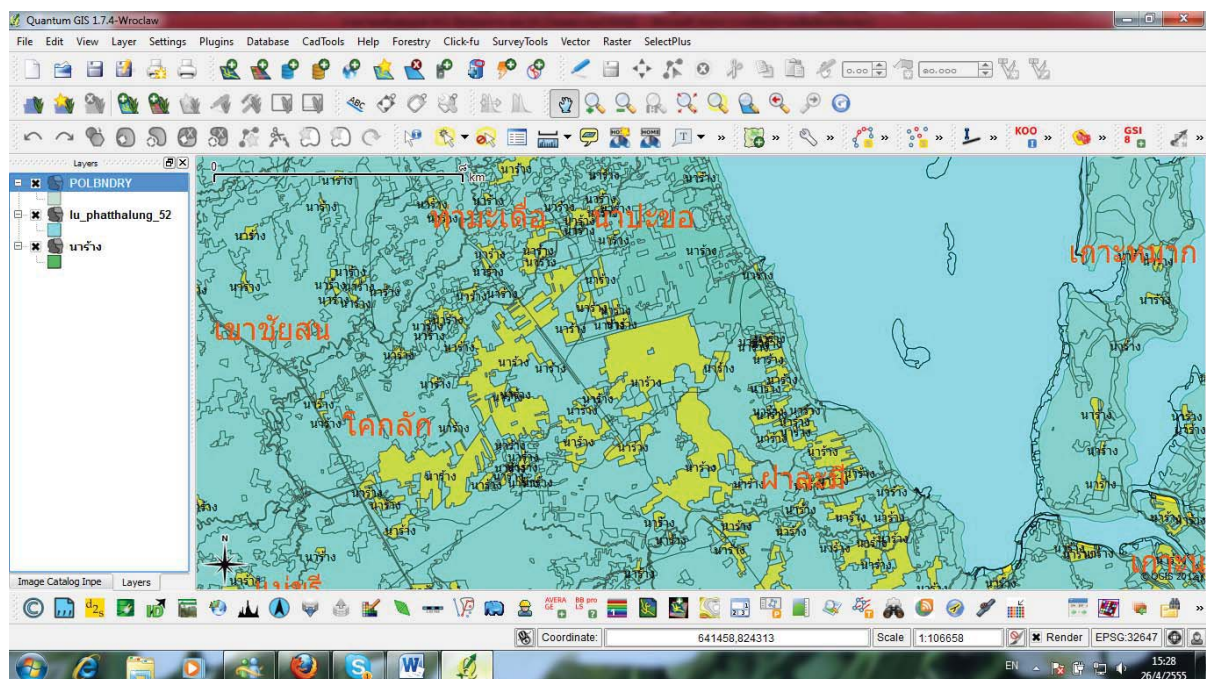
CV:3.3331422435

Number of unique values:216

Range:8297.0

Median:46.0

ภาพที่ ๓๓ แสดงข้อมูลสถิติเบื้องต้นของข้อมูลนาไร่ในจังหวัดพัทลุง จากการประมวลผลของโปรแกรม Q-GIS พบว่า มีทั้งหมด ๕๖๒ พื้นที่ โดยมีค่าเฉลี่ยของนาไร่พื้นที่ละ ๑๔๙ ไร่ และพื้นที่นาไร่ทั้งจังหวัดมีประมาณ ๘๓,๘๒๖ ไร่ พื้นที่นาไร่ที่ใหญ่ที่สุด คือ ๘,๒๙๙ ไร่ พื้นที่นาไร่ที่เล็กที่สุด คือ ๒ ไร่ และเมื่อนำข้อมูลพื้นที่เขตการปกครองมาทับ (Overlay) บนชั้นข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน เราก็จะทราบตำแหน่งที่ตั้งและปริมาณพื้นที่ ของพื้นที่นาไร่ในตำบลต่างๆ ด้วย ดังแสดงในภาพที่ ๓๔

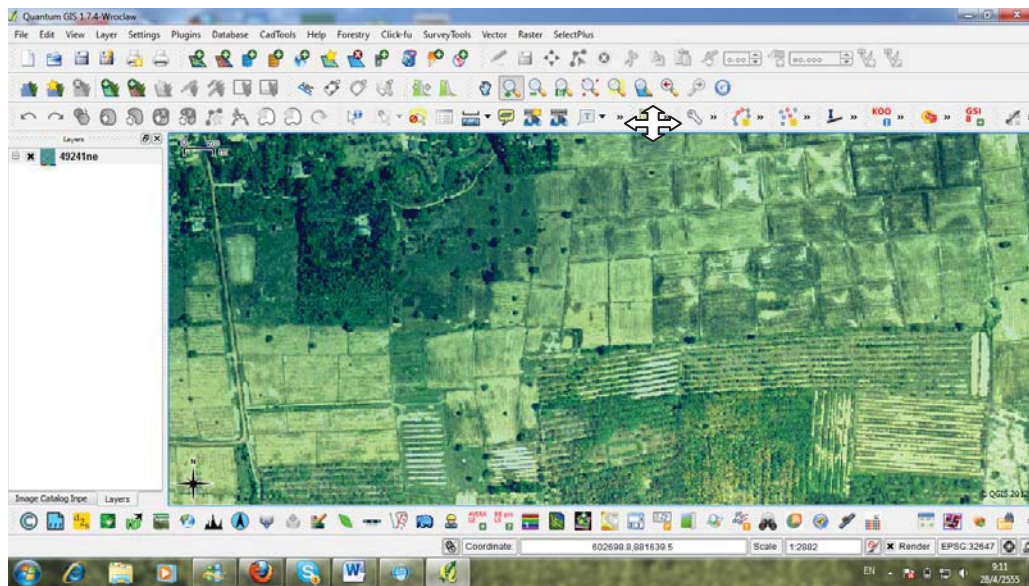
ภาพที่ ๓๔ แสดงตำแหน่งตำบลและพื้นที่นาไร่ จากการเชื่อมโยงข้อมูลกรมพัฒนาที่ดินกับกรมการปกครอง (เขตการปกครอง) ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒

จากประสบการณ์การพัฒนาเครื่องมือจับความรู้ (Knowledge Tools) ดังกล่าวข้างต้น มีความรู้เรื่อง “คุณสมบัติของเครื่องมือจับความรู้ที่เหมาะสม” ที่ควรพิจารณาให้ครบคุณลักษณะ ๕ ประการ ดังนี้

๑.) ใช้งานง่าย สะดวก หรือ Friendly (F) : สำหรับกลุ่มเป้าหมายในทุกระดับ โดยเฉพาะชุดเครื่องมือโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ควรเป็นโปรแกรมที่ง่ายต่อการใช้งาน สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ตัวอย่างเช่น....

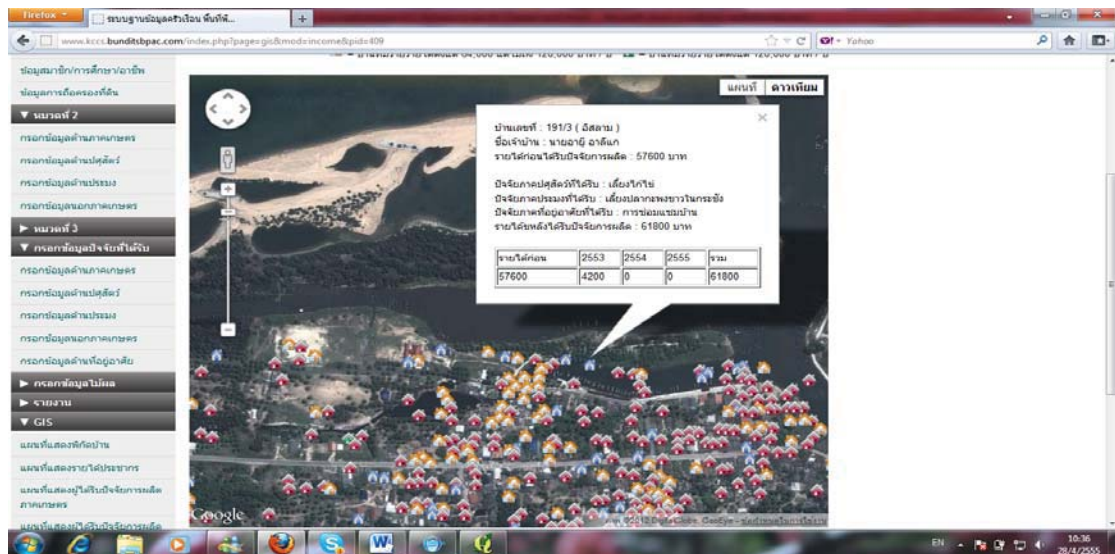
โปรแกรมบัญชีรับจ่ายครัวเรือน แบบออนไลน์ (Online) ที่โครงการ KCC พัฒนาขึ้น เพื่อให้ง่ายในการใช้งานมากขึ้น เพราะโปรแกรมบัญชีครัวเรือน ประเภทออฟไลน์ (Offline) ประสบปัญหาความยุ่งยากในการติดตั้ง หากเจ้าหน้าที่ของ อปท. ขาดความรู้ความเข้าใจ ทำให้ติดตั้ง (Install) โปรแกรมไม่ได้ ส่งผลให้หลายตำบลในพื้นที่เป้าหมายของโครงการความร่วมมือฯ ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากโปรแกรมบัญชีรับจ่ายครัวเรือนได้เต็มขีดความสามารถของโปรแกรม เมื่อพัฒนาในรูปแบบโปรแกรมสำเร็จรูปแบบออนไลน์ สามารถแก้ปัญหาการติดตั้งได้ เพราะ อปท. ทุกตำบลในพื้นที่เป้าหมายทุกแห่ง มีระบบอินเทอร์เน็ตรองรับแล้ว การใช้ประโยชน์จากโปรแกรมบัญชีรับจ่ายครัวเรือนจึงเพิ่มสูงขึ้น

โปรแกรม MapWindowGIS เป็นโปรแกรมสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) รองรับการจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) ประเภท Open source ที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย ง่ายในการเรียนรู้ โดยมีเครือข่ายผู้ใช้ทั่วโลกผ่านเว็บไซต์ ชื่อ www.mapwindow.org และโครงการ KCC ได้จัดทำคู่มือการใช้งานโปรแกรม MapWindowGIS เป็นภาษาไทย เผยแพร่ในการฝึกอบรมบัณฑิตอาสาในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนใต้ ด้วย ซึ่งในปัจจุบัน (เมษายน ๒๕๕๕) เครื่องมือจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่ที่สำคัญ คือ โปรแกรม MapWindowGIS และ แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศอโรโรสีเชิงเลข ในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพื้นที่ ๑๔ จังหวัดภาคใต้ มีครบทุกตำบลแล้ว สามารถรองรับระบบการพัฒนาข้อมูล GIS ได้ในทุกตำบล

ภาพที่ ๓๕ โปรแกรม MapWindowGIS เป็นเครื่องมือจับความรู้เชิงพื้นที่ ที่จะตอบโจทย์ งานพัฒนาเชิงพื้นที่ได้อย่างดี ใช้โปรแกรมที่ดาวน์โหลดจาก www.mapwindow.org และแผนที่ ภาพทางอากาศ มาเป็นฐานในการจัดการข้อมูล โดย อปท.และชุมชนร่วมมือกันจัดทำข้อมูล สามารถนำไปใช้รองรับการพัฒนาแผนแม่บทชุมชนรูปแบบใหม่

๒.) มีความฉลาด ปราดเปรื่อง ประยุกต์ใช้งานได้จริง หรือ **Intelligence (I)** คุณสมบัติ ด้านนี้ เป็นสิ่งที่หาได้ง่ายในโลกของ IT เพราะขณะนี้ทั่วโลกมีเครื่องมือการเรียนรู้มากมายที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ โครงการ KCC ได้นำความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาไทยอย่างหลักการหัวใจ นักปราชญ์ สุ-จิ-ปุ-ลิ มาประยุกต์กับแนวคิดของการวิจัยแบบมีส่วนร่วม พัฒนาระบบการ “บัตร พาคิด” (Participatory Card Kits) มาใช้จัดฝึกอบรมแบบการมีส่วนร่วม ทำให้เพิ่มประสิทธิภาพของการจับความรู้จากการประชุมของชุมชน ได้มากขึ้น เช่นเดียวกับโปรแกรมระบบฐานข้อมูล คราวเรือน ๕ จังหวัดชายแดนใต้ ภายใต้โครงการพัฒนาเพื่อเพิ่มรายได้ครัวเรือน หากมีการนำเข้า ข้อมูลสม่ำเสมอต่อเนื่อง คณะผู้บริหารในระดับต่างๆ โปรแกรมสามารถประมวลผลและวิเคราะห์ ผลการดำเนินงานมานำเสนอได้อย่างน่าสนใจ ดังนี้...

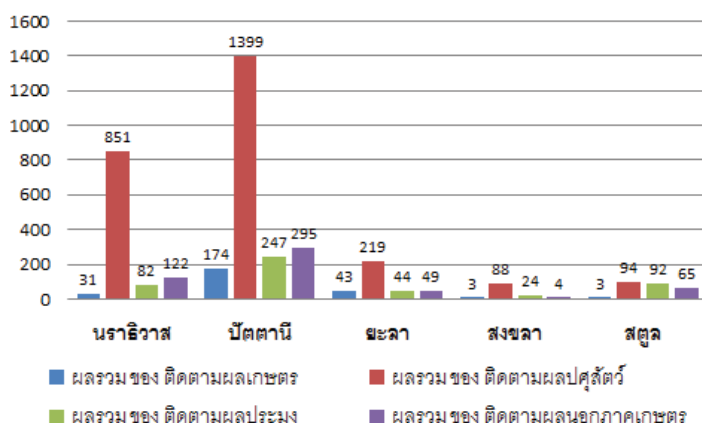

ภาพที่ ๓๖ แสดงขีดความสามารถของโปรแกรมระบบฐานข้อมูล ในการประมวล การวิเคราะห์ผล และการแสดงผลเชิงพื้นที่ ผลของรายได้ของครัวเรือนในบ้านบางมะรวด ตำบลบ้านกลาง อำเภอยะนิงะ จังหวัดปัตตานี ภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษฯ สอ.บต.

จากรายรับเป้าหมายของครัวเรือน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ครัวเรือนละไม่น้อยกว่า ๑๒๐,๐๐๐ บาท นั้น ผลจากการดำเนินงานการพัฒนาในปี ๒๕๕๓ ที่บ้านบางมะรวด สามารถหาข้อมูลผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้จากโปรแกรมระบบฐานข้อมูลได้ไม่ยาก ถ้าบัณฑิตอาสาประจำหมู่บ้านมีการนำเข้าข้อมูลตามแผนงานที่ตกลงกันไว้

๓.) สร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงได้หลายระดับ หรือ Relationship (R) โดยคุณสมบัติของเครื่องมือจับความรู้ด้านนี้ ทำได้ในชุดเครื่องมือที่ทำงานบนระบบ IT เพราะต้องการข้อมูลของหลายภาคส่วน หลายแหล่งเรียนรู้ เข้ามาเชื่อมโยง มาประมวลผล เพื่อนำไปสู่ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (DSS) ในที่สุด โดยมีตัวอย่างข้อมูลแสดงผลการติดตาม การนำเข้าข้อมูลในโปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือน ของบัณฑิตอาสา ดังนี้

กราฟแสดงจำนวนที่มีการติดตามผลการดำเนินงาน
ของบัณฑิตอาสา

ภาพที่ ๓๗ แสดงผลการติดตาม กิจกรรมของโครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษฯ ของบัณฑิตอาสา รวมจำนวน ๓,๘๒๕ ครั้วเรือน ใน ๔ หมวดโครงการ ซึ่งอยู่ในระดับความสำเร็จร้อยละ ๔๘ ของจำนวนครั้วเรือนที่ได้รับปัจจัยการผลิต (๘,๑๔๔ ครั้วเรือน)

จากแผนภาพรูปกราฟดังกล่าว (ข้อมูลปลายน้ำ) โปรแกรมระบบฐานข้อมูลครั้วเรือน ที่ดำเนินงานในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนใต้ สามารถเชื่อมโยงไปสู่การจัดการตรวจสอบข้อมูลในระดับกลางน้ำและต้นน้ำได้ไม่ยาก เพราะโปรแกรมมีการออกแบบรองรับการเชื่อมโยงข้อมูลไว้หลากหลายมิติ ซึ่งจะกล่าวถึงในบทที่ ๘ ต่อไป

๔.) การจัดการใช้ชุดเครื่องมือได้ด้วยตนเอง หรือ Self-Management ขององค์กรที่รับผิดชอบกระบวนการจับความรู้ ซึ่งพบว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จของการนำเครื่องมือไปประยุกต์ใช้เช่นกัน เช่น อปท.ทั่วประเทศได้สนองรับนโยบายการจัดทำแผนที่ภายในระบบ IT แทนระบบการทำมือ และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (สถ.) มีคำสั่งให้ทุก อปท. ดำเนินการ และมีการจัดฝึกอบรมให้ทุก อปท. มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ผลปรากฏว่าระยะเวลาผ่านไป ๕ ปีเศษแล้ว ยังไม่สำเร็จ มี อปท. ที่สามารถใช้ความรู้และ โปรแกรมแผนที่ภายใน LTax 3000 ที่กรม สถ. พัฒนาขึ้นไม่ถึงร้อยละ ๕ ของจำนวน อปท. ทั้งประเทศ แสดงให้เห็นขีดความสามารถของ อปท. ที่ยังไม่สามารถจัดการชุดเครื่องมือในระบบ IT รองรับการจัดเก็บภายในได้ด้วยตนเอง ต้องมีการจัดจ้างภาคเอกชน (Outsorce) เข้ามาดำเนินการ แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จ

โครงการ KCC เห็นประสบการณ์ดังกล่าวของ อปท. จึงติดตามผลการดำเนินงานของ อบต. หัวไทร อำเภอกะปง จังหวัดนครศรีธรรมราช หนึ่งในพื้นที่ตำบลเป้าหมายของโครงการ ๑x๕ มีข้อสังเกตว่า “ อปท. ควรมีการจัดจ้างพนักงานด้านนี้ขึ้นมาโดยตรง ส่งเข้าร่วมฝึกอบรมกับ กรม สถ. และให้มีการนำโปรแกรม MapWindowGIS เข้ามาประยุกต์ในการจัดทำแผนที่ดินก่อน ซึ่งง่ายและขยายผลงานไปสู่การจัดการข้อมูลของ อปท. ด้านอื่นๆด้วย ไม่จำกัดอยู่เฉพาะงานเก็บภาษีจากประชาชนด้านเดียว จากนั้นให้มีการนำเข้าสู่ข้อมูลอย่างต่อเนื่อง มีงบประมาณสนับสนุน

มอบหมายภารกิจให้ชัดเจน จะทำให้การจัดทำโปรแกรมแผนที่ภายใต้ที่ดำเนินการโดย อปท.เอง สำเร็จได้ ซึ่งคาดว่าจะใช้เวลาไม่น้อยกว่า ๒ ปีต่อตำบล” การพัฒนาสื่อและการประยุกต์ใช้งานจึงเป็นภารกิจใหม่ของ อปท. ร่วมกับภาคประชาชนในตำบลนั้นๆ

๕.) มีการจัดการฝึกอบรมการใช้ชุดเครื่องมือ หรือ **Training** เป็นคุณสมบัติข้อสุดท้ายที่จะทำให้ชุดเครื่องมือสามารถนำไปใช้ได้จริง เพราะในพื้นที่เป้าหมายของโครงการความร่วมมือฯ และโครงการ ๑x๕ นั้น มีการจัดฝึกอบรมการใช้เครื่องมือจับความรู้ อย่างต่อเนื่อง เช่น การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การใช้ชุดเครื่องมือสนับสนุนการประชุมแบบ “บัตรพาคิด” ในพื้นที่ ๑๔ จังหวัดภาคใต้ หรือ การจัดฝึกอบรมการใช้โปรแกรม MapWindowGIS , โปรแกรม Q-GIS , โปรแกรมบัญชีรับ-จ่าย ครว้เรือน , โปรแกรมขอนหาด รองรับการจัดการข้อมูลในเชิงพื้นที่ ให้กับนักวิจัยและเจ้าหน้าที่ จาก อปท. อย่างต่อเนื่อง

ในช่วงที่โครงการ KCC ขยายผลการดำเนินงานไปสู่ภาคีการพัฒนาอื่นๆ เช่น สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) มีการจัดฝึกอบรมการใช้โปรแกรมต่างๆ ผ่านช่องทาง “เครื่องมือสื่อสารและการประชุมผ่านระบบ Internet ซึ่งมี Software แบบฟรีซอฟต์แวร์ อย่างโปรแกรม +Google (กูเกิลพลัส) หรือ โปรแกรม SKYPE รวมทั้งการผลิตคู่มือเรียนรู้การใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ แบบ Tutorial (คู่มือสอนการทำงานทีละขั้นตอน) ให้กับนักวิจัยท้องถิ่น เครือข่ายเจ้าหน้าที่ อปท. และเครือข่ายบัณฑิตอาสา เป็นต้น

ภาพที่ ๓๘ การฝึกอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคลากรของ สอ.บต. เป็นกิจกรรมสำคัญ แต่ปัญหาที่โครงการ KCC แก้ไขไม่ได้ คือ การโยกย้ายเจ้าหน้าที่ ซึ่งในกรณี สอ.บต. ในช่วงเปลี่ยนผ่านรัฐบาล มีการโยกย้ายเจ้าหน้าที่ชุดเดิมที่ทำงานร่วมกับโครงการ KCC ออกไปทั้งหมด ทำให้การจัดการความรู้ขาดความต่อเนื่อง

บทที่ ๗

ปฏิบัติการ K 3 : การเผยแพร่และการสร้างสื่อ (Knowledge Sharing)

ปฏิบัติการเพื่อภารกิจการเผยแพร่ โครงการการ KCC ใช้เส้นทาง (Path) การเผยแพร่ความรู้ ในหลายช่องทาง ได้แก่...

๗.๑) การถ่ายทอดความรู้ในเครือข่ายนัก GIS ชุมชน จำนวน ๑๔ คน ในโครงการ ๑x๕ และเจ้าหน้าที่ของ สอ.บต. ได้แก่ ๑.) นายเกียรติศักดิ์ แก้วดุก ๒.) นางสาวชาบีอา ยุทธศาสตร์ ๓.) นายชิน ทิพย์เพ็ง ๔.) นายไชยา กรรไพบระ ๕.) อ.ปญฺญทรรษา อุ่นเลิศ ๖.) นายณรงค์ สุขขวัญ ๗.) นางจิตตรา ทิพย์ทอง ๘.) นายดำรงชัย ทองนุ่น ๙.) นางสาวฝาคิมะ เกนุย์ ๑๐.) นางสาววรรณดา สุขบำเพ็ญ ๑๑.) นายอัสริย์ ยา ๑๒.) นายอับดุลฮาгим หามะ ๑๓.) นายมนัสภาพ สุวริยนนท์ ๑๔.) นายณรงค์ คงมาก โดยทั้ง ๑๔ คน สามารถไปถ่ายทอดความรู้ต่อไปยังพื้นที่เป้าหมายของแต่ละคนด้วย ซึ่งประมาณการจำนวนคนที่รับความรู้ไปจาก ๑๔ คนโดยตรง จะมีจำนวนไม่น้อยกว่าอัตรา ๑x๕ เช่น นางสาวจิตตรา ทิพย์ทอง จากจังหวัดตรัง ทำงานร่วมกับเครือข่าย อบต.บ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง และเครือข่ายงานด้านที่ดิน สามารถถ่ายทอดให้เยาวชนผ่านโครงการของ อบต.บ่อหิน ได้ไม่น้อยกว่า ๑๐ คน, นายณรงค์ สุขขวัญ จากตำบลคูหาใต้ อำเภอรังษีมิ จังหวัดสงขลา สามารถถ่ายทอดความรู้ให้เครือข่ายเยาวชนและเจ้าหน้าที่ อบต. ในพื้นที่ ๕ ตำบลข้างเคียงได้ไม่น้อยกว่า ๑๐ คน, นายอัสริย์ ยา และนายอับดุลฮาгим หามะ ใช้กลไกแกนนำบัณฑิตอาสาสมัครระดับอำเภอในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนใต้ ถ่ายทอดความรู้ไปยังแกนนำบัณฑิตอาสาได้ไม่น้อยกว่า ๒๐ คน เป็นต้น

๗.๒) การจัดการฝึกอบรมให้กับบัณฑิตอาสา ๒,๐๗๓ คน ในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนใต้ ภายใต้วรรวมมือกับ สอ.บต. โครงการKCC ร่วมจัดฝึกอบรมการใช้คู่มือครัวเรือน(เล่มเขียว) , โปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือน,โปรแกรมখনหาด,โปรแกรม MapWindowGIS และหลักสูตรการวิเคราะห์/การแปลความหมายข้อมูล ให้กับบัณฑิตอาสาในพื้นที่เป้าหมายของโครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดชายแดนใต้ ในช่วงเวลา เดือน ธันวาคม ๒๕๕๒ – กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓ และ มิถุนายน – สิงหาคม ๒๕๕๓ ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย จังหวัดสงขลา จากนั้น ทาง สอ.บต. มีการจัดประชุมติดตามผลในระดับอำเภอ รวมทั้งติดตามการนำเข้าข้อมูลในโปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือน ในเว็บไซต์ www.kccs.bunditsbpac.com ซึ่ง มีรายงานผลการนำเข้าข้อมูลของบัณฑิตอาสาในโปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือน ดังต่อไปนี้...

	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
	หมู่บ้าน	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด	จำนวนข้อมูลนำเข้าทั้งหมด	ข้อมูลครัวเรือน	ข้อมูลประชากร	เกษตรกร	ปศุสัตว์	ประมง
1	วังกว้าง	5	ป่าไร่	แม่ลาน	ปัตตานี	454	160	294	0	0	0
2	ตันหยง	3	ม่วงเตี้ย	แม่ลาน	ปัตตานี	350	166	180	0	4	0
3	ปลักปรือ	1	ม่วงเตี้ย	แม่ลาน	ปัตตานี	339	158	180	0	1	0
4	ม่วงเตี้ย	4	ม่วงเตี้ย	แม่ลาน	ปัตตานี	294	128	166	0	0	0
5	คุรช	2	ม่วงเตี้ย	แม่ลาน	ปัตตานี	280	131	147	0	2	0
6	กำปงลูวา	7	ป่าไร่	แม่ลาน	ปัตตานี	279	127	152	0	0	0
7	บือเระ	1	บือเระ	สายบุรี	ปัตตานี	257	21	236	0	0	0
8	ป่าสวย	2	แม่ลาน	แม่ลาน	ปัตตานี	229	63	99	11	30	11
9	กะดุนง	4	กะดุนง	สายบุรี	ปัตตานี	205	0	205	0	0	0
10	ท่าบ	5	ม่วงเตี้ย	แม่ลาน	ปัตตานี	200	87	113	0	0	0
11	สุแตงมาแฉ	1	กะดุนง	สายบุรี	ปัตตานี	199	0	183	0	0	0
12	บาโงมูง	6	เตราชบอน	สายบุรี	ปัตตานี	193	0	162	2	3	0

ภาพที่ ๓๕ แสดงรายงานผลการนำเข้าข้อมูลของแต่ละหมู่บ้านในแต่ละจังหวัด แยกรายเดือน (ในภาพเป็นผลการนำเข้าข้อมูลในเดือนมิถุนายน ๒๕๕๔) ซึ่งเป็นการแสดงผลการดำเนินการนำเข้าข้อมูลของบัณฑิตอาสาแต่ละรายด้วย หากมีการกำกับติดตามที่ดี ตามหลักธรรมาภิบาล รัฐบาลส่วนกลาง สอ.บต. จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน สามารถใช้ผลการดำเนินการบริหารจัดการข้อมูลนี้ ติดตามสนับสนุนการดำเนินงานของพื้นที่ ตั้งแต่หน่วยย่อยที่สุด คือ ระดับครัวเรือน ได้อย่างชัดเจน เป็นแนวทาง “การจัดการงานพัฒนาผ่านระบบการบริหารจัดการข้อมูล” ที่เสริมประสิทธิภาพของทุกภาคีการพัฒนาได้

ผลการติดตามการนำเข้าข้อมูลในโปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือน สอ.บต. ดังกล่าวพบว่า มีบัณฑิตอาสาจำนวนมาก ที่ละเลย ไม่นำเข้าข้อมูลครัวเรือน ตามที่ตกลงกันไว้ จำนวนมาก แต่กลไกการติดตามสนับสนุนระดับ สอ.บต. จังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ยังไม่ได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไข กระบวนการทำงานของบัณฑิตอาสา โปรแกรมระบบฐานข้อมูลสามารถตรวจสอบย้อนกลับไปได้ตลอดว่า ผลการนำเข้าข้อมูลที่มีผลการดำเนินงาน เป็น “ศูนย์” หรือไม่ได้ดำเนินการเลยนี้ อยู่ที่หมู่บ้านไหน ? บัณฑิตอาสาชื่อใคร ? (หรือไม่มีบัณฑิตอาสาประจำหมู่บ้าน) มีผลการพัฒนาหมู่บ้านในระดับไหน?

๗.๓) การเผยแพร่ความรู้ทางสื่อวิชาการ ของ สกว.ในส่วนกลาง และ สำนักประสานงาน การวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ ๕ จังหวัดภาคใต้ตอนกลาง (สงขลา สตูล พัทลุง ตรัง นครศรีธรรมราช) ผ่านสื่อประเภทจดหมายข่าว วารสารทางวิชาการ และวิทยุออนไลน์ รวมทั้งสื่อ สารณะ ได้แก่ นิตยสารเคหการเกษตร, นิตยสารไม่ลองไม่รู้, จดหมายข่าว สว(ส)นความ ร่วมมือ เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ

๗.๔) การร่วมประชุมและเสนอผลงานทางวิชาการ โดยโครงการKCC เข้าร่วมนำเสนอ ผลงานทางวิชาการในระดับชาติ ระดับภาค ระดับจังหวัด ดังนี้..

- การประชุมวิชาการ Global Warming Forum ครั้งที่ ๓ เมื่อ ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๕ ณ โรงแรมทวินโลดส์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
- การประชุมวิชาการ ความท้าทายงานวิจัยเพื่อพัฒนาภาคเกษตรไทยในอนาคต เมื่อ วันที่ ๑๖-๑๘ ธันวาคม ๒๕๕๓ ณ โรงแรมรามารการ์เด็นส์ กรุงเทพฯ
- การประชุมวิชาการ การขับเคลื่อนประเทศด้วยพลังความรู้และความร่วมมือ เมื่อ วันที่ ๒๕-๒๖ มีนาคม ๒๕๕๔ ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ กรุงเทพฯ
- การประชุมวิชาการ ระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ครั้งที่ ๑ เมื่อ ๑-๕ เมษายน ๒๕๕๒ ณ ฮอลล์ ๕ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม อิมแพค เมืองทอง กรุงเทพฯ
- การประชุมนำเสนอ การจัดการข้อมูลครัวเรือนด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนใต้ ในที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายระดับชาติ ณ ทำเนียบรัฐบาล ๒ ครั้ง ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ (๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๒) และ ๒๕๕๓ และการประชุมคณะกรรมการนโยบาย ศอ.บต. ระดับภาค จำนวน ๕ ครั้ง ณ สำนักงาน ศอ.บต. จังหวัดยะลา ในปี พ.ศ.๒๕๕๒ – ๒๕๕๔
- การประชุมเชิงวิชาการ “อยู่กับน้ำ” เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๔ ณ สำนักงาน กชน. จังหวัดนครศรีธรรมราช
- การประชุมในเวทีติดตามโครงการความร่วมมือฯ ๕ จังหวัด ในช่วง ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๔ ณ จังหวัดสงขลา, นครศรีธรรมราช, สตูล, พัทลุง และสุราษฎร์ธานี
- การประชุมในเวทีโครงการความร่วมมือฯ ระดับเวที ๕ จังหวัด ทุก ๑-๒ เดือน ต่อ ครั้ง ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๓
- การประชุมร่วมกับโครงการ ๑x๕ ในระดับภาคและจังหวัด จำนวน ๕ ครั้ง ในช่วง ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๔ เช่น ร่วมประชุมปิดโครงการ ๑x๕ เมื่อวันที่ ๑๓-๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔ ณ โรงแรมทักษิณ จังหวัดนครศรีธรรมราช

๗.๕) การฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้ โครงการ KCC ได้จัดฝึกอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการข้อมูล หลายครั้งในช่วง ๓ ปี ดังต่อไปนี้...

- จัดฝึกอบรมการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ให้กับบัณฑิตอาสาในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน ๒ รอบๆที่ ๑ จำนวน ๗ รุ่น เมื่อ เดือนธันวาคม ๒๕๕๒ – กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓ รอบที่ ๒ จำนวน ๑๑ รุ่น เมื่อเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๓ ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา มีผู้เข้าร่วมทั้งหมด ๒,๐๗๓ คน

โดยมีโครงการจัดฝึกอบรมการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ตามรายละเอียด ดังนี้....

(รายละเอียดโครงการอบรมฯ ร่วมกับ ศอ.บต. ครั้งที่ ๑)

คู่มือครัวเรือน

ชื่อ-สกุลบ้าน.....ศาสนา.....เลขที่บ้าน.....

ประเภทบ้าน () ตัวเอง ()เช่า

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....บ้าน.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

ประเภทหมู่บ้าน () หมู่บ้านพัฒนาระยะที่ 1 (๑๗๖) () หมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุข () หมู่บ้านประมัตถบ้าน () หมู่บ้านแยกถนน () หมู่บ้านพัฒนาระยะที่ 2 (1,377) () หมู่บ้านพัฒนาระยะที่ 3 คือ จังหวัดสตูล และบางส่วนของจังหวัดสงขลา

ผู้รับผิดชอบครัวเรือน

ชื่อ นามนามนางสาว.....นามสกุล.....คณะกรรมการหมู่บ้านชั้น 4 เขตหลัก.....ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้

ชื่อ นามนามนางสาว.....นามสกุล.....การเชื่อมต่อปกติ.....สำนักงานเขตสุขภาพ ๕๗๓

ชื่อ นามนามนางสาว.....นามสกุล.....บัญชีเลข ๙-1.....โทร. ๐73-2๐374๘, ๐73-25๙37๙

มิติด้านของการพัฒนา พัฒนาตามความต้องการของประชาชน พัฒนาที่ถึงมือประชาชน พัฒนาที่ประชาชนได้รับประโยชน์

ภาพที่ ๔๐ แบบบันทึกข้อมูล “คู่มือครัวเรือน” สำหรับการบริหารจัดการข้อมูลครัวเรือนในพื้นที่โครงการพัฒนาพิเศษ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ กองกิจการพิเศษ ศอ.บต. โทร. ๐-๗๓๒๕-๙๓๗๙ สป.มท. ๗๕๕๖๑
ที่ นร ๕๑๑๙.๓.๑๐/ วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๒
เรื่อง โครงการการนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์(GIS)มาใช้เพื่อจัดการข้อมูลความต้องการของประชาชน(Demand Side)และการสนับสนุนจากภาครัฐ(Supply Side)ในพื้นที่เป้าหมาย ๖๙๖ หมู่บ้าน

เรียน ผอ.ศอ.บต.

๑. เรื่องเดิม

๑.๑ ศอ.บต.ได้เชิญผู้แทนจากศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สป., ผู้แทนโครงการวิจัยฯ การจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.),สำนักงานประสานงานการวิจัยและพัฒนา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ตอนกลาง และเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดที่รับผิดชอบข้อมูลความต้องการของประชาชนใน ๖๙๖ หมู่บ้าน จาก ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ มาปรึกษาหารือเรื่องการนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์(GIS)มาใช้เพื่อจัดการข้อมูลความต้องการของประชาชน(Demand Side)และการสนับสนุนจากภาครัฐ(Supply Side)ในพื้นที่เป้าหมาย ๖๙๖ หมู่บ้าน สำหรับใช้ในศูนย์ปฏิบัติการ(WAR ROOM)เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๒ โดยที่ประชุมมีข้อสรุปให้มีการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาระบบ MIS และเชื่อมโยงกับระบบ GIS ประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐาน,ข้อมูลเพื่อการบริหาร และการปฏิบัติการ,ข้อมูลเพื่อการจำลองสถานการณ์ โดย ศอ.บต.ได้มีคำสั่งที่ ๒๐๕/๒๕๕๒ แต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาระบบการจัดการข้อมูลในการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนแผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และที่ประชุมมีมติให้จัดทำข้อมูลต้นแบบ(MODEL)ในการนำเสนอข้อมูลความต้องการของประชาชนขึ้นมา และมีการทดสอบระบบที่จัดทำขึ้น เพื่อนำเสนอต่อที่ประชุม อชต.เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๒ เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ โดยที่ประชุมได้คัดเลือกบ้านกัญ หมู่ที่ ๖ ต.ไพรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

๑.๒ จากการประชุมคณะอนุกรรมการ อชต. ครั้งที่ ๓/๒๕๕๒ เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๒ ซึ่งมี รอง นรม. (นายสุเทพ เทือกสุบรรณ) / ประธานอนุกรรมการ อชต. เป็นประธานการประชุม ได้เห็นชอบในหลักการให้ ศอ.บต./สำนักงานเลขาธิการ อชต. ดำเนินการเพื่อขับเคลื่อนแผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่อไป

๒. ข้อเท็จจริง

๒.๑ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๒ คณะทำงานซึ่ง ศอ.บต.ได้แต่งตั้งขึ้นได้ร่วมประชุมปรึกษารื้อกับ ผู้แทนของสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (GISTDA) และผู้แทนของศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สป. โดยสรุปทาง GISTDA ให้ความร่วมมือในการสนับสนุนบุคลากรจำนวน ๒ รายร่วมเป็นคณะทำงานและให้ความร่วมมือในการให้แผนที่ภาพถ่ายดาวเทียม ของพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยขอความกรุณาให้ ผอ.ศอ.บต.มีหนังสือขอภาพถ่ายดาวเทียมมาด้วย

๒.๒ กศ. ได้ร่วมกับผู้แทนโครงการวิจัยฯ การจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.),สำนักงานประสานงานการวิจัยและพัฒนา ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ตอนกลาง ได้จัดทำโครงการการนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์(GIS)มาใช้เพื่อจัดการข้อมูลความต้องการของประชาชน(Demand Side)และการสนับสนุนจากภาครัฐ(Supply Side)ในพื้นที่เป้าหมาย ๖๙๖ หมู่บ้าน ลักษณะโดยรวมของโครงการเป็นการใช้กลไกของ ศอ.บต.ที่มีอยู่ในพื้นที่หมู่บ้านเป็นตัวจักรสำคัญในการขับเคลื่อนคือ กลุ่มบัณฑิตอาสาในหมู่บ้านเป้าหมายทั้งหมด เน้นการประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการ (ON THE JOB)โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑.เป้าประสงค์

-เป็นการติดอาวุธทางปัญญาและทางความคิดและพัฒนาสัมพันธสร้างเครือข่าย กลุ่มบัณฑิตอาสาทั้ง ๖๙๖ หมู่บ้าน ให้เป็นตัวแทนของ ศอ.บต.ขับเคลื่อนการพัฒนาในระดับหมู่บ้าน

-จัดทำฐานข้อมูลหมู่บ้านและชุมชนในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์(GIS) และฐานข้อมูลครัวเรือนระดับหมู่บ้านทั้ง ๖๙๖ หมู่บ้าน

๒.แผนดำเนินการจัดการฝึกอบรมที่ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยจะเริ่มดำเนินการตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๕๒ เป็นต้นไป จะใช้เวลาการอบรมรุ่น ละ ๗ วัน ไม่เว้นวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ โดยกำหนดการฝึกอบรมมี หัวข้อ ดังนี้

๒.๑ ภาคเสริมสร้างความเข้าใจเชิงนโยบายและพัฒนาสัมพันธ

(๑ วัน ๑ คืน)

- ผอ.ศอ.บต.มอบนโยบายให้กับบัณฑิตอาสา
- ให้ความรู้เรื่องแผนพัฒนาพื้นที่พิเศษ ๕ จชต.
- กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ เพื่อสร้างเครือข่าย(WALL RALLY)

๒.๒ ภาคทฤษฎี (๒ วัน ๑ คืน)

- ให้ความรู้การใช้งานโปรแกรมখনหาด
- ให้ความรู้การใช้งานโปรแกรม Map Window GIS

๒.๓ ภาคปฏิบัติ (๔ วัน ๕ คืน)

- การนำเข้าข้อมูลจริงเข้าโปรแกรมฐานทะเบียนราษฎร
- การนำเข้าข้อมูล(Family Folder)เข้าโปรแกรมখনหาด
- การลิงค์ข้อมูลทะเบียนราษฎรกับแผนที่ภาพถ่ายดาวเทียม
- การทดสอบ/ใช้งานฐานข้อมูลจริง

๓.จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมและประมาณการค่าใช้จ่ายในแต่ละรุ่น ดังนี้

- รุ่นที่ ๑ จำนวน ๑๐๐ คน จำนวนเงิน ๕๕๐,๒๕๐ บาท
- รุ่นที่ ๒ จำนวน ๑๐๐ คน จำนวนเงิน ๕๒๔,๒๕๐ บาท
- รุ่นที่ ๓ จำนวน ๑๐๐ คน จำนวนเงิน ๕๓๐,๒๕๐ บาท
- รุ่นที่ ๔ จำนวน ๑๐๐ คน จำนวนเงิน ๕๕๐,๒๕๐ บาท
- รุ่นที่ ๕ จำนวน ๑๐๐ คน จำนวนเงิน ๕๓๐,๒๕๐ บาท
- รุ่นที่ ๖ จำนวน ๑๐๐ คน จำนวนเงิน ๕๐๙,๖๕๐ บาท
- รุ่นที่ ๗ จำนวน ๙๖ คน จำนวนเงิน ๕๒๗,๐๑๐ บาท

รวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดเป็นจำนวนเงิน ๓,๗๒๑,๙๑๐ บาท

๔.จัดเจ้าหน้าที่ ศอ.บต.รับผิดชอบเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาแก่

บัณฑิตอาสาในอัตรา ๑ คน:๑๐ คน โดยมอบภารกิจให้พัฒนาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทั้งขณะฝึกอบรมและภายหลังการฝึกอบรมโดยพิจารณามอบหมายภารกิจให้สอดคล้องกับภูมิลำเนา พื้นฐานการมีส่วนร่วม ฯลฯ

๓. ข้อพิจารณา

เพื่อให้การขับเคลื่อนแผนการพัฒนาพื้นที่พิเศษ ๕ จชต. ทั้งในภาพรวมและการขับเคลื่อน

แผนงาน/โครงการไปสู่การปฏิบัติ และมีฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ สำหรับผู้บริหารในพื้นที่ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ จึงเห็นควรดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ เห็นควรอนุมัติโครงการการนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์(GIS) มาใช้เพื่อจัดการข้อมูลความต้องการของประชาชน(Demand Side)และการสนับสนุนจากภาครัฐ(Supply Side)ในพื้นที่เป้าหมาย ๖๙๖ หมู่บ้าน

๓.๓ เห็นควรมีหนังสือแจ้งจังหวัดทั้ง ๕ จังหวัดให้ดำเนินการดังนี้

๑.แจ้งให้อำเภอดำเนินการจัดพิมพ์ข้อมูลทะเบียนราษฎร สำหรับหมู่บ้านที่ยากจน,หมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุข,หมู่บ้านประมงพื้นบ้าน และข้อมูลรายครัวเรือน(Family Folder)แบบที่ ๑ ถึง ๔

๒.ให้อำเภอแจ้ง อปท.ในพื้นที่ของหมู่บ้านทั้ง ๓ ประเภทข้างต้นให้เตรียมข้อมูลรายชื่อผู้รับเบี้ยยังชีพ,คนพิการ,คนด้อยโอกาส,รายชื่อนักเรียนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

๓.แจ้งบัณฑิตอาสาที่รับผิดชอบหมู่บ้านทั้ง ๓ ประเภทข้างต้นให้เข้ารับการฝึกอบรมตาม ตารางที่แนบมาพร้อมนี้และให้นำเอกสารต่างๆ ตามข้อ ๑ และ ๒ มาด้วย

๔.แจ้งปลัดอำเภอผู้รับผิดชอบประจำตำบลและปลัด อบต.เข้าร่วมประชุมในวันแรกของการฝึกอบรมในแต่ละรุ่นด้วย

๔. ข้อเสนอ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา ตามข้อ ๓ หากเห็นชอบโปรดลงนาม

๔.๑ อนุมัติโครงการฯ

๔.๒ หนังสือแจ้งจังหวัด ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้

(นายณรงค์ วุ่นซิ้ว)

ผู้อำนวยการกองกิจการพิเศษ

ทนก.....

(นายอำพล พงศ์สุวรรณ)

จนท.....

(นายเกียรติศักดิ์ สุขศรีราช)

พิมพ์ทาน.....

- การฝึกอบรมปลัดอำเภอประจำศูนย์ปฏิบัติการอำเภอ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เรื่องการใช้งานระบบโปรแกรมสารสนเทศภูมิศาสตร์ เมื่อวันที่ ๒๓-๒๔ พฤษภาคม ๒๕๕๔ ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สงขลา

- การเข้าร่วมฝึกอบรม หลักสูตรชุดคำสั่งประยุกต์ด้านการประมวลผลข้อมูลจากภาพถ่ายดาวเทียมรหัสเปิด (Remote Sensing) เมื่อวันที่ ๒๔ – ๒๗ มกราคม ๒๕๕๕ และหลักสูตรชุดคำสั่งประยุกต์ด้านการจัดทำและพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์รหัสเปิด (Desktop GIS) Quantum GIS เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ – ๒ มีนาคม ๒๕๕๕ ณ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- การจัดฝึกอบรมโปรแกรม Q-GIS ให้กับเครือข่ายนัก GIS ชุมชน เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๕๕ ณ ห้องประชุมสำนักงานวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ฯ สกว. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่
- การจัดประชุมสมาคมชาวสวนมังคุดจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน ๖ ครั้ง ในปี ๒๕๕๓ – ๒๕๕๕ และ การร่วมจัดประชุมสัญจรการบริหารจัดการไม้ผล กับ สมาคมชาวสวนมังคุด(ไม้ผล) จังหวัดนครศรีธรรมราช ในช่วงวันที่ ๓ – ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕ เพื่อรองรับการพัฒนาระบบการบริหารจัดการไม้ผลอย่างถาวรของจังหวัดนครศรีธรรมราช ผ่านเว็บไซต์ www.thaisouthfruit.com

ภาพที่ ๔๑ แสดงรูปแบบของโปรแกรมการบริหารจัดการข้อมูลไม้ผล จังหวัดนครศรีธรรมราช ๕ ชนิด คือ เงาะ มังคุด ทุเรียน ลองกอง และส้มโอ ภายใต้ชื่อเว็บไซต์ www.thaisouthfruit.com ซึ่งกำลังดำเนินการเตรียมความพร้อมข้อมูลเพื่อรองรับการจัดการข้อมูลไม้ผล ในฤดูกาลผลิต ปี ๒๕๕๕ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๕) นี้

บทที่ ๘

ปฏิบัติการ K 4 – การนำความรู้ไปขยายผลและประยุกต์ใช้ (Knowledge Application)

ชุดความรู้สำคัญ จาก ๒ แหล่งเรียนรู้ คือ โครงการความร่วมมือฯ และ โครงการ ๑x ๕ ที่จับ (Capture) เมื่อผ่านขั้นตอน K 1- K 3 แล้ว โครงการKCC นำไปขยายผลและประยุกต์ใช้จริง ในหลายพื้นที่โดยแบ่งออกเป็นประเภทต่างๆ ตามชุดความรู้และพื้นที่เป้าหมายที่แตกต่าง ได้ดังนี้...

๘.๑) ชุดความรู้การพัฒนากลไกความร่วมมือบนฐานพื้นที่ (Area Base Collaborative หรือ ABC) เพื่อแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาสังคม และสุขภาวะ โดยมีหลักการสำคัญที่ “จับความรู้” จากหัวหน้าโครงการความร่วมมือฯ ได้แก่ นายทรงสิน สุขโต, ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย รองผู้อำนวยการ สกว. , และคณะทำงานโครงการความร่วมมือฯระดับจังหวัด ระดับตำบล ในพื้นที่ ๕ จังหวัด ในหลายประเด็น ได้แก่

- การสร้างความสัมพันธ์ทั้งในเชิงสถาบันและบุคคล ผลจากการสร้างกลไกความร่วมมือที่ดี จะเกิดผลผลิตที่ชัดเจน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร และ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งนำไปสู่การขยายความรู้กับพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษ ๕ จังหวัดชายแดนใต้
- การสร้างและพัฒนาผู้ประสานงานจังหวัดๆละ ๑ คน เพื่อเป็น “ข้อต่อ” (Connector) ระหว่างภาคประชาชนกับภาคการพัฒนากาชาสการ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน
- การพัฒนางานเชิงประเด็นจากฐานความร่วมมือและความรู้ ได้แก่ งานประเด็นที่ดิน (กรณีบ้านสระพัง ตำบลเสาธง อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช) งานประเด็นไม้ผล ในจังหวัดนครศรีธรรมราช งานประเด็นการจัดการน้ำและภัยพิบัติ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช งานประเด็นพัฒนาสัมมาชีพชุมชน ในพื้นที่ ๕ จังหวัดภาคใต้ (กระบี่ พัทลุง สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ชะลา ปัตตานี นราธิวาส สงขลา และสตูล) และขยายไปสู่ ๑๘ จังหวัดในภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ
- การพัฒนาความร่วมมือกับกลไกระดับอำเภอ (นายอำเภอ) ในการทำแผนพัฒนาอำเภอ ในพื้นที่อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช พื้นที่อำเภอชะอวด (ประเด็นการจัดการน้ำและภัยพิบัติ) อำเภอพระพรหม (ประเด็นการจัดการมะนาว) และการพัฒนากลไก “ศูนย์ปฏิบัติการอำเภอ” ในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนใต้

บัญชีครัวเรือนและการประยุกต์ใช้โปรแกรมบัญชีครัวเรือนสู่โครงการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ชุมชนเพื่อสัมมาชีพ สสค. โดยขยายผลสู่พื้นที่ ๑๐๐ ตำบล ใน ๒๗ จังหวัด

ภาพที่ ๔๓ ภาพผู้เข้าร่วมประชุมจาก ๖ จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ขอนแก่น นครราชสีมา หนองบัวลำภู มหาสารคาม สกลนคร ชัยภูมิ) ภายใต้โครงการฯ สัมมาชีพ สสค. โดยมีการนำโปรแกรมบัญชีครัวเรือนมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนรู้

๘.๔) ชุดความรู้การใช้โปรแกรมสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) บริหารข้อมูลในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ชุดประสบการณ์จากโครงการ ๑x๕ มาประยุกต์พัฒนาโปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือน ร่วมกับ สอ.บต. โดยพัฒนาสมุดคู่มือครัวเรือน และโปรแกรมการจัดการข้อมูล GIS ภายใต้ชื่อเว็บไซต์ www.kccs.bunditsbpac.com ซึ่งประยุกต์ความรู้จากโปรแกรมขนาดเล็ก เพื่อการจัดการข้อมูลครัวเรือน กับ โปรแกรม MapWindowGIS เพื่อการจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่ โดยโครงการ KCC รับบทบาทในการพัฒนาโปรแกรมและการฝึกอบรมบัณฑิตอาสาจำนวน ๒, ๐๗๓ คน เรียนรู้โปรแกรมจัดการข้อมูล ส่วน สอ.บต.มีบทบาทในการบริหารจัดการการดำเนินงานของบัณฑิตอาสาในการนำเข้าข้อมูล โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการดำเนินงานที่น่าสนใจบางประการ ดังนี้...

ข้อมูลรวม 5 ด้าน ปี 2553													
จังหวัด	จำนวนครัวเรือน(หลังคา)	เป้าหมายด้านภาคเกษตร	ได้รับปัจจัยด้านภาคเกษตร	เป้าหมายด้านปศุสัตว์	ได้รับปัจจัยด้านปศุสัตว์	เป้าหมายด้านประมง	ได้รับปัจจัยด้านประมง	เป้าหมายด้านนอกภาคเกษตร	ได้รับปัจจัยด้านนอกภาคเกษตร	เป้าหมายด้านที่อยู่อาศัย	ได้รับปัจจัยด้านที่อยู่อาศัย	เป้าหมายรวม 5 ด้าน	ได้รับปัจจัยรวม 5 ด้าน
นครราชสีมา	32020	1027	247	6109	4564	842	304	682	403	3361	1466	12021	6984
บุรีรัมย์	33683	1353	695	6823	5542	1111	754	1361	1153	4082	2924	14730	11068
ยโสธร	34997	3385	1772	7943	6269	1930	1164	1482	1200	2996	2283	17736	12688
สงขลา	18608	1487	813	1139	633	872	559	1281	1127	874	744	5653	3876
สตูล	21426	713	512	2478	2162	1887	1560	612	254	742	527	6432	5015
รวม	140734	7965	4039	24492	19170	6642	4341	5418	4137	12055	7944	56572	39631

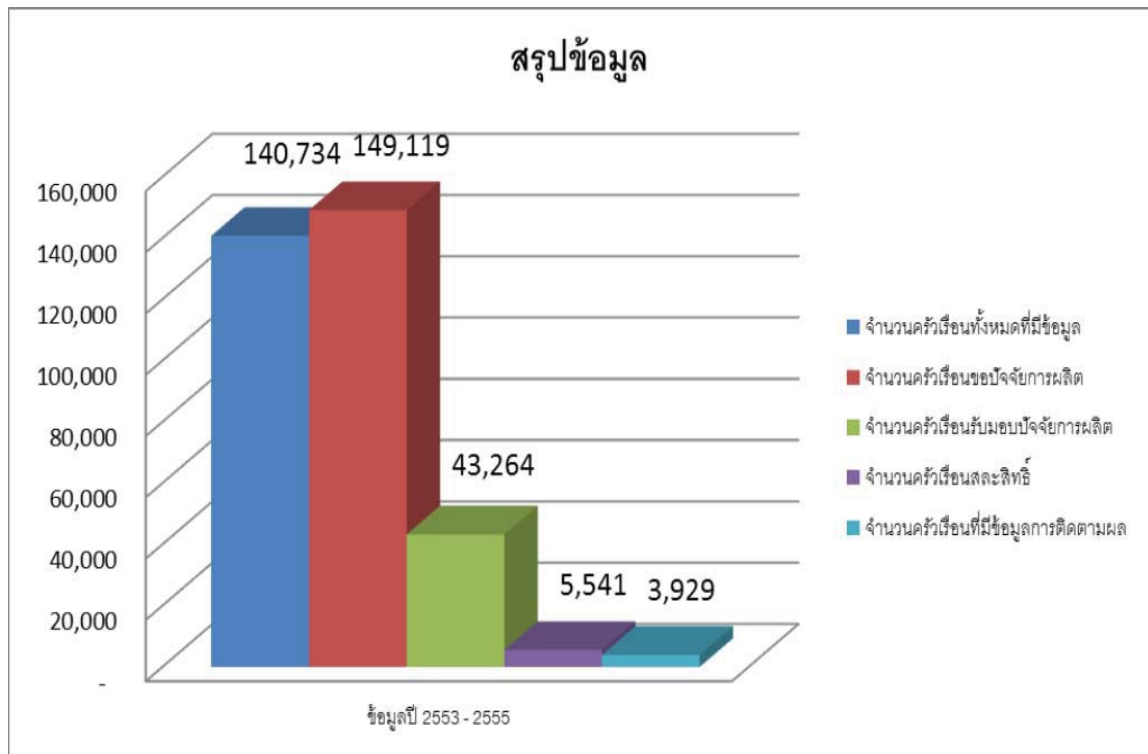
ภาพที่ ๔๔ แสดงผลจำนวนครัวเรือนเป้าหมาย และครัวเรือนที่ได้รับปัจจัยการผลิตตามแผนพัฒนาพื้นที่พิเศษ ๕ ด้าน ในปี ๒๕๕๓ ซึ่งแสดงข้อมูลจำนวนครัวเรือนที่บันทึกข้อมูลพื้นฐานทั้งหมด ๑๔๐,๗๓๔ ครัวเรือน มีครัวเรือนเป้าหมายที่ผ่านประชาคมหมู่บ้าน ที่จะได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและที่อยู่อาศัย จำนวน ๕๖,๕๗๒ ครัวเรือน และได้รับปัจจัยการผลิตในปีงบประมาณ ๒๕๕๓ แล้ว จำนวน ๓๙,๖๓๑ ครัวเรือน

จากข้อมูลในภาพตาราง ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ครัวเรือนที่ได้รับปัจจัยการผลิตในรอบที่ ๑ รวม ๖๘๖ หมู่บ้าน งบประมาณปี พ.ศ.๒๕๕๓ นั้น มีจำนวนทั้งหมด ๓๙,๖๓๑ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๒๘ ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และคิดเป็นร้อยละ ๗๐ ของจำนวนครัวเรือนตามเป้าหมาย

เมื่อโครงการ KCC ตรวจสอบการทำงานของบัณฑิตอาสา ในการติดตามผลการดำเนินงานแบบสะสมตลอด ๓ ปี จากฐานข้อมูลในโปรแกรมฯ พบข้อมูลที่น่าสนใจ ดังนี้...

จำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่นำเข้าข้อมูล	= ๑๔๐,๗๓๔ ครัวเรือน
จำนวนครัวเรือนที่รับปัจจัยการผลิต ๔ ด้าน (เกษตร ปศุสัตว์ ประมง นอกภาคเกษตร ซึ่งอาจไม่ครบจำนวนทั้งหมดที่รับจริง)	= ๔๓,๒๖๔ ครัวเรือน
จำนวนครัวเรือนที่สละสิทธิ์	= ๕,๕๔๑ ครัวเรือน
จำนวนครัวเรือนที่นำเข้าข้อมูลติดตามผล	= ๓,๙๒๙ ครัวเรือน

โดยแสดงผลเปรียบเทียบในรูปกราฟแท่ง ได้ดังนี้

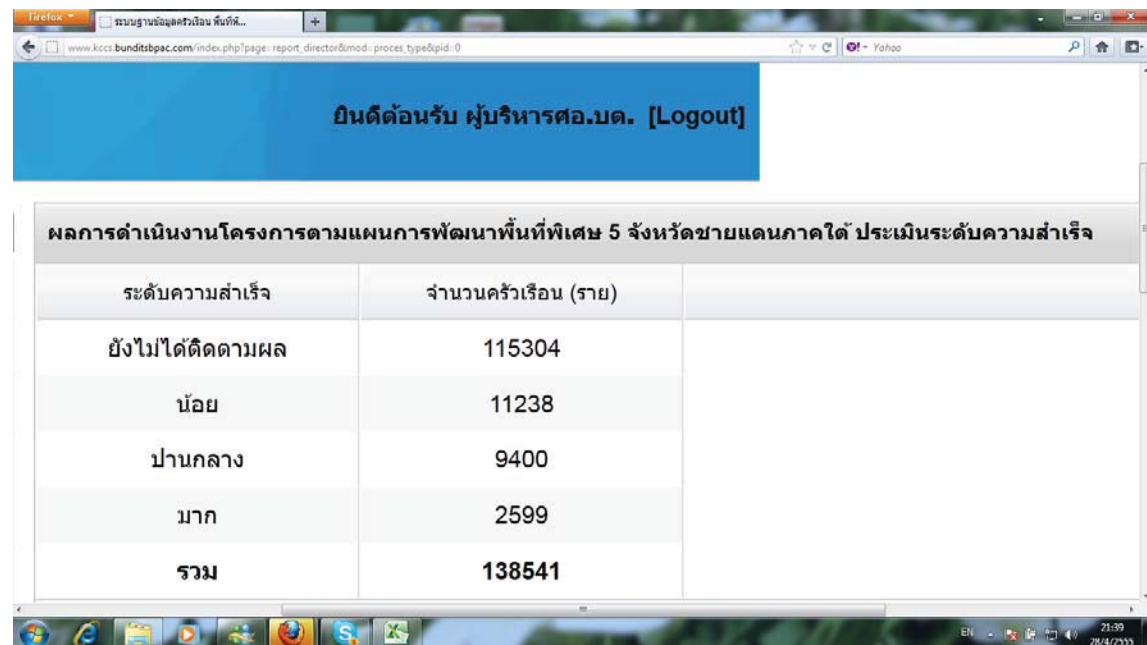

ภาพที่ ๔๕ แสดงผลจำนวนการนำเข้าข้อมูลในหมวดต่างๆ เปรียบเทียบ (โดยไม่รวมปัจจัยการสนับสนุนด้านที่อยู่อาศัย)

จากข้อมูลที่แสดงในภาพที่ ๔๕ สะท้อนให้เห็นว่า “ผลการนำเข้าข้อมูลติดตามผลของบัณฑิตอาสา เพื่อการติดตามว่าครว์เรือนที่รับปัจจัยการผลิตไปนั้น ประสบผลสำเร็จหรือไม่ ? มีจำนวน ๓,๙๒๙ ครว์เรือน คิดเป็นร้อยละ ๙ ของจำนวนครว์เรือนที่รับปัจจัยการผลิต เท่านั้น แสดงถึงความด้อยประสิทธิภาพในการติดตามการดำเนินงานของบัณฑิตอาสาในช่วง ปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล เปลี่ยนแปลงนโยบายในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนใต้ และเปลี่ยนแปลงคณะผู้บริหาร สอ.บต. ส่งผลให้การติดตามสนับสนุนนำเข้าข้อมูลในโปรแกรมระบบฐานข้อมูลเปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือ ฝ่ายบริหารชุดใหม่ของ สอ.บต. “ไม่สานต่อนโยบายการเพิ่มรายได้ครว์เรือนที่รัฐบาลก่อนได้ดำเนินการเอาไว้ จึงไม่มีกระบวนการติดตามผลงาน” ฝ่ายข้าราชการประจำของ สอ.บต. จึงไม่รายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษให้ฝ่ายบริหาร สอ.บต. ทราบความก้าวหน้าและทราบผลการดำเนินงาน

กรณีนี้ จึงเป็นที่มาของการนัดประชุมนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากโปรแกรมระบบฐานข้อมูลครว์เรือนให้กับคณะผู้บริหารระดับผู้อำนวยการสำนักที่เกี่ยวข้องใน สอ.บต. ได้รับทราบในวันเสาร์ ที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๕ ผ่านการประสานงานของ ผศ.ดร.ปิยะ กิจถาวร รองผู้อำนวยการ สอ.บต. คณะทำงานฝ่ายบริหารของ สอ.บต. ชุดปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม โปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือนได้ออกแบบการประเมินความสำเร็จของการบริหารเป้าหมายโครงการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนในพื้นที่ ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยให้บัณฑิตอาสา เป็นผู้ประเมินผลเป็นรายครัวเรือน พบข้อมูลที่น่าสนใจ จากโปรแกรมระบบฐานข้อมูลครัวเรือน ดังต่อไปนี้

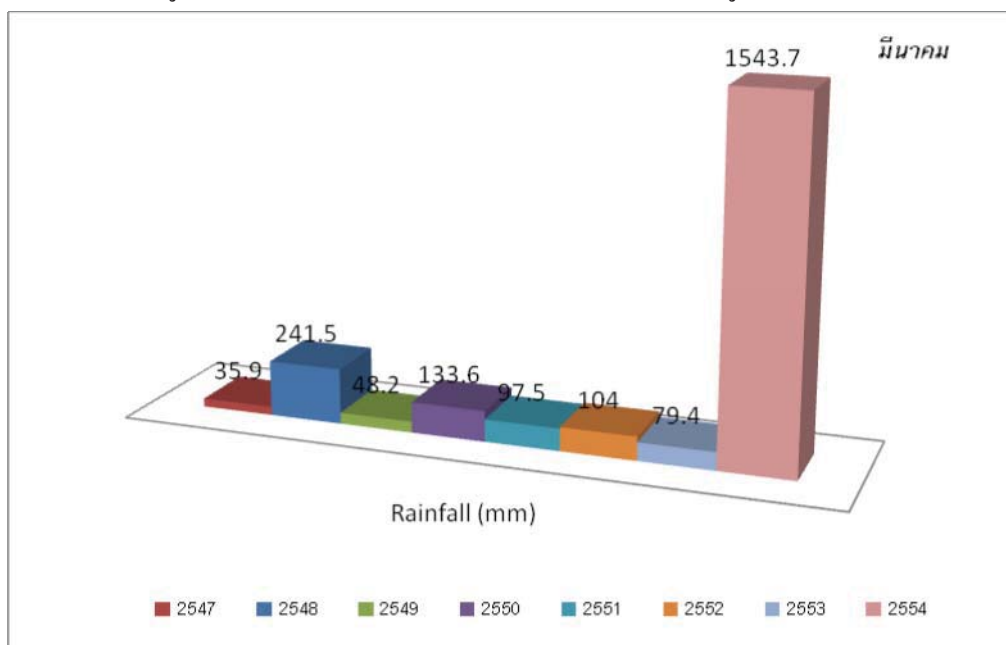
ระดับความสำเร็จ	จำนวนครัวเรือน (ราย)
ยังไม่ได้ติดตามผล	115304
น้อย	11238
ปานกลาง	9400
มาก	2599
รวม	138541

ภาพที่ ๔๖ รายงานแสดงผลการประเมินความสำเร็จโครงการฯ โดยบัณฑิตอาสาประจำหมู่บ้าน

จากข้อมูลในภาพที่ ๔๖ ซึ่งจับข้อมูล มา ณ วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๕ แสดงว่า จากจำนวนครัวเรือนที่ได้รับการประเมินผลโดยบัณฑิตอาสา จำนวน ๒๓,๒๓๗ ครัวเรือน นั้น มีแนวโน้มและโอกาสความสำเร็จของการดำเนินโครงการฯจากมุมมองของบัณฑิตอาสา ดังนี้...

- ระดับความสำเร็จน้อย ประมาณ ๑๑,๒๓๘ ครัวเรือน หรือ = ร้อยละ ๔๘ จาก ๒๓,๒๓๗ ครัวเรือน
- ระดับความสำเร็จปานกลาง ประมาณ ๙,๔๐๐ ครัวเรือน หรือ = ร้อยละ ๔๑ จาก ๒๓,๒๓๗ ครัวเรือน
- ระดับความสำเร็จสูง ประมาณ ๒,๕๙๙ ครัวเรือน หรือ = ร้อยละ ๑๑ จาก ๒๓,๒๓๗ ครัวเรือน

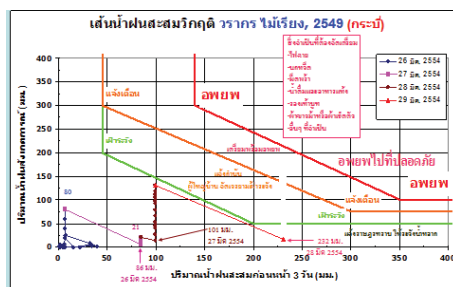
๘.๕) การนำชุดความรู้ความร่วมมือระดับอำเภอไปใช้บริหารระบบการจัดการน้ำและภัยพิบัติ จากเหตุการณ์พายุฤดูฝนในหน้าร้อน เมื่อปลายเดือนมีนาคม ถึงต้นเดือนเมษายน ๒๕๕๔ โครงการ KCC ลงพื้นที่ศึกษาสภาพปัญหาน้ำท่วมและดินถล่ม ณ บ้านฝายน ตำบลเทพราช อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยความร่วมมือจาก ดร.ปรกรณ์ ดิษฐกิจ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ในการประมวลผลข้อมูลปริมาณน้ำฝนเปรียบเทียบ มีผลการประมวลข้อมูลดังนี้...

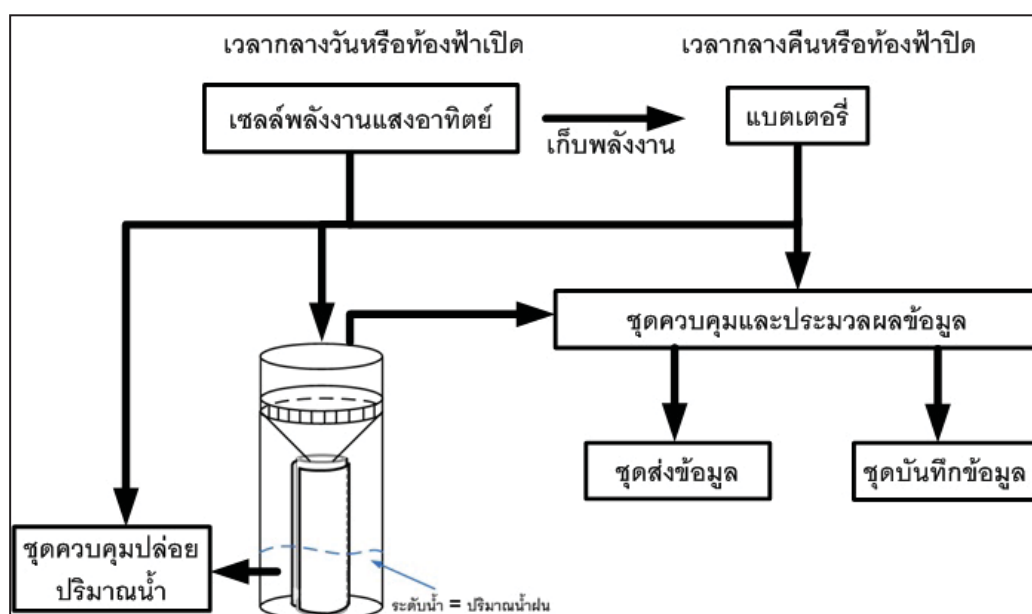
ภาพที่ ๔๗ แสดงปริมาณน้ำฝนในเดือนมีนาคม เปรียบเทียบ ๘ ปี (๒๕๔๗ – ๒๕๕๔)

ปริมาณน้ำฝนสะสมในเดือนมีนาคม ๒๕๕๔ เดือนเดียว สูงถึง ๑,๕๔๓ มิลลิเมตร ซึ่งเท่ากับปริมาณน้ำฝนสะสมเฉลี่ย ๗ – ๘ เดือน รวมกัน เมื่อไปรวมกับปริมาณน้ำฝนสะสมในช่วงเดือน ตุลาคม – ธันวาคม ๒๕๕๔ ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน ทำให้ปริมาณน้ำฝนสะสมตลอดปี ๒๕๕๔ มีปริมาณมากกว่า ๓,๗๐๐ มิลลิเมตร ซึ่งสูงเป็นประวัติการณ์เช่นกัน

ในวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๔ โครงการ KCC สกว. ร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และเครือข่ายภาคประชาชน ร่วมจัดประชุมเชิงวิชาการ “อยู่กับน้ำ” ณ สำนักงาน กศน.นครศรีธรรมราช โดยมีคณะผู้แทนจาก สกว.และนักวิชาการด้านดินถล่มระดับชาติ เลื่อนเนื้อเชื้อไขคนไม้เรียง อำเภอลำตาหลวง ได้แก่ รศ.ดร.วรการ ไม้เรียง เดินทางมาร่วมประชุมและให้แนวทางปฏิบัติเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะการพัฒนาระบบเตือนภัย ด้วย “เครื่องมือวัดปริมาณน้ำฝนแบบบ้านๆ” และวิธีการคำนวณใช้ประโยชน์จากปริมาณน้ำฝน มาจัดทำระบบเตือนภัย

ภาพที่ ๔๘ รศ.ดร.วรกร ไม่เรียง นักธรณีวิทยาอาวุโส จาก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน เดินทางมาร่วมให้ข้อมูลและเป็นผู้จัดประกายงานวิจัยและพัฒนาเครื่องวัดปริมาณน้ำฝนแบบง่าย (ในภาพ) และแบบอัตโนมัติ พร้อมทั้งชุดข้อมูลการตัดสินใจวางแผนอพยพ(ในพื้นที่เสี่ยงดินถล่ม) ส่งผลให้เกิดข้อเสนองานวิจัยจากนักวิชาการมหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา นำโดย นายศุภกร กตาทิการกุล ส่งให้ สกว.พิจารณา และได้รับการอนุมัติจาก สกว. แล้ว ในเดือนมีนาคม ๒๕๕๕

ภาพที่ ๔๙ แสดงผังการทำงานของเครื่องมือวัดน้ำฝนแบบอัตโนมัติ เพื่อประกอบการตัดสินใจวางแผนป้องกันภัยพิบัติระดับตำบล โดยนายศุภกร กตาทิการกุล จากม.ทักษิณ สงขลา

อ.ปกรณ์ ดิษฐกิจ นักวิชาการจาก มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นครศรีธรรมราช ได้รับการถ่ายทอด จาก รศ.ดร.วรากร ไหมเรียง ในการใช้เครื่องมือและสูตรการคำนวณค่าดัชนีชี้วัด “การอพยพ” ออกนอกพื้นที่กรณีเกิดภัยพิบัติ

นายราชิต สูดพุ่ม นายอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช กำลังศึกษาข้อมูลแผนที่กับ **อ.ปกรณ์ ดิษฐกิจ** และ **นายณรงค์ คงมาก** เพื่อวางแผนการพัฒนาโครงการป้องกันภัยพิบัติในเขตพื้นที่อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช โดยมีโครงการวิจัยของ สกว.เข้ามารองรับ

ภาพที่ ๕๐ การจัดประชุมวางแผนการสร้างเครือข่ายการจัดการน้ำของกลุ่มน้ำคลองเสาธง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ภายใต้แนวทางความร่วมมือของทุก อปท.ในกลุ่มน้ำคลองเสาธง นักวิชาการ และทุกภาคส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง โดยมีนายอำเภอเป็น “ข้อต่อ” (Connector)

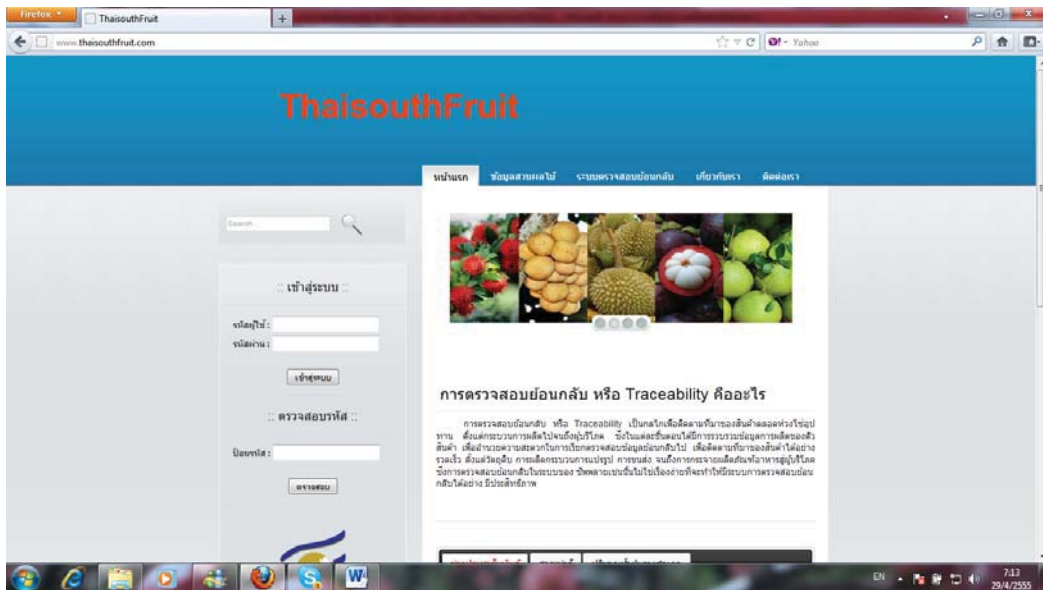
รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (โครงการ KCC)

๘.๖) การนำชุดความรู้การจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่มาบริหารจัดการไม้ผล จังหวัด นครศรีธรรมราช

ภาพที่ ๕๑ ปัญหาการผลิตการตลาดไม้ผล ในจังหวัดนครศรีธรรมราช แก้ไขได้โดยการ พัฒนาการผลิตนอกฤดู เพื่อกระจายผลผลิตไม่ให้กระจุกตัวในช่วงฤดูกล อย่างการ พัฒนาการผลิต เงาะนอกฤดูในพื้นที่อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช การกวาดโคนต้นให้โล่งเตียนเพื่อลด ความชื้น เป็นวิธีหนึ่งที่ชาวสวนเงาะปฏิบัติ เพื่อให้เงาะออกดอก ติดผลนอกฤดูกล (ดังแสดงใน ภาพ)

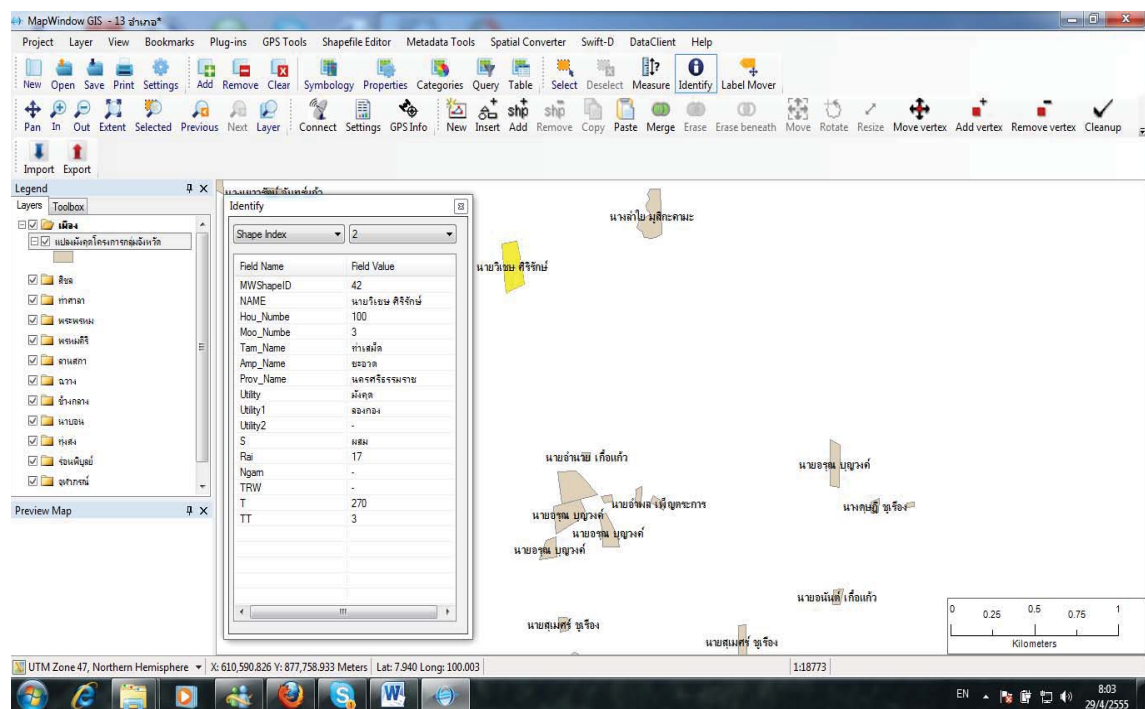
นอกจากพัฒนากระบวนการผลิต เพื่อให้เงาะ มังคุดออกนอกฤดู แล้ว สำนักงานเกษตร จังหวัดนครศรีธรรมราช สมาคมชาวสวนมังคุด(ไม้ผล) จังหวัดนครศรีธรรมราช และโครงการ KCC ร่วมกันพัฒนาเว็บไซต์ www.thaisouthfruit.com เพื่อเผยแพร่ และใช้บริหารจัดการข้อมูลไม้ ผลของจังหวัดนครศรีธรรมราช พัฒนาเว็บไซต์โดยนายมนัสภาพ สุวริยนนท์ ทีมงานวิจัยของ โครงการKCC โดยพัฒนาโปรแกรมตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ประยุกต์ใช้ในเว็บไซต์ เพื่อรองรับการบริหารจัดการตลาดแบบใหม่ เตรียมความพร้อมการเข้าสู่ระบบตลาดประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ด้วย โดยสมาคมกำหนดประชุมสัญจรเผยแพร่และ ทำความเข้าใจ ระดมความคิดเห็นจากชาวสวนผลไม้ ๑๕ อำเภอ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อ จัดทำแผนงานพัฒนาการบริหารจัดการไม้ผลจังหวัดนครศรีธรรมราช ด้วยกระบวนการการประชุม แบบ “บัตรพาคิด” ตั้งแต่วันที่ ๓ – ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๕ นี้

ภาพที่ ๕๒ แสดงหน้า Desktop Interface ของเว็บไซต์ ThaiSouthFruit ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่ระบบตรวจสอบย้อนกลับด้วย (แสดงผลงานวิจัยในงานมหกรรมวิชาการสกว. ๒๐-๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๕ ด้วย)

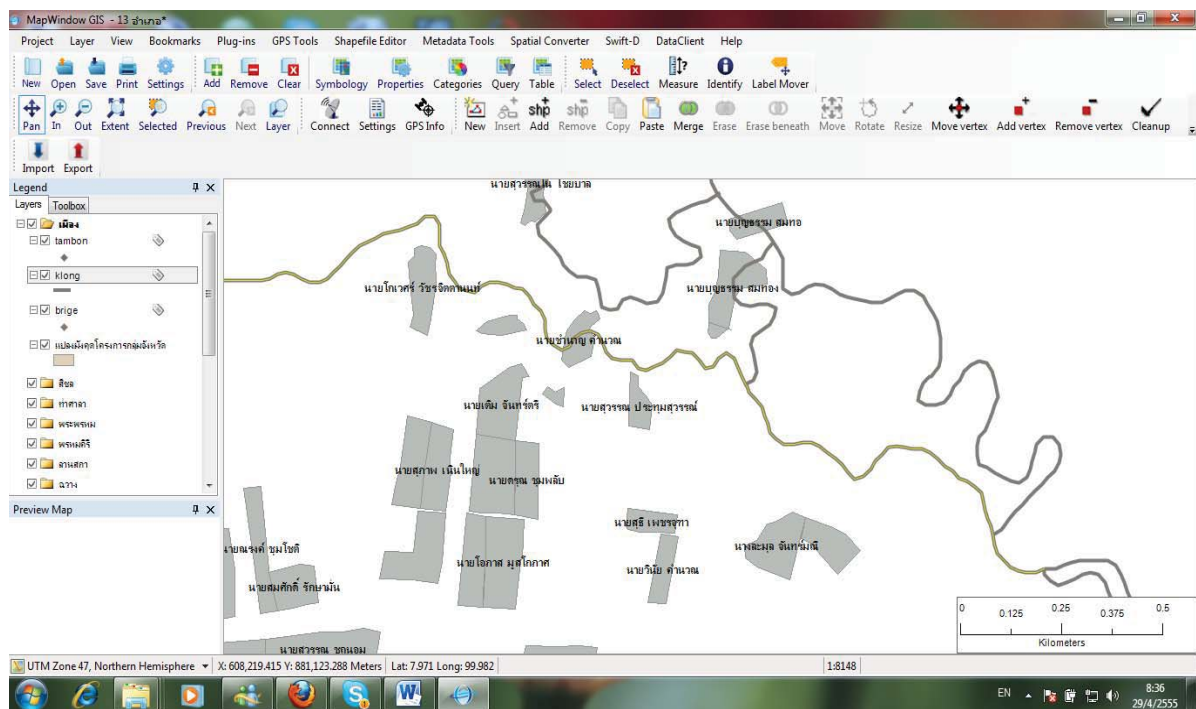

ภาพที่ ๕๓ เครือข่ายชาวสวนผลไม้จากอำเภอกุพารักษ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เดินทางมาศึกษาดูงานการผลิตไม้ผลนอกฤดูที่อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพที่ ๕๔ การประยุกต์ใช้โปรแกรม MapWindowGIS บริหารจัดการข้อมูลแปลงไม้ผล ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้ทราบข้อมูลเชิงพื้นที่และข้อมูลเชิงบรรยาย นำมาประกอบการตัดสินใจได้มากขึ้น (เป็นผลงานริเริ่มโดยนายวิฑูรย์ อินทมนั นักวิชาการสำนักงานเกษตรจังหวัด นครศรีธรรมราช ร่วมกับนักวิจัยโครงการ ๑๙๕)

ข้อมูลแปลงไม้ผลในระบบ GIS สามารถระบุตำแหน่งที่ตั้งของสวน พื้นที่ จำนวนต้น อายุ ปริมาณผลผลิตในฤดูกาลที่แล้ว สามารถมาเชื่อมโยงกับข้อมูลที่ตั้งสถานที่รวบรวมไม้ผลของภาค ธุรกิจ ระยะทางจากสวนไปจุดรวบรวม รองรับการวางแผนการขนส่ง การรวบรวม การกระจายสินค้า การเชื่อมโยงกับข้อมูลปริมาณน้ำฝน จำนวนวันที่ฝนตกในแต่ละเดือน เพื่อวิเคราะห์ความเสี่ยงด้านคุณภาพของไม้ผล (ปริมาณน้ำฝนที่มากเกินไปในช่งการเก็บเกี่ยวผลผลิต ทำให้เงาะลองกอง จะมีปัญหาเปลือกผลแตก มังคุด จะมีปัญหาเนื้อแก้ว กล้วยไหล)

ภาพที่ ๕๕ เมื่อนำแผนที่ลุ่มน้ำมาทับทับ (overlay) ในแผนที่ด้วยโปรแกรม MapWindowGIS พบว่าแปลงเงานอกฤดูในตำบลท่าประจะ อำเภอชะอวด มีสาขาของลำน้ำคลองชะอวดไหลผ่านพื้นที่หลายสาย แสดงให้เห็นว่าเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัย และเกิดปัญหาเงาร่วงหล่นในช่วงฤดูฝน เพราะช่วงเงานอกฤดูเก็บเกี่ยว คือช่วงเดือน ตุลาคม – ธันวาคม ของทุกปี นั้น ตรงกับฤดูฝนของพื้นที่พอดี

จากข้อมูลในแผนที่ ข้อมูลปริมาณน้ำฝนในพื้นที่ และข้อมูลการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในภาคใต้ ซึ่งนักวิชาการได้ให้ข้อมูลในการประชุมเมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๕ ว่า “จำนวนวันที่ฝนตกในพื้นที่ภาคใต้จะเพิ่มปริมาณมากขึ้น” จึงเป็นความท้าทายของชาวสวนผลไม้ในพื้นที่อำเภอชะอวดและพื้นที่ใกล้เคียง ที่ต้องปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ที่กำลังทวีความแปรปรวนมากขึ้น ส่งผลต่อพืชทั้งด้านผลผลิต และโรคโคนเน่า รากเน่า ที่มีปัญหามากขึ้น

ภาพที่ ๕๖ รศ.ดร. สมพร ฌ นกร และคณะ จาก ม.

เทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ใสใหญ่ ลงพื้นที่ตรวจสอบสถานการณ์โรคโคนเน่าในพื้นที่สวนเงาะ ในโซน น้ำท่วม ซึ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น (ภาพเดือนมีนาคม และ พฤษภาคม ๒๕๕๔)

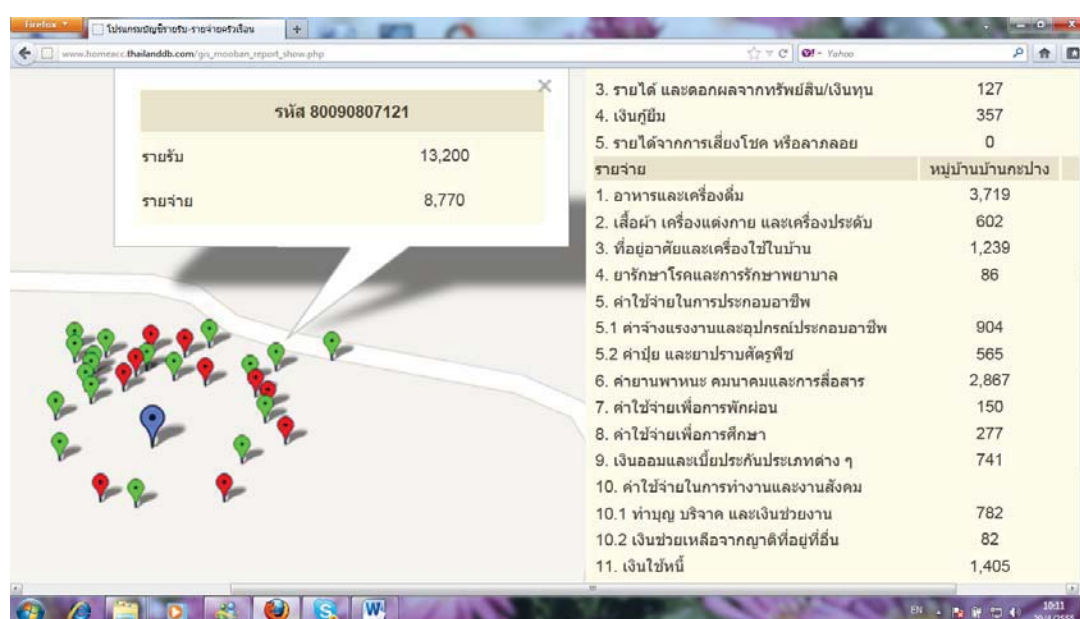
๘.๗) การนำชุดความรู้บัญชีครัวเรือนขยายผลสู่พื้นที่ ๒๗ จังหวัด ๑๐๐ ตำบล จาก ประสบการณ์ของโครงการความร่วมมือฯ โครงการKCC ได้พัฒนาโปรแกรมบัญชีรับจ่ายครัวเรือน เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ www.homeacc.thailanddb.com ทำให้ง่ายในเข้าถึง การใช้งาน เมื่อสสค. นำไปส่งเสริมให้ใช้เป็นเครื่องมือการเรียนรู้พื้นฐานของครัวเรือนกลุ่มเป้าหมาย การขยายผลของชุด ความรู้บัญชีครัวเรือนจึงมีความต่อเนื่อง จากโครงการความร่วมมือฯ และคาดว่าในอนาคต ชุด ความรู้บัญชีครัวเรือนจะขยายผลมากขึ้น เมื่อ สกว.ร่วมมือกับ ๔ กรม ในกระทรวงมหาดไทย ขับเคลื่อนงานพัฒนาแบบ ABC โดยใช้บัญชีครัวเรือนเป็นเครื่องมือหลัก ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๗

ภาพที่ ๕๗ การทำบัญชีครัวเรือนใช้แบบบันทึกของหลายหน่วยงาน แต่ที่สำคัญกว่า คือ การ ประมวลผลข้อมูล การวิเคราะห์ การแปลความหมายจากข้อมูลบัญชีครัวเรือน ซึ่งจะนำไปสู่การ ตัดสินใจเพื่อการวางแผนพัฒนาครัวเรือนและแผนพัฒนาชุมชน (ในภาพแสดงกิจกรรมการนำ รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (โครงการ KCC)

ข้อมูลบัญชีครัวเรือนมาวิเคราะห์ เรียนรู้ ที่ตำบลไสหมาก อำเภอเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช)

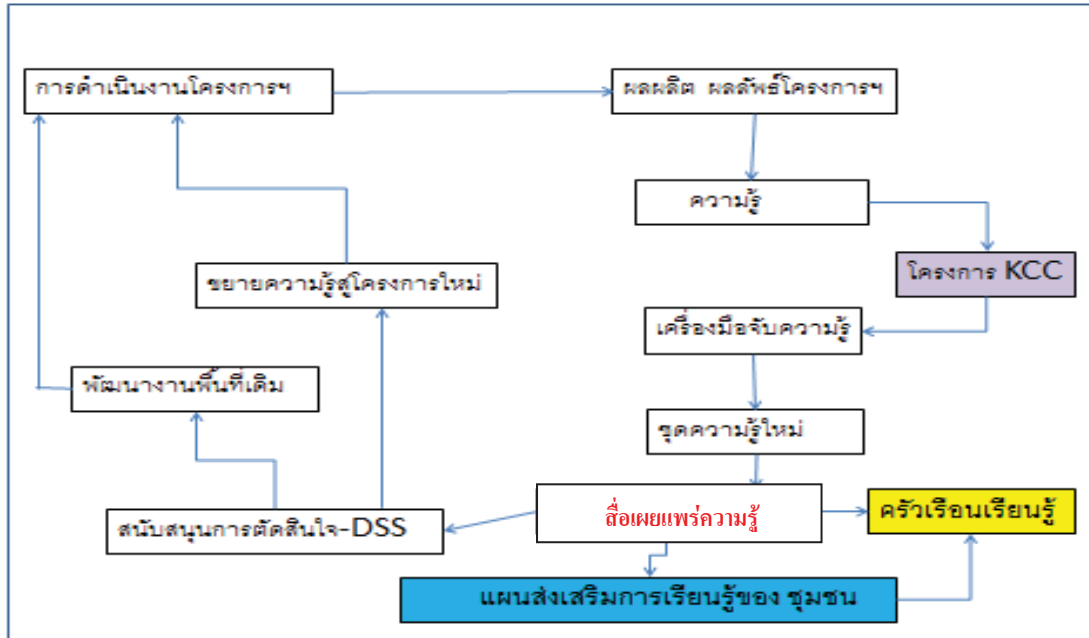
บัญชีครัวเรือน จะเป็นเครื่องมือการพัฒนาเชิงพื้นที่ (ABC) ที่มีความสำคัญมากขึ้น ทุกฝ่ายยอมรับในสำคัญของการทำบัญชีครัวเรือน แต่ก็ขยายผลได้ช้าในกลุ่มภาคชาวบ้าน ซึ่งเป็นอีกหนึ่งความท้าทายที่ทุกฝ่ายต้องคิดค้นนวัตกรรมการเรียนรู้และเผยแพร่การทำบัญชีครัวเรือนต่อไป โครงการKCC เป็นอีกหนึ่งคณะบุคคล ที่จะสานต่อและสร้างความรู้การทำบัญชีครัวเรือนต่อไป

ภาพที่ ๕๘ โครงการ KCC พัฒนารายงานการประมวลผลข้อมูลบัญชีครัวเรือนแบบGIS บนแผนที่ Google Earth ทำให้ทราบที่ตั้งของครัวเรือน เห็นความสัมพันธ์ระหว่างศักยภาพของครัวเรือนกับทรัพยากรธรรมชาติที่รองรับ และเห็นโอกาสของการรวมกลุ่มกันแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ต่อไป (ซึ่งเป็น application ใหม่ ของโปรแกรมบัญชีครัวเรือนที่พัฒนาต่อยอด จาก สกว. และ ม.มหิดล)

บทที่ ๕

บทสรุป การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากผังระบบวงจรการเรียนรู้นี้ โครงการ KCC ได้เรียนรู้จากชุดประสบการณ์การดำเนินงานของโครงการความร่วมมือฯ และ โครงการ ๑x๕ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบโครงการฯ ของทั้ง ๒ แหล่งเรียนรู้ ทำให้พบ ๔ ขั้นตอนของการจับความรู้ คือ ๑.) การค้นหาและเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ๒.) การพัฒนาเครื่องมือจับความรู้ ๓.) การเผยแพร่และการสร้างสื่อ และ ๔.) การนำความรู้ไปขยายผลและประยุกต์ใช้ หรือ ที่เรียกว่า “ กระบวนการ 4 K ”

กระบวนการ 4K ที่พบ นั้น ขั้นตอน K2 หรือการพัฒนาเครื่องมือจับความรู้ (Knowledge Tools) เป็นขั้นตอนสำคัญมาก และพบว่า เครื่องมือจับความรู้ที่ดี ควรมีคุณสมบัติอย่างน้อย ๕ ประการ คือ ๑.) ใช้งาน สะดวก – Friendly –F ๒.) มีความฉลาด ปราดเปรื่อง นำไปใช้งานได้จริง – Intelligence –I ๓.) สร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงหลายระดับ – Relationship-R ๔.) การจัดการชุดเครื่องมือได้ด้วยตนเอง – Self Management –S และ ๕.) มีการจัดฝึกอบรมและถ่ายทอดความรู้การใช้เครื่องมือ – Training –T

ดังนั้น โครงการKCC จึงขอเรียกปฏิบัติการจับความรู้นี้ขึ้นมาใหม่เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำว่า “การจับความรู้แบบ 4K-FIRST ”

จากโจทย์วิจัยหลักที่ระบุว่า “**ความรู้ที่เกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการทำงานขาดการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและการขยายผลงาน**” ซึ่งในงานศึกษาวิจัยครั้งนี้” **ความรู้ที่เกิดขึ้นในระหว่างทาง** (Procedure) ของ ๒ โครงการศึกษาวิจัยที่สกว.สนับสนุน โครงการKCC นำมาจัดการอย่างเป็นระบบ ภายใต้หลักการ **4K-FIRST** และ โครงการKCC ได้นำหลักการ **4K-FIRST** ใช้พัฒนาโครงการความร่วมมือฯ ในฐานะที่หัวหน้าโครงการ KCC มีบทบาทและภาระหน้าที่ในฐานะผู้ประสานภาคใต้ และใช้พัฒนาโครงการ ๑x๕ ในฐานะเป็นที่ปรึกษาโครงการ ๑x๕

จากแผนผังวงจรระบบ สามารถนำมาแยกแยะ คู่เหตุ – ผล และอภิปรายความเชื่อมโยงสัมพันธ์ ได้ดังนี้....

โครงการKCC เป็น “เหตุ” ให้เกิด “ผล” คือ กระบวนการจับความรู้ แบบ **4K-FIRST** (จากชุดประสบการณ์ของ ๒ แหล่งเรียนรู้ คือ โครงการความร่วมมือฯ และ โครงการ ๑x๕)

กระบวนการจับความรู้ – **4K-FIRST** เป็น “เหตุ” ให้เกิด”ผล” คือ ชุดความรู้ใหม่ ซึ่งหมายถึง ชุดความรู้ที่ได้นำไปขยายผลและนำไปปฏิบัติการจริง ที่ได้รายงานไว้ ในบทที่ ๘ แล้วได้แก่... ๑.ชุดความรู้ด้านที่ดิน นำไปปฏิบัติการจริงที่บ้านสระพัง ตำบลเสาธง อำเภอร่อนพิบูลย์

จังหวัดนครศรีธรรมราช

๒.ชุดความรู้เรื่องน้ำ-ภัยพิบัติ นำไปปฏิบัติการจริงที่บ้านฝาย ตำบลเทพราช อำเภอสิชล

จังหวัดนครศรีธรรมราช และขยายผลสู่งานวิจัยเรื่องเครื่องมือวัดน้ำฝนอัตโนมัติ ของ

นักวิจัยจากมหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา (กำหนดพื้นที่เป้าหมายการวิจัยในอำเภอ

ป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง และอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช)

๓. ชุดความรู้เรื่องบัญชีครัวเรือน นำไปปฏิบัติการจริงในการขยายผลสู่พื้นที่โครงการ

สัมมาชีพฯ ของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.)

๒๗ จังหวัด ๑๐๐ ตำบล และพัฒนาเว็บไซต์ www.homeacc.thailanddb.com

๔. ชุดความรู้เรื่องสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) โปรแกรมMapWindowGIS นำไป
 ปฏิบัติการจริงในโครงการบริหารจัดการไม้ผล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีการพัฒนา
 เว็บไซต์ www.thaisouthfruit.com และประยุกต์ใช้ในโครงการพัฒนาพื้นที่พิเศษ ๕
 จังหวัดชายแดนใต้ มีการพัฒนาเว็บไซต์ www.kccs.bunditsbpac.com รวมทั้ง
 นำไปเชื่อมโยงกับโปรแกรมบัญชีครัวเรือน และโปรแกรมขอนหาด
- ๕.ชุดความรู้หัวใจนักปราชญ์ สุ-จิ-ป-ลึ นำไปพัฒนากระบวนการประชุมแบบ “บัตรพาคิด”
 ใช้พัฒนายุทธศาสตร์ชุมชนชนในพื้นที่ ๑๔ จังหวัดภาคใต้ ในเครือข่ายพื้นที่
 ปฏิบัติงานของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)
- ๖.ชุดความรู้โปรแกรม MapWindowGIS ,โปรแกรมขอนหาด นำไปพัฒนากระบวนการทำ
 แผนชุมชนรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า Quick-HAS (Quick Hot Area Synthesis) หรือ
 “คนดีเหล็ก” ที่เกาะยะระโตคนุ้ย หมู่ที่ ๔ ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมืองสตูล จังหวัด
 สตูล และนำความรู้ “คนดีเหล็ก” ไปขยายผลในพื้นที่โครงการ ๕ จังหวัดชายแดนใต้

ชุดความรู้ใหม่ เป็น “เหตุ” ให้เกิด “ผล” คือ การทำสื่อเผยแพร่ความรู้ ซึ่งอยู่ในรูป
 บทความ เผยแพร่ผ่านนิตยสารทางวิชาการ นิตยสารการเกษตร หนังสือคู่มือ การฝึกอบรม การร่วม
 ประชุมนำเสนอผลงานของโครงการ KCC และสื่อที่ต้องดำเนินการต่อเนื่อง คือ เว็บไซต์จำนวน
 ๔websites คือ ๑.) www.kccs.bunditsbpac.com จัดการต่อเนื่องโดย ศอ.บต.

๒.) www.homeacc.thailandddb.com จัดการต่อเนื่อง โดย โครงการKCC

๓.) www.thaisouthfruit.com จัดการต่อเนื่อง โดย สมาคมชาวสวนมังคุด(ไม้ผล)
 จังหวัดนครศรีธรรมราช

๔.) www.100tambol.QLF.or.th จัดการต่อเนื่อง โดย สสค.

....และ สื่อเผยแพร่ความรู้ เป็น “เหตุ” ที่จะนำไปสู่ “ผล” คือ การเชื่อมโยงกับแผนการ
 เรียนรู้ของชุมชน และการเรียนรู้ของครัวเรือน ในวงจรระบบการเรียนรู้ชุมชน.

เงื่อนไขความสำเร็จในการขยายผลแนวทาง 4K-FIRST ไปยังวงจรระบบการเรียนรู้ชุมชน
 ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงชุมชนบนฐานของความรู้ คือ การบริหารจัดการและพัฒนาสื่อทั้ง ๔
 เว็บไซต์อย่างต่อเนื่อง บนฐานของ “การทำให้เกิดผลประโยชน์จากการจัดการข้อมูลในเว็บไซท์ให้
 เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม หรือให้ข้อมูลกินได้” โดยคณะทำงานของโครงการ KCC ควรดำเนินการ
 ขับเคลื่อนต่อไปในแนวทาง M&R หรือ **Movement and Research** แทน Action Research .

เอกสารอ้างอิง

๑. เป็ดม่านมอธรรม. ๒๕๕๕. (ออนไลน์) .
แหล่งที่มา :<http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php/ไตรลักษณ์>.
๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๕.
๒. รศ.ดร.สุธีระ ประเสริฐสรรพ. ๒๕๕๕. (ชุดสไลด์ประกอบการบรรยาย). แหล่งที่มา : การบรรยายวิชาการ แนวคิดการเสนอโครงการฯ สัมมาชีพ สสค. การประชุม ณ สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ กรุงเทพมหานคร. ๑๘-๑๙ สิงหาคม ๒๕๕๔.
๓. ปญฺญทรรษา อุ่นเลิศ. ๒๕๕๔. เอกสาร”คู่มือการใช้ปลั๊กอิน Connect External Database”
แหล่งที่มา : รายงานความก้าวหน้างานวิจัยโครงการพัฒนาความรู้เพื่อเสริมขีดความสามารถนักวิจัยท้องถิ่น. เมษายน ๒๕๕๔.
๔. ปวัน พรหมพิทักษ์. ๒๕๕๔. เอกสาร”บทเรียน ๑๐ ปี พอช.ได้” แหล่งที่มา : สำนักงานปฏิบัติการภาคใต้ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๔
๕. ท้องนิตรรศการ ๙ บัณฑิตสูงงานวิจัย. ๒๕๕๕. เอกสาร “คู่มือท้องนิตรรศการ มหกรรมวิชาการ สกว. ๒๐-๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๕. ณ อิมแพ็คเมืองทองธานี กรุงเทพมหานคร.
๖. สมพร ณ นคร และคณะ. การผลิตงานนอกฤดูในจังหวัดนครศรีธรรมราช. ๒๕๕๕.
แหล่งที่มา : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) .พิมพ์ครั้งที่ ๑. มิถุนายน ๒๕๕๕.
๗. ชื่น ทิพย์เพ็ง. คู่มือโปรแกรมখনหาด. ๒๕๕๒. จัดพิมพ์โดย ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) และ โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการการจับความรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). พฤษภาคม ๒๕๕๒.
๘. ผศ.ดร.สรพรเพชญ์ ชื่นนิธิไพศาล. ๒๕๕๔. เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ “หลักสูตรฯ Quantum GIS” . ณ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสาร. รุ่นที่ ๕ ๒๗ กุมภาพันธ์ – ๒ มีนาคม ๒๕๕๕.
๙. Daniel P.Ames. A Practical Look at MapWindowGIS (1st Edition). แหล่งที่มา : www.lulu.com ID:1246541.